

Forum Nauczycieli

Kwiecień – Wrzesień

KWARTALNIK

2 (80 – 81) 2021

ISSN 1641-9073

W TYM WYDANIU:

- O EGZAMINIE MATURALNYM
- O NADZORZE PEDAGOGICZNYM
- O EDUKACJI MEDIALNEJ
- O EKOLOGII W SZKOLE
- PROPOZYCJE

REGIONALNY OŚRODEK DOSKONAŁENIA NAUCZYCIELI „WOM” W KATOWICACH
jest jednostką oświatową Samorządu Województwa Śląskiego

Kwartalnik

**Regionalnego Ośrodka Doskonalenia
Nauczycieli „WOM” w Katowicach**

Redaktor naczelny:

Iwona Kruszevska-Stoły

Sekretarz redakcji:

dr Mirella Zajęga

Współpraca merytoryczna:

*Zespół doradców metodycznych języka
polskiego oraz nauczyciele konsultanci
RODN „WOM” w Katowicach*

Skład komputerowy:

*Wydawnictwo Nowiny Sp. z o.o.
Kościuszki 32A, 47-400 Racibórz
www.nowiny.pl*

Druk:

*Drukarnia Nowiny
ul. Azotowa 21
41-503 Chorzów
www.drukarnia.nowiny.pl*

Wydawca:

*Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli „WOM” w Katowicach
(Akredytacja Śląskiego Kuratora
Oświaty WE-DN.5470.1.3.2020
17 czerwca 2020)*

Adres Redakcji:

*Regionalny Ośrodek Doskonalenia
Nauczycieli „WOM”
40-132 Katowice
ul. kard. Wyszyńskiego 7
tel. 32 203 59 67 w. 201
fax 32 258 18 52
e-mail: forumnauczycieli@gmail.com*

*© Copyright by Regionalny Ośrodek
Doskonalenia Nauczycieli „WOM”
w Katowicach*

Nakład: 500 egzemplarzy

Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść artykułów, ogłoszeń i reklam oraz zastrzega sobie prawo skracania oraz redagowania tekstów. Materiałów niezamówionych nie zwracamy. Za nadesłane materiały redakcja nie wypłaca honorariów.

Spis treści:

I. O egzaminie maturalnym – OKE

EWA KAŁUCKA

*Zmiany na egzaminie maturalnym z matematyki
i informatyki od 2023 roku*

s. 2

II. O nadzorze pedagogicznym

CEZARY LEMPA

*W jaki sposób można monitorować wybrane
obszary szkoły?*

s. 7

III. O edukacji medialnej

IWONA KRUSZEWSKA-STOŁY

Edukacja medialna – wyzwanie współczesności

s. 12

IV. O ekologii w szkole

ELIZA FLASZEWSKA,

DOROTA KOZIOŁ-ŻURAWSKA,

WIOLETA MUELLER-KONIECZNY

Nauka w harmonii z naturą

s. 15

JOANNA KNAPEK

Na pomoc Ziemi – sztuka i ekologia

s. 18

V. Propozycje

MATEUSZ GREŃ

*Stymulacja artystyczna w edukacji i terapii
– program edukacji teatralnej*

s. 22

ALICJA CZAUDERNA

*Pęknięta porcelana obrazem rzeczywistości
po wojnie. Interpretacja wiersza C. Miłosza*

s. 26

URSZULA WYKURZ

Spacer ze smokiem na lekcjach języka polskiego

s. 28

ALEKSANDRA BŁASZCZAK

Śladami Jana Pawła II – patrona naszej szkoły

s. 31

DOROTA GAJEWSKA

*Nie szata zdobi człowieka,
ale... jak cię widzą, tak cię piszą*

s. 34

BARBARA KWAS, ANGELIKA KRZUS

*Balladyna Juliusza Słowackiego
na warsztatach plastyczno-teatralnych*

s. 37

MARIANNA KŁYK

*Wychowanie do życia w rodzinie z perspektywy
dwudziestu pięciu lat*

w RODN „WOM” w Katowicach

s. 39

Szanowni Państwo –
Dyrektorzy szkół i placówek oświatowych,
Nauczyciele i Sprzymierzeńcy oświaty

Ministerstwo Edukacji i Nauki proponuje wiele zmian w Karcie Nauczyciela.

Zmiany te dotyczą kilku obszarów:

- › czasu pracy nauczyciela – pensum,
- › systemu wynagradzania,
- › awansu zawodowego,
- › oceny pracy,
- › urlopu wypoczynkowego.

Zapewne najwięcej emocji w środowisku nauczycielskim będzie budził obszar związany ze zwiększeniem pensum nauczycieli z 18 do 20 godzin. Większe pensum wiązałoby się z ryzykiem zwolnień lub pracą w niepełnym wymiarze, dlatego ministerstwo proponuje w 3-letnim okresie przejściowym zastosowanie działań osłonowych dla nauczycieli, dających możliwość elastycznego przechodzenia na nowy system wynagradzania. Z tym tematem łączy się jeszcze jeden pomysł resortu – zobowiązanie nauczycieli przedmiotów, które jak to określa ministerstwo, *nie wymagają na co dzień tak bardzo dużego przygotowywania się do zajęć*, przeprowadzania dwóch lekcji dodatkowych tygodniowo, np. zajęć rozwijających zainteresowania uczniów. Mowa tu o nauczycielach wychowania fizycznego, muzyki i plastyki. Czyli w pewnym sensie powrót do *godzin karcianych*, ale tylko dla nauczycieli tych trzech przedmiotów.

Zwiększenie pensum skutkowałoby wyższym wynagrodzeniem. Pensja nauczycieli byłaby związana z płacą minimalną. Obecnie nauczyciele stażyści otrzymują wynagrodzenie zasadnicze w wysokości 100 – 105% minimalnego wynagrodzenia za pracę. Po zmianach mnożnik ten dla nauczycieli rozpoczynających pracę miałby wynosić ok. 125% minimalnego wynagrodzenia. Nowością ma być też wprowadzenie dodatku za specjalizację zawodową. MEiN proponuje dodatek za dwie specjalizacje możliwe do uzyskania po osiągnięciu stopnia nauczyciela dyplomowanego. Według MEiN wynagrodzenia wzrosłyby o ok. 400 – 450 zł brutto. Pozostałe składniki wynagrodzenia nie uległyby zmianie.

Ważne zmiany miałyby zajść w awansie zawodowym. Ministerstwo chce zlikwidować stopnie stażysty i kontraktowego i zastąpić je *okresem wprowadzenia do zawodu nauczyciela*, który miałby wynosić przynajmniej cztery lata. Stopnie mianowany i dyplomowany pozostałyby bez zmian.

Ocena pracy miałaby być wystawiana przed uzyskaniem każdego stopnia awansu zawodowego oraz stopnia specjalizacji zawodowej oraz przy ubieganiu się o pełnienie określonych funkcji.

Rewolucja dotyczyłaby urlopów: zamiast wakacji i ferii – 50 dni roboczych i to wyłącznie w czasie dni wolnych od zajęć dydaktycznych.

I na koniec oczekiwana przeze mnie zmiana – możliwość przyznania prawa do dodatkowych dni urlopu wypoczynkowego za dłuższe wycieczki szkolne (oraz dodanie przepisów o delegacjach za podróże służbowe dla nauczycieli opiekujących się uczniami na wycieczkach szkolnych). To by rozwiązywało problem z organizacją wycieczek kilkuniedniowych w kontekście zapisu w Karcie Nauczyciela, że tygodniowy czas pracy nie może przekroczyć 40 godzin.

Nie wiemy, czy propozycja MEiN wejdzie w życie w tej wersji, czy pod wpływem negocjacji ze związkami zawodowymi i samorządami ulegnie modyfikacji lub w skrajnym wypadku – ministerstwo projekt wycofa lub go odłoży w czasie. Myślę, że nad każdym projektem zmian każdy nauczyciel powinien się pochylić i wyciągnąć własne wnioski.

Dr Jerzy Grad
Dyrektor RODN „WOM” w Katowicach

ZMIANY NA EGZAMINIE MATURALNYM Z MATEMATYKI I INFORMATYKI od 2023 roku

EWA KAŁUCKA

1 września 2021 r. wchodzi w życie *Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki* z dnia 26 lutego 2021 r. w sprawie egzaminu maturalnego (Dz. U. 2021 poz. 482), które określa katalog przedmiotów maturalnych oraz zawiera szczegółowe regulacje organizacyjne i techniczne dotyczące przeprowadzania egzaminu maturalnego w nowej formule.

Wdrażanie egzaminu maturalnego będzie następowało stopniowo. W roku szkolnym 2022/2023 przystąpią do niego absolwenci 4-letnich liceów ogólnokształcących, a w roku kolejnym – absolwenci 5-letnich techników, branżowej szkoły II stopnia po 8-letniej szkole podstawowej oraz osoby, które ukończyły liceum ogólnokształcące na podstawie egzaminów eksternistycznych.

Analogicznie jak w przypadku egzaminu maturalnego w formule 2015, zdający będą obowiązkowo przystępować do egzaminu w części pisemnej z języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego, w części ustnej do egzaminu z języka polskiego i języka obcego nowożytnego oraz do co najmniej jednego egzaminu z przedmiotu dodatkowego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym (a w przypadku języka obcego nowożytnego – rozszerzonym albo dwujęzycznym). Absolwenci szkół lub oddziałów dwujęzycznych będą obowiązkowo przystępować do części pisemnej egzaminu maturalnego z języka obcego nowożytnego na poziomie dwujęzycznym.

Najważniejszą planowaną zmianą w egzaminie w formule 2023 miało być określenie nowych warunków zdania egzaminu maturalnego. Jednak 21 kwietnia 2021 r. na stronie Ministerstwa Edukacji i Nauki opublikowano informację, że zaczną one obowiązywać dopiero od 2025 r. W myśl nowych zasad, zdający otrzyma świadectwo maturalne, jeśli uzyska co najmniej 30% punktów możliwych do zdobycia nie tylko ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych, jak ma to miejsce obecnie, ale również z co najmniej jednego z wybranych przedmiotów dodatkowych na poziomie rozszerzonym. W wyjątkowej sytuacji znajdują się zdający posiadający dokumenty potwierdzające kwalifikacje zawodowe. Osobami, które nie będą miały obowiązku przystępowania i zdawania egzaminu z przedmiotu dodatkowego, są te, które uzyskają:

- › dyplom zawodowy lub dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe w zawodzie nauczonym na poziomie technika,

- › świadectwo potwierdzające kwalifikacje w zawodzie lub certyfikat kwalifikacji zawodowych ze wszystkich kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie nauczonym na poziomie technika,
- › świadectwo i certyfikat z kwalifikacji wyodrębnionych w danym zawodzie nauczonym na poziomie technika, będące podstawą wydania dyplomu zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 sierpnia 2019 r. Absolwenci ci będą mogli zrezygnować z przystąpienia do egzaminu maturalnego z przedmiotu dodatkowego najpóźniej na 2 tygodnie przed terminem egzaminu.

Od roku 2023 zmieni się również czas przeznaczony na rozwiązywanie zadań zawartych w standardowych arkuszach egzaminacyjnych, np. w przypadku języka polskiego na poziomie podstawowym będzie to wydłużenie o 70 minut (zob. tabela).

Tabela: Czas przeznaczony na rozwiązanie zadań otwartych.

Przedmioty	Arkusze		Formuła 2015 czas (min)	Formuła 2023 czas (min)
język polski	poziom podstawowy		170	240
	poziom rozszerzony		180	210
języki mniejszości narodowych	poziom podstawowy		170	210
	poziom rozszerzony		180	210
języki obce nowożytne	poziom podstawowy		120	120
	poziom rozszerzony		150	150
	poziom dwujęzyczny		180	180
matematyka	poziom podstawowy		170	180
	poziom rozszerzony		180	180
biologia chemia filozofia fizyka geografia historia historia muzyki historia sztuki język łaciński i kultura antyczna wiedza o społeczeństwie	poziom rozszerzony		180	180
język kaszubski język łemkowski	poziom rozszerzony		180	210
informatyka	poziom rozszerzony	część I	60	210
		część II	150	
przedmioty zdawane w języku obcym: biologia (pr), chemia (pr), fizyka (pr), geografia (pr), historia (pr), matematyka (pp)			80	80

24 marca 2021 r. Centralna Komisja Egzaminacyjna opublikowała informatory dla każdego przedmiotu maturalnego. Zawarto w nich najważniejsze informacje na temat egzaminu, opisano budowę arkusza egzaminacyjnego, zaprezentowano przykładowe zadania wraz z rozwiązaniami i zasadami oceniania. Zadania w arkuszach egzaminacyjnych egzaminu maturalnego w formule 2023 będą sprawdzały stopień opanowania przez absolwentów wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach ogólnych i szczegółowych w podstawie programowej kształcenia ogólnego z 2018 r.

Znaczące zmiany zostaną wprowadzone do arkusza z **matematyki na poziomie podstawowym**. Znajdzie się w nim od 29 do 40 zadań. Bez zmian pozostanie liczba punktów możliwych do uzyskania (50) oraz stosunek liczby punktów przyznawanych za rozwiązanie zadań zamkniętych do liczby punktów za zadania otwarte.

Podstawowa zmiana w matematyce polega na wprowadzeniu do grupy zadań zamkniętych, którą aktualnie stanowią jedynie zadania wielokrotnego wyboru, także innych typów zadań. W konsekwencji zmianie ulegnie również maksymalna liczba punktów możliwych do uzyskania za poprawne rozwiązanie pojedynczego zadania z tej grupy. Obecnie za poprawne rozwiązanie zadania zamkniętego można uzyskać 1 punkt, natomiast od roku 2023 wśród zadań zamkniętych wystąpią również zadania oceniane w skali od 0 do 2 punktów.

Po raz pierwszy na egzaminie maturalnym mogą pojawić się zadania wielokrotnego wyboru z dwoma werstraktorami. Zadania tego typu składają się z trzonu objaśniającego i opisu czynności do wykonania oraz zestawu gotowych odpowiedzi, z których dwie są prawidłowe (werstraktory), a pozostałe odpowiedzi (dystraktory) pełnią funkcję towarzyszącą. Za wybranie dwóch poprawnych odpowiedzi zdający otrzyma 2 punkty, za wskazanie tylko jednej poprawnej odpowiedzi – 1 punkt. Numeracja i przykłady poniższych zadań pochodzą z informatorów o egzaminach maturalnych.

Przykład 1. Zadanie wielokrotnego wyboru z dwoma werstraktorami

Zadanie 6. (0-2)

Dana jest liczba $x = a - (\sqrt{3} - \sqrt{2})^2$, gdzie a należy do zbioru $\mathbf{R}$ liczb rzeczywistych. W rozwiązaniu zadania uwzględnij fakt, że liczby $\sqrt{3}$ oraz $\sqrt{2} \cdot \sqrt{3}$ są wymierne.

Dokończ zdanie. Zaznacz dwie odpowiedzi, tak aby dla każdej z nich dokończenie zdania było prawdziwe.

Liczba x jest wymierna dla

- A. $a = 5$
- B. $a = -\sqrt{3} + \sqrt{2}$
- C. $a = (\sqrt{2} - \sqrt{3})^2 + 0,3$
- D. $a = 6$
- E. $a = -2\sqrt{6} + 12,5$
- F. $a = (\sqrt{2} - \sqrt{3})^2 - 2\sqrt{6}$
- G. $a = -\sqrt{6}$

Podobne zasady oceniania zostaną zastosowane w przypadku zadań podwójnego wyboru. W zadaniu 8. zdający za poprawne dokończenie obu zdań otrzyma 2 punkty, a za poprawne dokończenie tylko jednego z nich – 1 punkt.

Przykład 2. Zadanie podwójnego wyboru

Zadanie 8. (0-2)

Pensja pana X jest o 50% wyższa od średniej krajowej, a pensja pana Y jest o 40% niższa od średniej krajowej.

Dokończ zdania. Zaznacz odpowiedź spośród A – D oraz odpowiedź spośród E – H.

1. Pensja pana X jest wyższa od pensji pana Y
 - A. o 40% pensji pana Y.
 - B. o 90% pensji pana Y.
 - C. o 150% pensji pana Y.
 - D. o 275% pensji pana Y.
2. Pensja pana Y jest wyższa od pensji pana X
 - E. o 60% pensji pana X.
 - F. o 73% pensji pana X.
 - G. o 90% pensji pana X.
 - H. o 150% pensji pana X.

W zadaniach typu prawda-fałsz, zdający rozstrzyga, czy przedstawione w nim zdania są prawdziwe czy fałszywe. Za prawidłowe rozwiązanie, czyli poprawną ocenę obu zdań, zdający może otrzymać jeden punkt. Prawidłowa ocena tylko jednego z dwóch zdań skutkuje brakiem punktu za to zadanie. Zadanie tego typu pojawia się już na egzaminie ósmoklasisty.

Przykład 3. Zadanie typu prawda-fałsz

Zadanie 29. (0-1)

Dany jest kąt o mierze α taki, że $\alpha = \frac{4}{5}$ oraz $90^\circ < \alpha < 180^\circ$.

Oceń prawdziwość poniższych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli zdanie jest fałszywe.

1.	Dla kąta α spełnione jest równanie: $\cos \alpha = -\frac{3}{5}$.	P	F
2.	Dla kąta α spełnione jest równanie: $ \operatorname{tg} \alpha = \frac{3}{4}$.	P	F

Kolejnym przykładem zadania zamkniętego obecnego już na egzaminie ósmoklasisty, które zostanie wprowadzone do egzaminu maturalnego w formule 2023, jest zadanie na dobieranie. Zadaniem zdającego w poniższym przykładzie jest połączenie elementów z dwóch trzejelementowych zbiorów. Za wskazanie jedynej prawidłowej odpowiedzi (z dziewięciu możliwych) zdający otrzyma 1 punkt.

Przykład 4. Zadanie na dobieranie

Zadanie 25. (0-1)

Dokończ zdanie. Zaznacz odpowiedź A, B albo C oraz jej uzasadnienie 1., 2. albo 3.

Ciąg (a_n) określony wzorem $a_n = n^2 - n$ dla każdej liczby naturalnej $n \geq 1$ jest

A.	rosnący,	ponieważ dla każdej liczby naturalnej $n \geq 1$	1.	różnica $a_{n+1} - a_n$ jest liczbą ujemną.
B.	malejący,		2.	różnica $a_{n+1} - a_n$ jest równa zero.
C.	stały,		3.	różnica $a_{n+1} - a_n$ jest liczbą dodatnią.

Zmiany w formule 2023 egzaminu maturalnego z matematyki na poziomie podstawowym dotyczą nie tylko zadań zamkniętych. W grupie zadań otwartych mogą wystąpić zadania z luką, których rozwiązanie polega na: uzupełnieniu zdania jednym lub kilkoma wyrazami, symbolami lub wyrażeniami matematycznymi, wykonaniu lub uzupełnieniu

wykresu, zależności, diagramu lub tabeli. Za prawidłowe rozwiązanie zadań z luką zdający otrzyma maksymalnie 1 albo 2 punkty. Poniższy przykład przedstawia wiązkę zadań, w której pełne rozwiązanie zadania 19.3 wymaga od zdającego poprawnego uzupełnienia dwóch luk. Jeśli zdający poprawnie uzupełni tylko jedną z nich, otrzyma 0 punktów.

Przykład 5. Wiązka zadań, w której występuje zadanie z luką

Zadanie 19

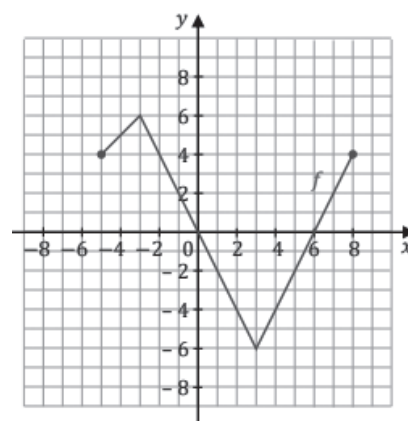
Dana jest funkcja $y = f(x)$, której wykres przedstawiono w kartezjańskim układzie współrzędnych (x, y) na rysunku obok.

Ta funkcja jest określona dla każdej liczby rzeczywistej $x \in [-5, 8]$.

Zadanie 19.1. (0-1)

Zapisz w miejscu wy kropkowanym poniżej zbiór rozwiązań nierówności:

$$f(x) > 2$$

Zadanie 19.3. (0-1)

Uzupełnij zdanie. Wpisz odpowiednie liczby w wy kropkowanych miejscach, aby zdanie było prawdziwe.

Największa wartość funkcji f jest równa liczbie, a najmniejsza wartość funkcji f jest równa liczbie

W nowej formule zmieni się także maksymalna liczba punktów przyznawana za rozwiązanie zadań otwartych. Od wielu lat w arkuszu występowały zadania rozszerzonej odpowiedzi, które były punktowane w skali od 0 do 5 punktów. Od roku 2023 za poprawne rozwiązanie zadania otwartego będzie można osiągnąć maksymalnie 4 punkty.

Na poziomie rozszerzonym matury z matematyki najbardziej zauważalną zmianą od roku 2023 będzie brak zadań zamkniętych w arkuszu. Zrezygnowano również z zadań z kodowaną odpowiedzią, w którym zdający udziela odpowiedzi, wpisując żądane cyfry otrzymanego wyniku do odpowiedniej tabeli. Nowy arkusz będzie zawierał od 10 do 14 zadań otwartych, a łączna liczba punktów za prawidłowe

rozwiązania wszystkich zadań będzie wynosić 50. Za zadania otwarte krótkiej odpowiedzi będzie można otrzymać maksymalnie od 2 do 4 punktów, a za zadania otwarte rozszerzonej odpowiedzi – od 5 do 6 punktów. W arkuszu nie znajdziemy zadań, za których rozwiązanie można uzyskać 7 punktów.

Podobnie jak w arkuszu z matematyki na poziomie podstawowym, zadania będą występowały pojedynczo lub w wiązkach. Wiązki zadań to zestawy od dwóch do czterech zadań występujących we wspólnym kontekście tematycznym, przy czym każde kolejne zadanie w wiązce można rozwiązać niezależnie od innych. W wiązce mogą zostać zawarte zadania zamknięte oraz otwarte.

Przykład 6. Wiązka zadań zawierająca zadania otwarte**Zadanie 18.**

Rozpatrujemy wszystkie takie prostopadłościany, w których suma długości wszystkich krawędzi jest równa 80, pole powierzchni całkowitej jest równe 256 i żadna z krawędzi bryły nie jest krótsza niż 4.

Zadanie 18.1. (0-4)

Wykaż, że układ równań

$$4a + 4b + 4c = 80 \quad (1)$$

$$2ab + 2bc + 2ca = 256 \quad (2)$$

z niewiadomymi a oraz b ma rozwiązanie, które jest parą liczb rzeczywistych nie mniejszych od 4 wtedy i tylko wtedy,

$$\text{gdy } c \in \left[4, \frac{28}{3}\right].$$

Zadanie 18.2. (0-3)

Objętość każdego z rozpatrywanych prostopadłościanów można wyrazić za pomocą funkcji

$$V(c) = c^3 - 20c^2 + 128c$$

gdzie $c \in \left[4, \frac{28}{3}\right]$ jest długością jednej z krawędzi bryły.

Spośród rozpatrywanych prostopadłościanów oblicz objętość tego prostopadłościanu, którego objętość jest najmniejsza.

Warto zauważyć, że zmianie uległ także sposób formułowania zadań. Zamieszczone w informatorze przykładowe zadania swoim wyglądem i formą przypominają te, które występują na egzaminie ósmoklasisty. W każdym zadaniu w pierwszej kolejności podawane są informacje, a następnie umieszczane jest precyzyjne polecenie, które wyróżnione jest pogrubioną czcionką.

Drobne zmiany można również dostrzec, porównując opublikowane wraz z informatorem *Wybrane wzory matematyczne* z obecnie używanymi podczas egzaminu. Oprócz odświeżonej szaty graficznej poprawiającej przejrzystość i wygodę użytkowania, dodano nowe treści, np.: *Schemat Bernoulliego*, *Twierdzenie Bayesa*, rozbudowano tablicę z pochodnymi wybranych funkcji oraz zmieniono układ *Tablicy wartości funkcji trygonometrycznych*.

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki wprowadza także istotną zmianę dotyczącą sposobu przeprowadzenia egzaminu maturalnego z **informatyki**. Obecnie egzamin ten składa się z dwóch części. Część pierwsza trwa 60 minut i polega na rozwiązaniu zestawu zadań bez wykorzystania komputera. Po 30-minutowej przerwie zdający przystępują do trwającej 150 minut części drugiej, w czasie której rozwiązują zadania z wykorzystaniem zadeklarowanego wcześniej środowiska programistycznego i programów użytkowych. Od roku 2023 przystępujący do egzaminu maturalnego z informatyki będą roz-

wiązywali zadania tylko w jednym arkuszu. Czas przeznaczony na rozwiązanie wszystkich zadań będzie wynosić 210 minut. Co więcej, zdający będą mieli do dyspozycji autonomiczne stanowisko komputerowe przez cały czas trwania egzaminu.

Zadania egzaminacyjne będą miały formę zamkniętą lub otwartą, przy czym liczba punktów możliwych do uzyskania za zadania otwarte będzie stanowić ok. 90% wszystkich punktów. Oznacza to, że w arkuszu znajdą się zaledwie dwa lub trzy zadania zamknięte. Wśród możliwych zadań zamkniętych zostały wyszczególnione: zadania wyboru wielokrotnego, zadania typu prawda-falsz oraz zadania na dobieranie.

Zadania otwarte będą zróżnicowane pod względem poziomu trudności oraz sposobu udzielania odpowiedzi. W tej grupie znajdują się zadania z luką, zadania krótkiej odpowiedzi (rozwiązanie polega na sformułowaniu jedno- lub dwuzdaniowej odpowiedzi) oraz zadania rozszerzonej odpowiedzi (wymagające kilkustopniowego działania prowadzącego do rozwiązania problemu). Za poprawne rozwiązanie zadań dotyczących analizy algorytmów i programowania będzie można uzyskać ok. 60% punktów. Rozwiązywanie części zadań dotyczących, np. rozumienia, analizowania i rozwiązywania problemów, rozumienia algorytmów czy stosowania języka SQL, nie będzie wymagało użycia komputera, a jedynie zapisania odpowiedzi w arkuszu.

Przykład 7. Zadanie niewymagające realizacji komputerowej**Zadanie 1.**

Segmentem nazwiemy spójny ciąg elementów tablicy składający się z **co najmniej 1 elementu**.

Przykład: dla tablicy $A = [1, 8, 4, 2, 7, 9]$ segmentami są ciąg 1, 8, 4 oraz ciąg 8, 4, 2, 7, natomiast nie jest segmentem ciąg 8, 2, 7, 9 (bo w tablicy A pomiędzy liczbą 8 a liczbą 2 jest liczba 4).

Zadanie 1.1. (0-1).

Dana jest tablica A liczb całkowitych o następującej zawartości:

$$A = [2, -3, 1, -7, 4, -2, -1, 5, -3, 2, -1].$$

Podaj wartość pierwszego oraz wartość ostatniego elementu segmentu o maksymalnej sumie (w tej tablicy jest tylko jeden taki segment).

Odpowiedź

Pozostałą część zadań w arkuszu stanowią będą zadania praktyczne, wymagające użycia komputera. Dołączenie komputerowej realizacji zadania, np. programu, arkusza kalkulacyjnego, bazy danych lub wymaganych odpowiedzi w plikach tekstowych nadal będzie obowiązkowe, a ich brak będzie równoznaczny z brakiem rozwiązania. Maksymalna liczba punktów możliwych do uzyskania za poprawne rozwiązanie zadania otwartego w arkuszu od roku 2023 to 4 punkty.

Maturzyści będą mieli możliwość zapoznania się z nowymi zadaniami już w grudniu 2021 r., gdy zostaną opublikowane arkusze pokazowe egzaminu maturalnego w formule 2023, w tym arkusze w formach dostosowanych do potrzeb zdających z niepełnosprawnościami, a pod koniec roku 2022 r. będą mogli uczestniczyć w próbnym egzaminie maturalnym w formule 2023.

▣ Bibliografia:

1. *Informator o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2022/2023, część ogólna.*
2. *Informator o egzaminie maturalnym z matematyki jako przedmiotu obowiązkowego (poziom podstawowy) od roku szkolnego 2022/2023.*
3. *Informator o egzaminie maturalnym z matematyki jako przedmiotu dodatkowego (poziom rozszerzony) od roku szkolnego 2022/2023.*
4. *Informator o egzaminie maturalnym z informatyki od roku szkolnego 2022/2023.*

Ewa Kałucka jest koordynatorem egzaminu ósmoklasisty z matematyki i egzaminu maturalnego z informatyki w OKE w Jaworznie.

Cezary Lempa**Informatory o egzaminie ósmoklasisty z przedmiotu wybranego**

Minister Edukacji i Nauki w dniu 21 kwietnia 2021 r. ogłosił zasady organizowania i przeprowadzania egzaminów zewnętrznych w latach 2021 – 2023. W przypadku egzaminu ósmoklasisty ogłoszono, że egzamin z przedmiotu dodatkowego do wyboru zostanie po raz pierwszy przeprowadzony w 2024 r. Biologia, chemia, fizyka, geografia, historia to przedmioty do wyboru na egzaminie ósmoklasisty, który będzie sprawdzał, w jakim stopniu uczeń szkoły podstawowej spełnia wymagania określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej. Na stronie internetowej Centralnej Komisji Egzaminacyjnej zostały zamieszczone informatory, które prezentują przykładowe zadania egzaminacyjne (wraz z rozwiązaniami) oraz odnoszą je do wymagań podstawy programowej. Zadania w Informatorze nie ilustrują jednak wszystkich wymagań z zakresu przedmiotów egzaminacyjnych określonych w podstawie programowej, nie wyczerpują również wszystkich typów zadań, które mogą wystąpić w arkuszu egzaminacyjnym, ale umożliwiają zaplanowanie przez nauczycieli pracy z uczniami, która umożliwi uczniom obcy egzaminacyjne. Należy jednak pamiętać, że tylko realizacja wszystkich wymagań ogólnych i szczegółowych z podstawy programowej może zapewnić wszechstronne wykształcenie uczniów w zakresie biologii, chemii, fizyki, geografii i historii oraz właściwe przygotowanie się uczniów do egzaminu ósmoklasisty.

W arkuszu egzaminacyjnym znajdują się zarówno zadania zamknięte, jak i otwarte.

Zadania zamknięte to takie, w których uczeń wybiera odpowiedź spośród podanych.

Zadania otwarte to takie, w których uczeń samodzielnie formułuje odpowiedź. Rozwiązanie zadania przedstawione przez ucznia powinno obrazować jego tok rozumowania. Wśród zadań otwartych znajdują się m.in.:

- zadania z luką – wymagające między innymi: uzupełnienia zwrotu, fragmentu tekstu lub opisu rysunku jednym wyrazem lub kilkoma wyrazami, wykonania lub uzupełnienia rysunku schematycznego, diagramu, tabeli, wykresu, zależności, równania,
- zadania krótkiej odpowiedzi – wymagające między innymi: udzielenia odpowiedzi w postaci pełnego zdania lub dwóch – trzech zdań, sprawdzające umiejętności związane m.in. z argumentowaniem, wnioskowaniem, wyjaśnianiem, formułowaniem opinii, napisaniem wzoru, równania reakcji, nazwy systematycznej, wykonania obliczeń, sprawdzające umiejętności związane z argumentowaniem, wnioskowaniem, wyjaśnianiem, formułowaniem opinii.

▣ Zachęcamy nauczycieli do zapoznania się z informatorami oraz zapraszamy na szkolenia, które będziemy w RODN „WOM” w Katowicach organizować systematycznie w nowym roku szkolnym 2021/2022. Ich celem będzie prezentacja treści zawartych w Informatorach oraz przedstawienie wskazówek, w jaki sposób pracować na lekcjach, aby kształtować wiedzę i umiejętności, które będą sprawdzane na egzaminie.

Cezary Lempa jest konsultantem w Pracowni Zarządzania i Analiz Oświatowych w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

W JAKI SPOSÓB MOŻNA MONITOROWAĆ wybrane obszary szkoły?

CEZARY LEMPA¹

W związku z *Rozporządzeniem MEN* z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego² oraz *Rozporządzeniem* z dnia 23 sierpnia 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego³ dyrektor szkoły (placówki) jest zobowiązany prowadzić nadzór pedagogiczny zgodnie z opracowanym planem, uwzględniając formy nadzoru: ewaluację wewnętrzną, kontrolę, wspomaganie, monitorowanie.

Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły polega m.in. na obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania oraz efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek⁴, w tym realizacji podstaw programowych. W planie nadzoru pedagogicznego dyrektor szkoły powinien uwzględnić każdorazowo monitorowanie wybranego

obszaru. Powinien więc określić podmiot monitorowania, cele oraz działania, jakie będzie podejmował, aby je osiągnąć.

Monitorowanie rozumiane jako celowe, systematyczne, uporządkowane obserwowanie stopnia spełniania założonych przez szkołę celów to działania dyrektora szkoły prowadzone w szkole/placówce, obejmujące zbieranie i analizę informacji o działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz

innej działalności statutowej, w celu identyfikowania i eliminowania zagrożeń w prawidłowej realizacji zadań szkoły (placówki).

W poniższym artykule przedstawiono uniwersalną tematykę monitorowania, możliwą do wykorzystania w każdym roku szkolnym, biorąc za przykład tegoroczne priorytety MEiN.

Minister Edukacji i Nauki na podstawie art. 60 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – *Prawo oświatowe* (Dz. U. z 2020 r. poz. 910) ustalił kierunki realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2020/2021 (DKO-WNP.4092.50.2020.DB). Pierwszy kierunek brzmi: *Wdrażanie nowej podstawy programowej w szkołach ponadpodstawowych ze szczególnym uwzględnieniem edukacji przyrodniczej i matematycznej. Rozwijanie samodzielności, innowacyjności i kreatywności uczniów.*

Jednym z obszarów monitorowania może być więc kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów. Podczas pracy w ramach sieci dyrektorów wypracowano propozycje sposobu prowadzenia monitorowania tego procesu. Poniżej prezentujemy przykład takiego planu, wykorzystującego analizę dokumentacji, wywiad z nauczycielami oraz analizę efektów kształcenia.

Przedmiot monitorowania	Cele monitorowania	Działania
Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów	Aby sprawdzić: czy i w jaki sposób nauczyciele zaplanowali oraz realizują kształcenie u uczniów kompetencji kluczowych	I. Analiza dokumentacji: a) w zakresie planowania dydaktycznego (plan kierunkowy i wynikowy plan nauczania) w kontekście realizacji kompetencji kluczowych. II. Wywiad z nauczycielami (realizacja zaplanowanych kompetencji kluczowych). III. Wywiad z nauczycielami i analiza dokumentacji – analiza efektów kształcenia – stopnia opanowania przez uczniów kompetencji kluczowych.

¹ Artykuł jest efektem pracy sieci dyrektorów szkół sosnowieckich: Moniki Bednarskiej-Bajer – dyrektora w SP nr 3 w Sosnowcu; Marii Guzik – dyrektora w SP nr 35 w Sosnowcu; Wiesławy Szopy – dyrektora w SP nr 15 w Sosnowcu; Małgorzaty Wierzbickiej – dyrektora w SP nr 10 w Sosnowcu; Joanny Żurek – dyrektora w ZSO nr 11 w Sosnowcu; Iwony Chęcińskiej – dyrektora w ZSO nr 5 w Sosnowcu; Mariusza Musiała – dyrektora SP nr 13 w Sosnowcu; Beaty Szydłowskiej – nauczycielki w Zespole Szkół Elektronicznych i Informatycznych w Sosnowcu; Małgorzaty Wajs – dyrektora w SP nr 17 w Sosnowcu; Małgorzaty Woźniak-Kutek – wicedyrektora SP nr 13 w Sosnowcu; Jakuba Wiśniewskiego – dyrektora w SP nr 33 w Sosnowcu; Agnieszki Knol – dyrektora SP nr 32 w Sosnowcu

² § 23.1 *Rozporządzenie MEN w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. z 2017 r., poz. 1658).

³ *Rozporządzenie MEN zmieniające rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. z 2019 r. poz. 1627).

⁴ Art. 55. 1. 1) *Ustawa Prawo Oświatowe*.

KWESTIONARIUSZ WYWIADU

NAUCZYCIEL:

Zakres analizy	Pytania o kompetencje kluczowe	TAK	NIE	Uwagi
Planowanie procesu kształcenia kompetencji kluczowych	Czy, a jeśli tak, to w jaki sposób zaplanowała (zaplanował) Pani/Pan realizację kształcenia kompetencji kluczowych?			
Realizacja procesu kształcenia kompetencji kluczowych	W jaki sposób Pani/Pan realizuje kształcenie kompetencji kluczowych?			
	Które z kompetencji kluczowych kształtuje Pani/Pan w procesie dydaktycznym i wychowawczym? (Proszę podać przykład):			
	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji			
	2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności			
	3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;			
	4. Kompetencje cyfrowe			
	5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się			
	6. Kompetencje obywatelskie			
	7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości			
	8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej			
Analiza efektów kształcenia – stopnia opanowania przez uczniów kompetencji kluczowych	Czy, a jeśli tak, to w jaki sposób Pani/ Pan analizuje efekty uczenia się uczniów w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych?			
	Czy według Pani/ Pana efekty uczenia się uczniów w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych są zadowalające i umożliwią uczniom uczenie się na wyższych etapach kształcenia oraz funkcjonowanie w życiu? Proszę swoją opinię uzasadnić.			

ARKUSZ ANALIZY DOKUMENTACJI

NAUCZYCIEL:

Zakres analizy	Kompetencje kluczowe	TAK	NIE	Uwagi
Nauczyciel w planie kierunkowym uwzględnił kompetencje kluczowe	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji			
	2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności			
	3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii;			
	4. Kompetencje cyfrowe			
	5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się			
	6. Kompetencje obywatelskie			
	7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości			
	8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej			

Zakres analizy	Kompetencje kluczowe	TAK	NIE	Uwagi
Nauczyciel w planie wynikowym – w wymaganiach nauczycielskich uwzględnił kompetencje kluczowe	1. Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji			
	2. Kompetencje w zakresie wielojęzyczności			
	3. Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii			
	4. Kompetencje cyfrowe			
	5. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie uczenia się			
	6. Kompetencje obywatelskie			
	7. Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości			
	8. Kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej			

Zakres analizy	Kompetencje kluczowe	TAK	NIE	Uwagi
Narzędzia badawcze – test	Jakie narzędzia badawcze stosuje Pani/Pan w pracy z uczniami?			
	Czy kartoteki narzędzi badawczych zawierają wykaz badanych kompetencji kluczowych?			
	Jeśli tak to jakich? – Czy badane są wszystkie kompetencje czy tylko wybrane?			

Innym przykładem obszaru monitorowania może być program wychowawczo-profilaktyczny. Podstawą działania była w tym przypadku realizacja tego-
rocznego kierunku polityki oświatowej państwa: 5. *Działania wychowawcze szkoły. Wychowanie do wartości, kształtowanie postaw i respektowanie norm społecznych.*

W planowanym monitorowaniu realizacji działań podejmowanych w ramach programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły zaprojektowano pozyskiwanie informacji poprzez wywiad z nauczycielami, analizę dokumentacji i obserwację. Ponieważ realizacja programu wychowawczo-

-profilaktycznego szkoły odbywała się również podczas pandemii, interesujące mogą być wnioski sformułowane po przeprowadzonym monitoringu. Zachęcamy do wykorzystania zaprezentowanych narzędzi.

Przedmiot monitorowania	Cele monitorowania	Działania
Program wychowawczo-profilaktyczny: Działania wychowawcze szkoły. Wychowanie do wartości, kształtowanie postaw i respektowanie norm społecznych.	Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym, szczególnie w zakresie wychowania do wartości, kształtowania postaw oraz respektowania norm społecznych.	Wywiad z nauczycielami, analiza dokumentacji, obserwacja

KWESTIONARIUSZ WYWIADU Z NAUCZYCIELAMI

NAUCZYCIEL:

Zakres analizy	Pytania o realizację zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym	TAK	NIE	Uwagi
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo – profilaktycznym w zakresie wychowania do wartości	Czy realizuje Pani/Pan zadania wynikające z programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie wychowania do wartości?			
	Jeśli tak, to proszę wyjaśnić, w jaki sposób te działania Pani/Pan realizuje?			
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym szczególnie w zakresie kształtowania postaw	Czy realizuje Pani/Pan zadania wynikające z programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie kształtowania postaw?			
	Jeśli tak, to proszę wyjaśnić, w jaki sposób te działania Pani/Pan realizuje?			

Zakres analizy	Pytania o realizację zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym	TAK	NIE	Uwagi
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym, szczególnie w zakresie respektowania norm społecznych	Czy realizuje Pani/Pan zadania wynikające z programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie respektowania norm społecznych?			
	Jeśli tak, to proszę wyjaśnić, w jaki sposób te działania Pani/Pan realizuje?			

ARKUSZ ANALIZY DOKUMENTACJI

NAUCZYCIEL:

Zakres analizy	Analizowany dokument	Pytania o potwierdzenie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym	TAK	NIE	Uwagi
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym w zakresie wychowania do wartości	Program wychowawczo-profilaktyczny klasy	W programie wychowawczo-profilaktycznym znajdują się zadania w zakresie wychowania do wartości...			
	Dziennik lekcyjny	W dzienniku lekcyjnym znajdują się zapisy potwierdzające realizację zadań w zakresie wychowania do wartości...			
		Zapisy te są zgodne z wyjaśnieniami nauczyciela zaprezentowanymi w wywiadzie			
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym szczególnie w zakresie kształtowania postaw	Program wychowawczo-profilaktyczny klasy	W programie wychowawczo-profilaktycznym znajdują się zadania w zakresie kształtowania postaw...			
	Dziennik lekcyjny	W dzienniku lekcyjnym znajdują się zapisy potwierdzające realizację zadań w zakresie kształtowania postaw ...			
		Zapisy te są zgodne z wyjaśnieniami nauczyciela zaprezentowanymi w wywiadzie			
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym szczególnie w zakresie respektowania norm społecznych	Program wychowawczo-profilaktyczny klasy	W programie wychowawczo-profilaktycznym znajdują się zadania w zakresie respektowania norm społecznych...			
	Dziennik lekcyjny	W dzienniku lekcyjnym znajdują się zapisy potwierdzające realizację zadań w zakresie respektowania norm społecznych ...			
		Zapisy te są zgodne z wyjaśnieniami nauczyciela zaprezentowanymi w wywiadzie			

ARKUSZ OBSERWACJI LEKCJI WYCHOWAWCZEJ

► **Cel:** obserwacja realizacji przez wychowawcę klasy zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym szczególnie w zakresie wychowania do wartości, kształtowania postaw oraz respektowania norm społecznych.

NAUCZYCIEL:

KLASA:

DATA OBSERWACJI:

TEMAT LEKCJI WYCHOWAWCZEJ:

Temat obserwacji	Realizacja zadań	TAK	NIE	UWAGI
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym w zakresie wychowania do wartości	Czy nauczyciel podczas lekcji realizował zadania wynikające z programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie wychowania do wartości?			
	Jeśli tak, to jakie działania realizował?			
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym szczególnie w zakresie kształtowania postaw	Czy nauczyciel podczas lekcji realizował zadania wynikające z programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie kształtowania postaw?			
	Jeśli tak, to jakie działania realizował?			
Monitorowanie realizacji zadań zapisanych w programie wychowawczo-profilaktycznym szczególnie w zakresie respektowania norm społecznych	Czy nauczyciel podczas lekcji realizował zadania wynikające z programu wychowawczo-profilaktycznego w zakresie respektowania norm społecznych?			
	Jeśli tak, to jakie działania realizował?			

ANEKS

Zaprezentowany poniżej arkusz wywiadu jest przygotowany, aby pozyskać informację na temat prowadzonych przez wychowawcę działań w związku z wprowadzonym przez Ministra Edukacji i Nauki dodatkowym priorytetem w ramach kierunków polityki oświatowej państwa: 7. *Działania w zakresie wsparcia wychowawczego i psychoprofilaktycznego środowiska szkolnego w sytuacji kryzysowej wywołanej pandemią*. Prezentowany arkusz może posłużyć również w realizacji nadzoru pedagogicznego w roku szkolnym 2021/2022.

ARKUSZ WYWIADU Z WYCHOWAWCĄ

▣ **Cel:** pozyskanie informacji na temat prowadzonych w czasie godzin wychowawczych zajęć z uczniami mających na celu integrację zespołu klasowego.

NAUCZYCIEL:

KLASA:

DATA OBSERWACJI:

Pytanie	TAK	NIE	Opis sposobu / opis działań
Czy, a jeśli tak, to w jaki sposób przygotowana została diagnoza pozwalająca na rozpoznanie problemów w zakresie budowania właściwych relacji społecznych w klasie?			
Czy zaplanowano konkretne działania w zakresie poprawy relacji społecznych w klasie? Jeśli tak, to jakie działania zostały zaplanowane?			
Czy, a jeśli tak, to w jaki sposób zaprojektowała Pani / Pan działania integrujące z uwzględnieniem propozycji zgłaszanych przez uczniów i rodziców?			
Czy w zaplanowanych zadaniach uwzględniła Pani/ Pan możliwość włączenia / współpracy psychologa, pedagoga, terapeuty, doradcy zawodowego?			
Czy zwróciła się Pani / Pan do psychologa, pedagoga, terapeuty, doradcy zawodowego, innego specjalisty w celu uzyskania wsparcia?			Jeśli TAK, to czego dotyczyło wsparcie? Jeśli NIE, to dlaczego?
Jeśli Pani/Pan otrzymali wsparcie od psychologa, pedagoga, terapeuty, doradcę zawodowego, innego specjalisty, to na czym to wsparcie polegało?			
Program wychowawczo-profilaktyczny dla klasy na rok szkolny 2020/2021 został zmodyfikowany...			Jeśli TAK, to na czym polegała modyfikacja? Jeśli NIE to dlaczego?

EDUKACJA MEDIALNA

– wyzwanie współczesności

IWONA KRUSZEWSKA-STOŁY

Czym jest edukacja medialna? W potocznym rozumieniu ścierają się dwa podejścia – jedno, zgodnie z którym jest to edukacja oparta na wykorzystaniu nowych technologii, szeroko rozumianych (komputerów, tablic multimedialnych, smartfonów itp.), na lekcjach różnych przedmiotów, a w konsekwencji wykorzystanie aplikacji, programów i filmów itd. jako służebnych wobec tematyki zajęć, drugie to: **To proces kształtowania i upowszechniania umiejętności świadomego i krytycznego korzystania ze środków społecznego przekazu we wszystkich grupach społecznych oraz wiekowych.** [...] Rozumiejąc stosowane w mediach mechanizmy tworzenia i selekcji informacji, odbiorca nabywa umiejętność krytycznej oceny emitowanych treści, w tym także przekazów handlowych. Rozwój kompetencji medialnych pozwala zatem skutecznie i bezpiecznie korzystać z mediów oraz prowadzi do świadomego i aktywnego odbioru przekazu medialnego¹. Edukacja medialna to więc nie uczenie z wykorzystaniem mediów, tylko uczenie o mediach, służące rozumieniu ekosystemu medialnego. I ta druga wersja niech się stanie bliższa czytelnikowi.

Według dr A. Ogonowskiej, jednej z głównych badaczek zagadnienia: *Celem edukacji medialnej jest wykształcenie zdolności postrzegania procesów komunikowania masowego przy wykorzystaniu szerszej perspektywy, a więc zwracając uwagę na wybrane procesy polityczne, społeczne i gospodarcze. Rozwój kompetencji medialnych pozwala zatem skutecznie i bezpiecznie korzystać z mediów oraz prowadzi do świadomego i aktywnego odbioru przekazu medialnego*².

Żyjemy w dobie ekranów. Pandemia tylko ten stan pogłębiła. To one są pośrednikiem w poznawaniu rzeczywistości i tym samym często ją kreują. Żyjemy też w czasach dominacji kultury popularnej, szybko przyswajalnej, atrakcyjnej i przekonującej, w czasach, gdy reklamy stały się częścią kultury medialnej, częścią będącą w obiegu społecznym w formie cytatów czy nawiązań. To czas, gdy rozpoznawalność blogerów jest większa od wydawałoby się uznanych autorów kultury wysokiej, a ich popularność bywa wręcz historyczna (wystarczy wspomnieć niedawne bitwy o lody sygnowane właśnie przez zespół polskich youtuberów i influencerów; nawiasem mówiąc popularność tej grupy to też dowód na stan umysłów i wyznawanych wartości młodych ludzi). A jednocześnie analiza tego stanu rzeczy, wpływu przekazów medialnych na działania jednostek w bardzo niewielkim stopniu widoczna jest w podstawach programowych, a szczególnie w szkolnej praktyce. Dorośli – rodzice, ale też nauczyciele – zwykle lekceważą wpływ tych zjawisk na młodzież, a w opinii fachowców jest to głęboko niesłuszne. A tymczasem np. reklama jest typem przekazu, który realizuje wszystkie funkcje propagandy – jej zadaniem jest często kreowanie potrzeby, bywa, że często realnie nieistniejącej (nachalne reklamy niestęchających chorób), skłonienie do zakupu danego produktu, ale też np. zmiana postawy wobec danego stylu życia. Często posługuje się stereotypami i wpływa na uczucia odbiorców, budząc poczucie krzywdy lub wyrzuty sumienia, że się czegoś nie ma czy czegoś nie robi. Jeśli nie

nauczymy dzieci tego mechanizmu, będą bezwolnymi konsumentami manipulowanymi przez producentów i reklam, i przedmiotów.

[...] Dużo wątpliwości w ostatnim czasie powstaje w obszarze wielkiego starcia systemowego ikonosfery i logosfery, ikonosfera – sfera obrazu jest szczególnie mocno promowana dziś przez nowe media, logosfera – sfera słowa jest niestety marginalizowana [...] Przyjmowanie nadmiaru obrazów w ramach korzystania z ikonosfery wywołuje w jednostce stan popadania w bierność, rozleniwienia intelektualnego, ucieczki przed wysiłkiem umysłowym. Stąd rodzi się teatralizacja życia społecznego, która polega na biernym przyglądaniu się „scenie życia” bez żadnego zaangażowania³. Dla mnie to stwierdzenie jest prawdziwe, ale w wymiarze działalności społecznej czy obywatelskiej, politycznej, w sferze stępienia wrażliwości. Migające obrazki nie wymagają skupienia. Można dodać do tego jeszcze określanie współczesnego człowieka mianem homo ludens – poszukującego przyjemności. Obrazek, jeden z wielu, jest – przynajmniej pozornie – łatwiejszy w odbiorze, ogarnialny jednym spojrzeniem. Nie wymaga wysiłku.

Powstanie i rozkwit kultury popularnej związane jest przede wszystkim z upowszechnianiem środków masowego przekazu i ze zmianami życia społecznego. *Kultura masowa jest kulturą demokratyczną, ale też kulturą zhomogenizowaną, gdyż odrzuca wszelkie podziały i łączy różne porządki. Wszystko jest w niej oparte na zasadzie dostępności dla wszystkich*⁴. Ugruntowująca się kultura internetowa powoduje zmiany w tradycyjnie pojmowanym podejściu do wiedzy, a co za tym idzie do autorytetów w tej dziedzinie. Jeszcze nie tak dawno oczywiste było, że informacje składające się na konstrukcję wiedzy zdobywa się w uznanych źródłach, o ugruntowanej renomie poznawczej. Wiadomo było, że encyklopedie, czyli kompendia wiedzy wszelakiej, tworzą naukowcy. Tymczasem dziś najważniejszym źródłem, do

¹ <https://www.gov.pl/web/krrit/o-edukacji-medialnej> [Dostęp: 13.01.2021]

² A. Ogonowska: *Edukacja medialna, klucz do rozumienia społecznej rzeczywistości*. Kraków 2003, s. 25.

³ J. Miąso: *Starcie paradygmatów: logosferycznego i ikonosferycznego – strategicznym wyzwaniem dla pedagogiki medialnej*. W: *Człowiek – media – edukacja*. Red. nauk. J. Morbitzer i E. Musiał. Kraków 2014, s.210.

⁴ A. Ogonowska: *Edukacja medialna...*, s.37.

którego odwołują się wszyscy – i to zarówno uczniowie, jak nauczyciele – jest Wikipedia. Sama w sobie będąca znakomitą pomysł na gromadzenie stale aktualizowanych informacji (obecnie żadna wydrukowana encyklopedia nie miałaby już racji bytu, bo byłaby pewnie nieaktualna już w chwili opuszczenia taśmy drukarskiej), dziełem demokratycznym, bo stworzonym społecznie, dowodem na to, że ludzie odpowiednio zmotywowani wewnątrznie mogą wkładać bardzo wiele pracy w działania społeczne. To też efekt zmiany społecznej – tego, że uczestnicy mediów uważają za oczywistą możliwość współtworzenia mediów w różnych wymiarach. Informacje są tu weryfikowane, poprawiane, uzupełniane, ale nie zawsze skutecznie. Usłyszałam ostatnio od jednej z osób tworzących Wikipedię, że jej celem jest nie tyle pokazywanie prawdy, ile tego, co na temat danego zagadnienia piszą wiarygodne źródła. Problem tkwi w ich wyborze lub niedostatecznej liczbie. Pewien mój znajomy, osoba znana powszechnie, mówił mi kiedyś, że bardzo się zdziwił, czytając swój biogram w Wikipedii.

Jeśli nie wyrobi się w uczniach nawyku sprawdzania informacji w różnych źródłach, zawsze będą papkę sformatowaną pod nich przyswajać bezrefleksyjnie. Kiedyś widziałam film *8 części prawdy*. Dobry, ale w tym przypadku chodzi o to, że pokazywał osiem punktów patrzenia na pewną dramatyczną sytuację. Były całkowicie różne, bo zależały od miejsca obserwacji, doświadczenia życiowego czy pełnionej funkcji. Wszystkie prawdziwe, choć ich wymowa była czasem wewnątrznie ze sobą sprzeczna. Wybór jednej relacji byłby znowu tylko indywidualną interpretacją.

Internet zmienił też podejście do twórcy i odbiorcy. Zasadą kultury popularnej, jak wyżej pisałam, jest dostępność, ale też uczestnictwo czynne oraz współtworzenie. Przykład Wikipedii tylko to potwierdza. To odbiorca mniej lub bardziej świadomie tworzy zestaw informacji, ale też dzieł kultury, w których będzie uczestniczyć. Mało który użytkownik telewizji poprzesta-

je obecnie na ofercie poszczególnych stacji. Z pewnością nie postępuje tak młodzież, dla której wyczekiwanie tygodni na kolejny odcinek serialu i bierne poddawanie się narzuconym ramom oferty telewizji jest nie do przyjęcia. Korzysta się raczej z różnego rodzaju streamingów, które umożliwiają oglądanie wybranych materiałów w dowolnym czasie i miejscu, na dowolnym urządzeniu. Konsekwencją tego jest zanik pewnej płaszczyzny kulturowej, wspólnej dla wszystkich. Kiedyś wszyscy, niezależnie od statusu społecznego czy wykształcenia oglądali ten sam odcinek *Czterdziestolatka*. Następnego dnia omawiano poszczególne sceny, prorokowano rozwój wypadków, cytowano wypowiedzi. Obecnie to słabo wykonalne. Teraz nawet jeśli ogląda się ten sam serial, to różne sezony czy odcinki. Wymaga to wszystko aktywności, rozeznania w nowościach, komunikacji na poziomie konsultacji rówieśniczej czy przeglądania dostępnych recenzji w źródłach, które są dla odbiorcy wiarygodne. Konieczne jest do tego sprecyzowanie własnych preferencji kulturowych i percepcyjnych. Bywa to męczące, bo czym innym jest wzięcie pilota do ręki i przerzucanie bezrefleksyjne kanałów, czym innym włączenie platformy streamingowej czy serwisu YouTube i szukanie konkretnej pozycji wśród setek propozycji. Wymaga to też konkretnych umiejętności. Nadmiar ofert i informacji może prowadzić do zaniechania wyboru, a więc bezrefleksyjnego korzystania z magmy medialnej. Ostatnio na jednej z platform pojawiła się opcja: *Wybierz losowo*. To właśnie konsekwencja tego stanu rzeczy.

Jedną z cech pokolenia Y (urodzonych w latach 1983 – 1997) jest poczucie wolności⁵. *Młode pokolenie spodziewa się możliwości wyboru w każdej dziedzinie życia. [...] Zastanawiając się nad zakupem danego produktu, młody człowiek otrzymuje niezliczoną ilość opinii na jego temat od internautów [...] Różnorodność dla pokolenia X jest uciążliwa, przez pokolenie Y jest uwielbiana*. Czyli – patrząc w kategoriach edukacyjnych – młodzi ludzie umieją porównywać opinie, wyszukiwać recenzje na

temat filmów, programów, koncertów, produktów itd., brakuje im natomiast przekonania, że takie postępowanie powinno dotyczyć również innych dziedzin życia, a nie tylko utylitarnych rewirów ich codzienności. Że to, iż na temat danego smartfona znajdą 10 różnych ocen, analiz czy opinii może oznaczać, iż ta sama prawidłowość dotyczy innych zjawisk medialnych, zjawisk, postaci, będących uczestnikami życia kulturalnego czy politycznego. Że porównywanie źródeł, analiza ich wiarygodności jest ważna. Nawiasem mówiąc, konieczność współtworzenia własnego horyzontu kulturalnego z pewnością można wykorzystać edukacyjnie – przygotowanie recenzji, poleceń, streszczeń aktualnie oglądanych filmów czy seriali może być bardzo nośne.

Współtworzenie to też powiązanie wszelkich nadawanych treści z forami społecznościowymi, w których każdy może się wypowiedzieć na temat oglądanego programu, audycji radiowej, może zdradzać swoje upodobania lub ich brak. [...] *demokracja oznacza nie tylko to, że każdy staje się pełnoprawnym obywatelem, ale i to, że potencjalnie wszystkie kulturowe preferencje są tak samo wartościowe, godne uwagi i odpowiednio jak preferencje tradycyjnych elit [...]*⁶

Ktoś kiedyś powiedział, że obecnie więcej ludzi pisze niż czyta. Konsumenty kultury masowej we wszystkich przejawach uznali, demokracja umożliwia zabieranie głosu w każdej sprawie i na każdy temat, że ich głos jest równie ważny jak głos uznanych autoritetów w danej dziedzinie. Skoro wypowiadają się równocześnie i na tych samych zasadach na jakiś temat na jakimś forum... Konsekwencją tego jest też obniżenie rangi i prestiżu wiedzy jako zdobywanego kawałek po kawałku szczytu poznania. Naskórkowość wiedzy, horyzont poznawczy złożony z nagłówków serwisów informacyjnych w Internecie (nawiasem mówiąc to też konsekwencja opłat za korzystanie z materiałów na poszczególnych stronach), zamknięcie się w bańkach swoich mediów społecznościowych, niechęć do weryfikacji źródeł powo-

⁵ R. Polański: *Cechy pokolenia sieci w perspektywie pokolenia Y – raport z badań*. W: *Człowiek – media – edukacja...*, s. 297.

⁶ D. Strinati: *Wprowadzenie do kultury popularnej*. Poznań 1998, s. 19 – 20.

dują, że ludzie – w tym uczniowie – są bezradni wobec napierającego świata. Dochodzi do tego brak szacunku do wiedzy jako takiej i zanik autorytetów rozumianych obiektywnie, niepodważalnych. *Brak wiedzy i kompetencji prowadzi do chaosu poznawczego. Obywatele nie rozumieją przekazów medialnych, a przez to nie są w stanie właściwie zinterpretować wydarzeń życia politycznego*⁷. A – jak pisałam wcześniej – kultura obrazkowa tylko tę bierność pogłębia.

Wszyscy chyba wiedzą, jaki wstrząs społeczny wywołało słuchowisko: *Wojna światów* w reżyserii Orsona Wellesa, wyemitowane w 1938 r. Nastroje społeczne tego czasu, w tym zbliżające się zagrożenie wojenne spowodowało, że część słuchaczy przyjęło to słuchowisko jako realną relację z inwazji Marsjan. Wywołało to powszechną panikę ludności USA. Z pewnością siła oddziaływania mediów, nowość tej formy wyrazu i mistrzostwo Wellesa wywołało efekt obecnie nie do uzyskania. W sytuacji, gdy czasem nie sposób odróżnić reportażu w wiadomościach telewizyjnych od filmu fabularnego, materiały wizualne budzą raczej zubożenie. Zadaniem edukacji jest jednak sprawienie, że uczniowie zaczną patrzeć na przekaz medialny – każdy – jak na kreację rzeczywistości. Znana pewnie wszystkim polonistom pani prof. A. Opacka mówiła: *Każdy wybór jest interpretacją*. Interpretacją więc jest reportaż – bo twórca postawi kamerę w tym, a nie w innym miejscu, sprawozdanie z wydarzenia – bo

pokazuje tego, a nie innego prezentera, film dokumentalny wreszcie, który przedstawia – przy zachowaniu pozorów obiektywności (lub nawet bez tego warunku) jakiś wycinek świata, który twórcę zainteresował. Młodzież przyjmuje tę prawdę znowu bezrefleksyjnie – jeśli w obrębie jego bańki mentalnej ktoś pokaże jakiś film czy inną migawkę rzeczywistości, to uzna, że jest to element wiedzy oczywiście. Niedawno premierę miał wstrząsający film: *Sala samobójców – Hejter*. Pokazuje kulisy produkowania medialnych newsów – nie tylko w sieciach telewizyjnych, ale przede wszystkim w mediach społecznościowych różnego rodzaju. Jak łatwe do przeprowadzenia jest zniszczenie kogoś za pomocą umiejętnego żonglowania emocjami tłum, któremu podsuwa się to, czego oczekuje w ramach swojego systemu wartości. Jak łatwo pociągnąć za sobą tłum, dając mu poczucie sprawstwa i cel. I jak proste jest oddzielenie postaci medialnej od realnej, żyjącej i czującej osoby. Film znakomity i uważam, że jego omawianie z uczniami (oczywiście będącymi na bardziej zaawansowanym stopniu rozwoju emocjonalno-intelektualnego) za bardzo wskazane. To egzemplifikacja praktyki astroturfingu i sterowania emocjami tłum.

Konsekwencją tego wszystkiego jest stwierdzenie: Internet jest taki, jak tworzący go ludzie. Pełen mądrych informacji, sprawdzonych danych, ale też straszliwych bzdur, niepopartych niczym pseudonaukowych teorii.

Od środków masowego przekazu nie ma ucieczki. Nawet jeśli ktoś nie ma telewizora, nie słucha radia, nie istnieje w mediach społecznościowych, to media i tak go dopadną – w poczekalni u dentysty, sklepie czy autobusie. Raczej nie zrezygnuje z korzystania z wyszukiwarki internetowej, GPS w samochodzie itd. Trzeba się pogodzić z tym, że jesteśmy stale analizowani i dania medialne dla nas przyrządzane są spersonalizowane. Ważne, by nasi uczniowie zdawali sobie sprawę i potrafili stawić temu czoła. Pandemia tę konieczność unaoczniała jeszcze bardziej. Nikt nie wie, jak nasz świat będzie wyglądał PO. Przez rok żyliśmy głównie w sieci. Dzieci i młodzież jeszcze bardziej niż dorośli i bardziej niż zwykle. Pozostawienie ich samych z tym bezmiarem wpływów i oddziaływań wydaje mi się bardzo krótkowzroczne.

Kompetencje cyfrowe młodzieży są bardzo ograniczone. Są biegli tylko w sferach, które dla nich są przydatne w życiu codziennym. Ich kompetencje medialne, tj. dotyczące funkcjonowania i mechanizmów mediów są bardzo ograniczone. Fakt, że największą wartość obecnie ma informacja i że kto ma informację, ten ma władzę wydaje się być znany wszystkim. Tylko jaka to informacja? Na jaką wiedzę się składa? Od tego, jak będziemy uczyć zależy m.in. konstrukcja tego gmachu. Nie przegapmy tej konieczności w czasie przełomu mentalnego, w czasie zarazy i nauki zdalnej...

Iwona Kruszewska-Stoły jest wicedyrektorem ds. doskonalenia nauczycieli w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Wymagania do uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego

Wymagania niezbędne do uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego obejmują:

1. umiejętność wykorzystania w pracy metod aktywizujących ucznia oraz narzędzi multimedialnych i informatycznych, sprzyjających procesowi uczenia się;
2. umiejętność dzielenia się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami, w tym przez prowadzenie zajęć otwartych, w szczególności dla nauczycieli stażystów i nauczycieli kontraktowych, prowadzenie zajęć w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego lub innych zajęć dla nauczycieli;
3. poszerzenie zakresu działań szkoły, w szczególności dotyczących zadań dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych;
4. realizację co najmniej dwóch z następujących zadań:
 - a) opracowanie i wdrożenie programu, innowacji lub innych działań dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych związanych z oświatą, powiązanych ze specyfiką szkoły, w szczególności na rzecz uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, [...]
 - d) **opracowanie autorskiej pracy z zakresu oświaty lub rozwoju dziecka opublikowanej w czasopiśmie branżowym lub w formie innej zwartej publikacji** (§8 ust. 3 rozporządzenia w sprawie awansu zawodowego).

▶ Zapraszamy do współpracy, wszystkich twórczych nauczycieli! Artykuły prosimy przysyłać pod adresem: forumnauczycieli@gmail.com. Terminy przyjmowania materiałów są zamieszczane na stronie internetowej: www.womkat.edu.pl

⁷ A. Ogonowska: *Edukacja medialna...*, s.48.

NAUKA W HARMONII Z NATURĄ

ELIZA FLASZEWSKA
DOROTA KOZIOŁ-ŻURAWSKA
WIOLETA MUELLER-KONIECZNY

*Dotknij istoty rzeczy.
Pozwól, by natura stała się twoją nauczycielką.*

William Wordsworth: *Odwrócone stoły*

Przyroda jest częścią naszego wspólnego świata. *Popatrzmy na tę olbrzymią, drapieżną, ryczącą matkę, którą posiadamy – Naturę – jak leży przy nas przepelniona pięknem i czułością dla swoich dzieci tak, że przypomina samice lamparta* pisał H. David Thoreau w *Sztuce chodzenia*. Człowiek jako byt przyrodniczy zasadniczo zmienił i przekształcił swoje otoczenie, do tego stopnia, że niektóre efekty jego działań są nieodwracalne – zmiany klimatu, topnienie lodowców, wycinka olbrzymich połąci lasów, wymieranie niektórych gatunków zwierząt i roślin. Wobec narastających problemów związanych z degradacją środowiska przyrodniczego, każda dziedzina edukacji ma obowiązek stanowić platformę pozyskiwania wiedzy ekologicznej. Ze względu na zagrożenie dla ludzkiego zdrowia i życia jest to koniecznością. Jak mówi W. Owczarz, Prezes Fundacji Ekologicznej ARKA: *Chyba każdy z nas powoli czuje, iż to wszystko się dzieje i zmierza w fatalnym dla nas i naszych dzieci kierunku. Nie możemy czekać beczynn timeru. To naszym zadaniem jako nauczycieli jest oddziaływanie na system wartości dzieci i młodzieży oraz wskazywanie im motywów działania na rzecz ochrony środowiska. Musimy zadbać, aby słowa przyroda ożywiona, natura, nie były martwym terminem. Ponieważ łatwiej jest nam dbać o to, co kochamy, najważniejsze jest nawiązanie więzi, wzbudzenie miłości i szacunku do przyrody.*

Jak to zrobić? Musimy spojrzeć na temat z szerszej perspektywy, szukać inspiracji, a następnie wdrażać je w życie – małymi krokami, systematycznie,

każdego dnia. Można to robić podczas prowadzenia obserwacji przyrodniczych w okolicy szkoły czy przedszkola, organizując wyjścia do pobliskiego lasu lub parku, adoptując pobliskie drzewo, zagospodarowując skwerki i donice miejskie. Jeśli nie ma takiej możliwości, zapraszamy *cuda natury* do sal zajęć, pracowni pozalekcyjnych. Zorganizujemy swoje własne *miejsce do siedzenia*, z którego w dowolnym momencie będziemy mieli możliwość nawiązania kontaktu ze światem przyrody.

Podejmowane działania przyniosą korzyści globalne oraz jednostkowe. *Wpływ przyrody daleko wykracza poza sprawność fizyczną, obejmując swoim działaniem także rozwój intelektualny i emocjonalny, świadomość oraz podstawowe zasady moralne. Przebywanie w środowisku naturalnym odbija się na zdrowiu: skraca okres rekonwalescencji, redukuje stres, zwiększa kreatywność i samoocenę. Natura wywiera również nieoceniony wpływ na nasze emocje, sprzyjając czystemu i potężnemu poczuciu cudowności, niezwykłości, tajemnicy, radości...*¹

E. Cobb, autorka książki *The Ecology of Imagination (Ekologia wyobraźni w dzieciństwie)* podkreśla, że niemal wszystkie twórcze postacie, którymi się interesowała w trakcie prowadzonych badań, zawdzięczały swoją pomysłowość doświadczeniom z przyrodą. *Kreatywność to: proces umysłowy pociągający za sobą powstawanie nowych idei, koncepcji lub nowych skojarzeń, powiązań z istniejącymi już ideami i koncepcjami. Myślenie kreatywne to myślenie prowadzące do uzyskania*

oryginalnych i stosownych rozwiązań. Stanowi ono klucz do sukcesu, jest składową kompetencji w zakresie przedsiębiorczości.

Skoro cel edukacji przyrodniczej jest jasny, warto skupić się na sposobie jego osiągnięcia.

Mózg dziecka kształtowany jest przez doświadczenie. Zanurzymy się więc w przyrodzie. Dajmy działać naszemu zmysłom, by móc zrozumieć i przyswajać wiedzę. Ludzkość z powodzeniem korzysta z dobrodziejstw japońskiej praktyki kontaktu z naturą. *Shinrin-yoku* to w tłumaczeniu *kąpiele leśne*. W krajach skandynawskich, na Wyspach Brytyjskich i w rodzimej Japonii lekarze zapisują kąpiele leśne na receptę osobom zmagającym się z wypaleniem zawodowym lub depresją. W czasach zagrożenia epidemicznego, zgodnie z wytycznymi dotyczącymi bezpieczeństwa, powinniśmy jak najwięcej czasu spędzać w przestrzeni otwartej. Już kilkuminutowy spacer wśród drzew obniża ciśnienie, mobilizuje organizm do wydajniejszej pracy płuc, wycisza.

Działanie w duchu *shinrin-yoku* stosują nauczyciele leśnych szkół i przedszkoli. Idea tworzenia takich placówek jest w Polsce dość nowa, jednak w innych krajach europejskich z powodzeniem stosuje się ten koncept od lat. Dzieci nabywają różnorodnych kompetencji w otoczeniu przyrody, niezależnie od warunków atmosferycznych. Edukacja w takich placówkach opiera się na doświadczeniu przyrody pod okiem wykwalifikowanych opiekunów, w małych grupach; istotna jest wolność poznawania świata za pomocą różnych zmysłów. Taka nauka to doskonała okazja, żeby zadziałać jako *artyści ziemi*. Pierwsze leśne przedszkole w Polsce – PUSZCZYK – założyła Fundacja trzy cztery! w 2015 r., na terenie Nadleśnictwa Dojlidy.

Tradycyjne, publiczne placówki nie są pozbawione możliwości prowadzenia edukacji przez przyrodę. Wystarczy wyjść na spacer. Obawiacie się, że podczas wędrówek dzieci będą znudzone? Cykliczne spacerki w otoczeniu przyrody można urozmaicać na wiele sposobów:

¹ S. D. Sampson: *Kalosze pełne kijanek*. Vivante, Białystok 2016, s. 27.

- › Zadawajcie pytania (Jakie to w do-tyku? Czy ma wyraźny zapach? Ile widzisz kolorów? Z której strony wieje wiatr? Czy drzewa potrafią się porozumiewać? O czym plot-kują ptaki? Dlaczego liście są zielo-ne?). Wspólnie poszukujcie na nie odpowiedzi.
- › Zmieńcie sposób patrzenia. Poru-szajcie się na brzuchu lub bezsze-lestnie jak ninja. Bawcie się w oczy sowy lub uszy jelenia, skupiając się wyłącznie na wybranych zmysłach.
- › Doświadczajcie odcieni zieleni (szukajcie, porównujcie, klasyfikuj-cie).
- › Dotykajcie (szukajcie czegoś lepkiego, miękkiego, kłującego, szorstkiego itp.).
- › Policzcie ptaki (ustalcie zmiany).
- › Zamieńcie się w artystów (wyko-rzystajcie dary natury).
- › Bądźcie kreatywni, bawcie się paty-kami, szyszkami, piaskiem...(rysuj-cie na piasku, odtwarzajcie kształt liter, zagrajcie w bierki, stwórzcie domki dla zapylaczy).
- › Załóżcie dziennik przyrodniczy.
- › Zaadoptujcie pobliskie drzewo (obserwujcie je uważnie o każdej porze roku, podczas codziennej wędrówki słońca po widnokręgu).
- › Wsłuchajcie się w dźwięki przyro-dy i liczcie je na palcach w pełnym skupieniu, następnie przepro-wadźcie test swojej pamięci.
- › Wykorzystajcie lupy, by dostrzec pod swoimi stopami najmniejsze istotki.
- › Szukajcie wyróżnionych kształtów.
- › Zagrajcie w przyrodnicze bingo.
- › Zorganizujcie czytanie na świeżym powietrzu.

Katalog pomysłów jest niewyczer-pany. Bacznie obserwujący ucznia i przyrodę nauczyciel z łatwością zapro-pонуje wiele fascynujących aktywno-ści. Pamiętajmy, że *patrzenie na przy-rodę to tylko jeden z etapów uczenia się. Równie ważne jest dotykanie, sma-kowanie, wąchanie i rozkładanie jej na czynniki pierwsze.*²

Można też zaprosić uczniów/wy-chowanków do posłuchania tego, co drzewa mogą nam powiedzieć. Kom-pozytor, niemiecki artysta B. Traubeck,

stworzył odtwarzacz umożliwiający słuchanie dźwięków odczytywanych z pastrów drewna. Adapter i płyty przy-pominają nieco wersję analogową, z tą różnicą, że w tym wypadku to nie igła, a laser odczytuje zapis, stworzony w słojach przyrostu. Traubeck nagrał pły-tę pt.: *Years*; jest dostępna na Youtube.com.

Obszernym źródłem wiedzy doty-czącej przyrody są książki. Zawierają przemysłane, potwierdzone naukowo fakty, często w poetycko inspirującej formie, wzywającej do działania. Do-skonały przykład stanowią dzieła R. Louva (*Kiedy wzywa nas dzicz, Ostat-nie dziecko lasu, Witamina N*). R. Louv jest dziennikarzem i autorem ośmiu książek na temat związków między rodziną, przyrodą i społeczeństwem. Jest również założycielem i prezesem organizacji *Children and Nature Ne-twork*, która wspiera działania mające na celu szeroko rozumiany powrót do natury. Kilka pozycji tego autora, prze-tłumaczonych na język polski, zawiera ogrom przydatnych nazwisk, adresów internetowych, pomysłów na działanie oraz refleksji samego Louva. Nieoce-nioną wiedzę zawierają także książki autorstwa P. Wohllebena, J. Goodall, a także S. Kossak czy współczesnego przyrodnika, aktywisty A. Wajraka.

Jeżeli las lub park znajduje się zde-cydowanie za daleko, aby można było prowadzić tam cykliczne zajęcia, warto zorganizować w swojej placówce zielo-ny kącik, tak aby dzieci w każdej chwili mogły korzystać z dobrodziejstw na-tury, nawet takiej w mikroskali. Samo sadzenie, pielęgnowanie, podlewanie, nawożenie, a następnie cieszenie się efektami swojej pracy, czy to w postaci kwiatów czy warzyw lub owoców, daje dzieciom poczucie sprawstwa, buduje poczucie odpowiedzialności, wiary we własne możliwości. Jak pisze S. Stuart-Smith *Pracując w ogrodzie, bazujemy na naturalnej sile wzrostu roślin. Inaczej ujmując: karmimy dobro*³.

Podczas kontaktu z naturą dzieci uczą się dbania o coś z uważnością i namysłem, nawet jeżeli jest to tylko doniczka z kwiatami. A tych w salach lekcyjnych czy przedszkolnych po-winno być jak najwięcej; zielone ro-

śliny mają dobroczynne działanie na nasze zdrowie. Kwiaty doniczkowe dostarczają tlenu, zwiększają wilgot-ność powietrza, pomagają zwalczać bakterie, wirusy, zarodniki pleśni oraz oczyszczają powietrze ze szkodliwych substancji.

Warto w okolicy placówki, jeżeli dysponujemy taką przestrzenią, po-siać bratki, nasturcje, kosmosy lub kwietną łąkę. Są łatwe w uprawie, a wspomagają dzieci w treningu uważ-ności – uczą skupienia m.in. na kolo-rach, kształtach, byciu tu i teraz. Można również zasiać zioła, i stworzyć mały ogród sensoryczny, w którym rośliny będą dzieliły się z nami paletą kolorów, wielością: kształtów, faktur, zapachów i smaków. Co możemy uprawiać? Ba-zylię, czosnek, szczypiorek, koperek, miętę, pietruszkę, oregano, szalwię. Można pokusić się o zasadzenie dyni, którą z łatwością wyhodujemy. Jest ona bardzo efektowna. Należy równo-cześnie wziąć pod uwagę, że zajmie w naszym ogrodzie sporo miejsca.

Własny ogródek, skrzynka czy choćby doniczka z roślinami mają nie-bagatelny wpływ na rozwój naszych wychowanków. Oprócz wielu korzyści, wspomnianych już wcześniej, mają również działanie relaksujące, wycisza-jące. Przebywanie na świeżym powie-trzu i praca z ziemią to podnoszenie odporności organizmu, przyswajanie niezbędnej do prawidłowego wzrostu dawki witaminy D3, zwiększenie po-jemności płuc (podczas wysiłku, rów-nież mięśnie odczuwają dobroczynne działanie aktywności, pozbywając się toksyn), obniżenie ciśnienia krwi oraz poziomu kortyzolu i adrenaliny. Pod-czas prac w ogrodzie zwiększa się po-ziom serotoniny, który jest regulowa-ny przez niebieskie światło zawarte w promieniach słonecznych, a to sprzyja dobremu samopoczuciu, pozytyw-nemu nastrojowi oraz zwiększeniu poziomu empatii. *Można śmiało po-wiedzieć, że dzieci potrzebują kontaktu z przyrodą w takim samym stopniu jak niezbędne jest im właściwe odżywianie czy odpowiednia ilość snu.*⁴

Nauczyciele, jako grupa społecz-na, są w stanie zrobić bardzo dużo w kwestii uwrażliwienia młodego czło-

² R. Louv: *Ostatnie dziecko lasu*. Mamania, Warszawa 2020, s. 263.

³ S. Stuart Smith: *Kwitnący umysł. O uzdrawiającej mocy natury*. Agora, Warszawa 2021, s. 70.

wieka. Dzieci są baczными obserwatorami tego, co się wokół nich dzieje i nie mają jeszcze wykształconych złych nawyków. Dlatego też nabywanie przez dziecko świadomości ekologicznej, rozwój poczucia estetyki, odpowiedzialnego, kreatywnego działania na

rzecz ochrony i poprawy środowiska, wymaga systematycznego i celowego działania.

Samo przebywanie na łonie natury, napawanie się widokami, chłonicie jej wszystkimi zmysłami wzbudza w nas poczucie piękna. Porusza chęć

uwiecznienia, zapamiętania chwili, zapachu, widoku, powiewu wiatru na skórze. Poprzez nawiązania do przyrody na zajęciach możemy uwrażliwić dzieci i pomóc im podejmować słuszne decyzje dla dobra naszej planety.

Eliza Flaszewska jest doradcą metodycznym plastyki w RODN „WOM” w Katowicach, Dorota Kozioł-Żurawska i Wioleta Mueller-Konieczny są doradcami metodycznymi wychowania przedszkolnego w RODN „WOM” w Katowicach.

Elżbieta Brol

Mózg lubi ruch, czyli nauka przez działanie

Gdy obserwujemy dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym, widzimy, że ich ciała są w nieustannym ruchu. To naturalna potrzeba rozwojowa każdego organizmu. Okazuje się, że najbardziej potrzebuje tego mózg człowieka, który w ten sposób otrzymuje „pokarm” niezbędny do rozwinięcia wszystkich funkcji. Wieloletnie obserwacje i badania z zakresu neurodydaktyki dowiodły, że warunkiem koniecznym do tworzenia nowych połączeń nerwowych są BODŹCE. A skąd one się biorą? Z ruchu, aktywności, działania, eksplorowania. Znaczenie mają zarówno bodźce pochodzące z wewnątrz, jak i z zewnątrz naszego ciała. Ogromną rolę w nabywaniu nowych umiejętności i zapamiętywaniu odgrywają także emocje, a szczególnie ciekawość, która jest jednym z najważniejszych źródeł motywacji.

Zadaniem dorosłych jest więc tworzenie takich warunków, które będą sprzyjały uczeniu się, zdobywaniu wiedzy i umiejętności oraz gromadzeniu doświadczeń. Odpowiednia organizacja zajęć dla młodszych dzieci powinna uwzględniać różne formy aktywności.

Jak pobudzać ciekawość i aktywność dzieci w wieku 5 – 9 lat?

- Intryguj swoich uczniów** – wymyśl ciekawy temat, przynieś przedmiot budzący zainteresowanie i nawiązujący do wprowadzanego zagadnienia, przyjdź przebrany/a, przyprowadź nieoczekiwanego gościa.
- Zadawaj pytania kluczowe** – do każdej bloku zajęć formułuj pytanie, które zaprosi dzieci do wspólnego poszukiwania wiedzy. Przykłady:
 - › Jaka królowa potrafi latać?
 - › Czy pingwinom marzną stopy?
 - › Jak wyglądałoby życie na Ziemi bez wody?
 - › Co by było gdybyśmy nie mieli oczu?
 - › Co wspólnego ze sobą mają: las, cebula i Shrek?
- Wywołuj emocje** (np. ciekawość, radość), **angażuj wszystkie zmysły i twórz przestrzeń do działania** (eksperymenty, aktywność twórcza). Zwiększysz w ten sposób u dzieci aktywność w hipokampie, części mózgu odpowiedzialnej za formowanie nowych śladów pamięciowych. Jeśli dziecko skojarzy trudne pojęcia np. gramatyczne z emocjonującymi przeżyciami jest duża szansa, że zostaną w pamięci na dłużej. Przykłady:
 - › *Zabawa detektywistyczna* – uczniowie poszukują wyrazów, które oznaczają czynności i kończą się -uje.
 - › *Tropienie przedmiotów* – na kartce dzieci mają wypisać po 3 cechy podanych przez nauczyciela przedmiotów, np. drzwi, drzewa, tablicy, klocka itp. (wprowadzenie pojęcia „przymiotnik”).
 - › *Parkowanie rzeczowników* – na boisku szkolnym nauczyciel rysuje kredą „garaże”: przedmiot, osoba, roślina, zwierzę; uczniowie po usłyszeniu podanego rzeczownika mają „zaparkować” we właściwym garażu
- Sięgaj do rozwiązań z pedagogiki przygody.** W myśl założeń tej teorii szkoła ma wykorzystywać zainteresowania oraz emocje uczniów, zwłaszcza poprzez zajęcia aktywizujące w terenie. Zakłada ona, że nauka musi się wiązać z przeżyciami osobistymi i doświadczeniem. Dlatego, zamiast podawać gotowe fakty do zapamiętania, lepiej skłaniać do samodzielnego działania: eksperymentowania, popełniania błędów i wyciągania z tego wniosków, stawiania problemów i szukania rozwiązań. Przykładem mogą być: wyprawa do lasu, gra w podchody, gry i zabawy podwórkowe.

► W roku szkolnym 2021/2022 zapraszamy wszystkich nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej do współpracy ramach sieci, a także do udziału w kursie doskonalącym *Akademia nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej*.

Szczegóły, ciekawe pomysły i inspiracje do pracy z dziećmi na stronie internetowej:

https://www.womkat.edu.pl/pl/Aktualnosci/?id=332007/EDUKACJA_MALEGO_DZIECKA

Zapraszamy!

Elżbieta Brol jest konsultantem w Pracowni Wychowania, Kształcenia Ogólnego i Zawodowego w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

NA POMOC ZIEMI

— sztuka i ekologia

JOANNA KNAPEK

Wszelka sztuka łączy się z powstawaniem i wynalazczym wymyślaniem tego, by powstało coś z rzeczy, które mogą być i nie być i których źródło tkwi w wytwarzającym, a nie w wytworze.

Arystoteles¹

Sztuka, towarzysząc ludziom w codzienności, spełnia bardzo ważną rolę, stanowi swoisty podręcznik życia, wzbogacając wiedzę i dostarczając nowych doświadczeń, co podkreśla hasło UNESCO z raportu Faure'a: *Uczyć się, aby żyć*. Wiedza, jaką człowiek zdobywa dzięki sztuce, ma charakter konkretny, obrazowy. Opiera się ona na wyobraźni wiecznego dziecka, do której odnosili się Platon i Marks, wskazując na aktywność przez angażowanie uczuć². Projekt *Na pomoc Ziemi – przez sztukę dla ekologii*, przedstawia różne formy działań angażujących uczucia, sposoby zdobywania doświadczenia, zapoznaje z podstawami wiedzy i kultury. Te czynniki, ich ciągła ewolucja przez całe życie, to właśnie pełnia edukacji³. Współcześni pedagodzy i psychologowie głoszą konieczność wychowania do twórczości. W świecie dynamicznym, ciągle się zmieniającym, konieczna jest umiejętność adaptacji. Niezbędne jest wychowanie innego niż do tej pory człowieka – człowieka innowacyjnego, kreatywnego, potrafiącego realizować twórczy styl życia⁴. Dzięki procesowi nauczania w kształtowaniu takich jednostek należy rozszerzać ich horyzonty, zwiększyć wrażliwość i

odwagę twórczą, angażować do kreatywnego, pożytecznego społecznie działania.

Trzeba uznać zatem, że sztuka jest prostym i dostępnym w edukacji narzędziem pozwalającym ratować naszą planetę, wychowując dla przyszłości kreatywne, wrażliwe jednostki – świadomych obywateli Ziemi. *Budowanie świadomości ekologicznej poprzez edukację ma oznaczać nie tylko, że się coś wie i ma się swe przekonania, ale że czuje się je głęboko i przeżywa*⁵.

Połączenie obszarów doświadczenia, sztuki i ekologii wydaje się zatem najwłaściwsze do opracowania materiału dydaktycznego do wykorzystania w pracy nauczycieli i wychowawców. Słowa Lestera Browna: *Nie odziedziczyliśmy Ziemi po naszych przodkach. Pożyczyliśmy ją od naszych dzieci*⁶ zmuszają do refleksji i działania. Osobiste zaangażowanie dziecka w prace plastyczne dotyczące tematu stworzy płaszczyznę do dyskusji i zapamiętania przez działanie. Za Carlem Rogersem nawołujemy: *Wydaje mi się zatem, że badania nad procesem twórczym, nad warunkami, w których do niego dochodzimy oraz metodami jego wspomagania, są zadaniem najwyższej wagi*⁷.

Sztuka i jej znaczenie

Od początku istnienia sztuka niosła pociechę ludziom, była swoistym *katharsis*. Rudolf Arnheim autor *Sztuki i percepcji wzrokowej*, podkreśla poznawczą funkcję sztuki, to że umożliwia empiryczne obcowanie ze światem zewnętrznym poprzez działanie, postrzeganie i myślenie. Tę czynność psychiczną nazwa myśleniem wizualnym. Właśnie dlatego aktywność artystyczna i wychowanie przez sztukę ma nieocenione znaczenie dla ludzkiego doświadczenia. Sztuka jest niezbędnym narzędziem ćwiczącym umysł, kształtuje sprawności potrzebne człowiekowi w innych dziedzinach życia i poznania⁸. Sztuka, ukazując nowe aspekty rzeczywistości, rozluźnia schematy rutyny, a doświadczenia odbiorcy i twórcy stają się inspiracją nowych rozwiązań. Ta rola, dawniej niedoceniana, stała się współcześnie bardzo ważna – *jest stwarzaniem swojej rzeczywistości artystycznej, dzięki której umysł człowieka zostaje zdynamizowany, (...) a więc bardziej zdolny do poznawania rzeczywistości, a także jej przekształcania*⁹.

Sztuka pozwala nam lepiej poznać siebie i swoje możliwości oraz, jak zauważa Edgar Morin, dostarcza różnorodnych rozwiązań, które pomagają jednostce w budowaniu osobowości¹⁰. Sztuka jest tą wyjątkową dziedziną, w której spotykają się ludzie w swoich przeżyciach, stają się wspólnotą, terenem spotkań, źródłem wzruszeń, gdzie odkrywa się nieprzewidziane zakresy możliwości, z których tworzą się nowe wymiary życia¹¹.

Ekologia – walka o dobre życie dla przyszłych pokoleń

To, co możesz uczynić, jest ogromnie małą kroplą w ogromie oceanu,

¹ Z. Czerwosz: *Dzieci lubią rysować*. Nasza Księgarnia, Warszawa 1986, s. 33.

² I. Wojnar: *Wiedza i Rozumienie*. W: *Sztuka i dorastanie dziecka*. Red. M. Tyszkowa. PWN, Warszawa 1981, s. 24 – 29.

³ W. Rabczuk: *Strategiczne cele edukacji w świetle Raportu J. Delorsa i Białej Księgi Unii Europejskiej*. W: *Edukacja w świecie współczesnym, Wybór tekstów z pedagogiki porównawczej wraz z przewodnikiem bibliograficznym i przewodnikiem internetowym*. Red. R. Leppert. Impuls, Kraków 2000, s. 324 – 325.

⁴ K. J. Szmidt: *Pedagogika twórczości*. Pedagogika GWP, Gdańsk 2007, s. 232 – 233.

⁵ B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody*. Impuls, Kraków 1998, s. 189.

⁶ Tamże, s. 111.

⁷ K. J. Szmidt: *Pedagogika twórczości...*, s. 139.

⁸ R. Arnheim: *Sztuka i percepcja wzrokowa. Psychologia twórczego oka*. Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1978, s. 170 – 175.

⁹ B. Suchodolski: *Wychowanie i strategia życia*. WSiP, Warszawa 1983, s. 81.

¹⁰ M. Kielar: *O potrzebie sztuki w rozwoju*. W: *Sztuka i dorastanie dziecka*. Red. M. Tyszkowa. PWN, Warszawa 1981, s. 35 – 45.

¹¹ B. Suchodolski: *Wychowanie i strategia życia...*, s. 184.

ale właśnie tym, co nadaje znaczenie twojemu życiu. W kontekście słów Schweitzera, nawiązując do rewelacyjnej formuły *Ekologicznego rachunku sumienia* (H. Muszyńskiego), będącego refleksją dotyczącą codziennego działania, powinniśmy starać się rozważyć swój stosunek do ziemi, wody, pożywienia, powietrza i ciszy. Analizując punkt po punkcie swoje pozytywne zachowania lub zaniedbania, możemy przygotować sobie plan skutecznej zmiany nawyków czy działań prowadzących do poprawy jakości naszego życia. Taka analiza pozwala zastanowić się nad wykorzystaniem zasobów naturalnych, szacunkiem dla roślin i zwierząt, marnowaniem żywności, zachowaniem higieny i zdrowia, zakłócaniem ciszy, dbałością o należyty porządek w mieszkaniu i miejscu pracy¹². Zmieniając nawyki, zmieniamy świat. Ziemia jest naszą planetą, jedynym miejscem we Wszechświecie, gdzie mogą istnieć żywe organizmy. Daje nam powietrze, żywność, wodę i schronienie – jest naszym domem¹³. Wszystkie organizmy bytują w biosferze składającej się z powietrza, wody i ładu. W tej przestrzeni 500 000 gatunków roślin i kilka milionów gatunków zwierząt bierze udział w procesie przemian formujących i przekształcających Ziemię¹⁴. Współczesny człowiek musi uwzględnić aspekt biologiczny – siebie jako cząstki przyrody w aspekcie nie tylko filozoficznym (*zoon logikon* Arystotelesa, obywatel *dwóch światów* Kanta, *mikrokosmos* Talesa z Miletu; udowadniają oni, iż dążąc do absolutu, człowiek jest zdolny do: myślenia, wolności – dokonywania wyborów, miłości, autorefleksji, twórczości naukowej i artystycznej i transcendencji). Wizja człowieka ekologicznego powstaje zatem w łączności ze Wszechświatem poprzez szczególny sposób bycia *kimś dla drugich*¹⁵.

Rozwój cywilizacji przemysłowej, urbanizacja niosą ze sobą konieczność ochrony środowiska naturalnego. Problem związany z zanieczyszczeniem przyrody, nadmierną eksploatacją, niszczeniem, obsesją posiadania, które tworzą model życia konsumpcyjnego – zaczynają dawać o sobie coraz dotkliwiej znać. Zatrważające statystyki mówią o zniszczeniu lasów tropikalnych, o ginięciu milionów gatunków roślin i zwierząt, międzynarodowym śmietniku, jakim jest Pacyfik, śmierci ok. 10 000 ludzi każdego roku z powodu stosowania pestycydów, zanieczyszczeniu atmosfery w postaci nadmiaru dwutlenku węgla, zmniejszeniu warstwy ochronnej, dziurze ozonowej, kwaśnych deszczach, umieraniu rzek, zanieczyszczeniu mórz, które stają się biologicznymi pustyniami, zgładzeniu około 300 gatunków zwierząt – to przykłady niszczycielskiej działalności człowieka. Musimy wszyscy razem podjąć refleksję i konkretne działanie zanim *rozdepczemy drugiego człowieka, własne sumienie, a może tę naszą matkę Ziemię*¹⁶.

Edukacja artystyczna i twórczość jako panaceum w kształtowaniu człowieka przyszłości

W kontekście zanieczyszczenia środowiska i poszukiwania nowych alternatywnych rozwiązań w cywilizacji technicznej trzeba nowego typu wychowania o pozbawionym schematów charakterze. Współcześni ludzie muszą tworzyć nową cywilizację globalną, która jedynie dzięki łączności i współodpowiedzialności może przetrwać. Konieczne są zmiany w procesie szkolnej edukacji, istnieje bowiem potrzeba wychowania *człowieka poszukującego* (S. Michałowski), będącego w bliskim kontakcie z przyrodą, próbującego ją

ratować, a tym samym ocalić ludzkość. Ucząc, należy poszukiwać, rozmyślać, badać, by wiedzieć, czuć i starać się zrozumieć¹⁷. Miłość przyrody propagowana przez św. Franciszka, książki H. von Dittfurtha, filozofia M. Heideggera stają się załączkami nowej metafizyki i etyki, które stanowią o właściwych relacjach człowieka z przyrodą. Jesteśmy stworzeniami we Wszechświecie, więc jesteśmy odpowiedzialni za ład i ochronę środowiska. Ten nowy stosunek relacji może stać się uzdrowieniem cywilizacji tworzącej w przyrodzie *własną ojczyznę, będącą wspólnotą ludzi, zwierząt, roślin*¹⁸. Warto, by istota ludzka uświadomiła sobie fakt, iż również należy do wielkiej siatki wzajemnych zależności, która wiąże ściśle wszystkie żyjące stworzenia. A człowiek, by chronić swój gatunek, musi zacząć myśleć o zagrożonych gatunkach zwierząt i roślin¹⁹. Musi zacząć myśleć o środowisku naturalnym i jego ochronie.

Osobiste zaangażowanie jest kluczowe w procesie ekoedukacji. Jak twierdził Seneka *Długa jest droga przez naukę – krótsza i skuteczniejsza przez ... doświadczenie*²⁰. Wiemy, że jednym z warunków przeżycia estetycznego jest doświadczenie powstałe w wyniku własnej aktywności, z nią związanymi emocjami i odczuciami²¹, które pozostawia trwały ślad pamięciowy. J. Dewey uznaje doświadczenie za podstawę w odkrywaniu prawdy, zdobywaniu i weryfikowaniu wiedzy²². Dziecko tworząc poznaje świat, uzupełnia luki informacyjne przez fantazjowanie. Traktuje tworzenie jak zabawę, w trakcie której realizuje siebie samego²³. Kreatywność zatem powinna stać się najważniejszym celem nauczania w szkołach i na uczelniach, stać się częścią stylu życia, podłożem nowoczesnej mentalności ponieważ: *Żeby przetrwać w warunkach jakie niesie ze sobą przyszłość, uczenie musi mieć charakter innowacyj-*

¹² B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody...*, s. 137 – 139.

¹³ Tamże, s. 16 – 17.

¹⁴ *Ekologia – życie i środowiska. Time Life, ilustrowany Świat Nauki*. Time Life Books B.V. Amsterdam 1994, s. 4 – 5.

¹⁵ B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody...*, s. 101 – 103.

¹⁶ Tamże, s. 112 – 113.

¹⁷ Tamże, s. 18 – 19.

¹⁸ B. Suchodolski: *Wychowanie i strategia życia...*, s. 117 – 118.

¹⁹ *Ekologia – życie i środowiska. Time Life, ilustrowany Świat Nauki*. Amsterdam: Time Life Books B.V. 1994, s. 97.

²⁰ B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody...*, s. 143.

²¹ I. Wojnar: *Wychowanie przez sztukę*. PZWS, Warszawa 1965, s. 99.

²² I. Wojnar: *Wiedza i Rozumienie...*, s. 22 – 23.

²³ K. J. Szmidt: *Pedagogika twórczości*. Pedagogika GWP, Gdańsk 2007, s. 179.

ny. (...) Skoro jednym z zadań edukacji jest przygotowanie dzieci do zmieniającego się świata, to oczywistą koniecznością staje się nauczanie ich myślenia twórczego²⁴.

Twórczość to poszukiwanie i tworzenie wartości poznawczych (poszukiwanie prawdy poprzez naukę), estetycznych (poszukiwanie piękna poprzez sztukę), pragmatycznych (poszukiwanie użyteczności poprzez wynalazczość), etycznych (poszukiwanie dobra poprzez działalność publiczną). Według B. Suchodolskiego twórczy styl życia przynosi człowiekowi radość i spełnienie stojące w opozycji do postawy konsumpcyjnej. Twórczość likwiduje obawy i lęki, samotność poprzez wspólnotę. Dzięki twórczości przekraczamy granice świata rzeczy, chronimy nasze życie od przesytu. Twórczość zapewnia nam wolność²⁵.

Należy więc zwalczać rutynę w szkole, kładąc nacisk na rozwój i pogłębianie możliwości kultywowania twórczości i niekonwencjonalnego myślenia²⁶. Rezygnując z wykonywanych wg schematu prac plastycznych, skupiamy się na rozwoju kreatywnego myślenia i budowaniu świata wyobraźni. Musimy przygotować się na długi proces w budowaniu zmian, ponieważ związek czasowo-przestrzenny między skutkiem a przyczyną jest bardzo odległy i nie ma drogi na skróty w procesie ratowania systemu i środowiska²⁷.

Zakończenie

Nadchodzące czasy wymagają kształtowania nowego światopoglądu. Potrzebne jest myślenie holistyczne, ekologiczne, ewolucyjne. Potrzebne jest kształtowanie wrażliwości, odpowiedzialności i solidarności z otaczającym światem. Będzie to możliwe dzięki sięganiu do nowych źródeł poznania oraz sztukę i twórczość. Człowiek będzie świadomie odkrywać swój organizm i zasoby umysłu, nauczy się

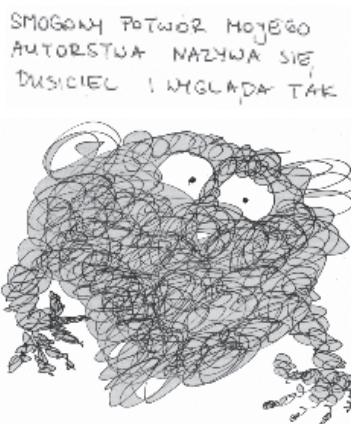
pełniej wykorzystywać możliwości prawej półkuli swego mózgu tłumionej w cywilizacji industrialnej. Poczucie się związany ze światem przyrody i weźmie za niego odpowiedzialność²⁸. Warto podkreślić, że **odkrywanie sensu twórczego życia nie jest apelem o kreowanie artystów czy tworzenie dzieł sztuki. Nacisk powinien być kładziony na improwizację** (sprzyja to budowaniu odwagi w nowych sytuacjach), niekonwencjonalne **układanie się człowieka ze światem**²⁹. Człowiek harmonijnie współistniejąc z przyrodą, żyjąc zgodnie z jej rytmem i prawami może poprzez właściwe przyzwyczajenia uratować Ziemię. Nawyki te tworzone przez planowaną praktykę, aktywność i refleksję zaowocują odwagą działania i staną się panaceum ekologicznym dla współczesnego świata³⁰.

W załączniku przykładowe zadania plastyczne przygotowane dla dzieci. Są one pretekstem do rozmowy i budowania świadomości ekologicznej. Mam nadzieję, że w zabawie utrwalone zostaną właściwe działania i w praktyce osiągnięty cel dla nas wszystkich bardzo istotny: Ekologiczny styl życia przyszłych pokoleń.

ZAŁĄCZNIK

Zadanie 1.

Narysuj lub namaluj SMOGA/KA, zamknij go w zielonym bezpiecznym konturze. Nie może absolutnie wydostać się z Twojego rysunku! Powodzenia Ekowojownik!

Zadanie 2.

Narysuj ilustrację jednego z przysłów prezentowanych przez Ufoludka:

- › Gdzie te wody czyste, gdzie te ryby, raki
- › czy je człowiek wytruł czy też diabeł jaki?
- › Im dalej w las, tym więcej drzew
- › I tranzystorów gromki śpiew
- › Dymią kominy, pracuje fabryka, wielka ciemna chmura do nieba pomyka. Ale już po chwili na ziemię opada, niezdrowe rośliny później człowiek zjada³¹.

Zadanie 3.

Ekowojniku, pomyśl jak dbać o Ziemię. Zaczniij codzienną walkę o czystą Planetę.

Proste rady, jak śmiecić mniej:

- › Kupuj tyle, ile naprawdę potrzebujesz.
- › Wybieraj produkty trwałe.
- › Wybieraj produkty w dużych opakowaniach.
- › Na zakupy zabierz torbę z domu.
- › Zamiast zwykłych, jednorazowych baterii stosuj akumulatorki.

²⁴ Tamże, s. 242 – 243.

²⁵ K. J. Szmidt: *Pedagogika twórczości...*, s. 234 – 236.

²⁶ M. Levine: *Umysł – krok po kroku*. Albatros, Warszawa 2006, s. 260.

²⁷ O. Speck: *Być nauczycielem. Trudności wychowawcze w czasie zmian społeczno-kulturalnych*. GWP, Gdańsk 2005, s. 309 – 312.

²⁸ B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody...*, s. 128 – 129.

²⁹ R. Łukasiewicz: *Edukacja z wyobraźnią. Systemowy obraz edukacji*. w: *Edukacja alternatywna. Dylematy teorii i praktyki*. Red. B. Śliwerski. Impuls, Kraków 1992, s. 94.

³⁰ B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody...*, s. 146 – 147.

³¹ B. Dymara, S. Michałowski, L. Wollman-Mazurkiewicz: *Dziecko w świecie przyrody...* s. 145.

- › Zwracaj uwagę na daty przydatności do spożycia.
 - › Unikaj jednorazowych produktów np. plastikowych sztućców.
- Narysuj kilka ilustracji do Twoich pomysłów, jak śmiecić mniej.

**To znak
Obrońcy Ziemi**

Zadanie 4.

Jak oszczędzać wodę? Przykłady działań:

- › Wybierz prysznic zamiast wanny.
- › Napraw ciekący kran.
- › Wykorzystuj wodę ponownie.
- › Zakręcaj wodę podczas mycia zębów.

- › Uruchamiaj tylko pełną pralkę i zmywarkę.
 - › Zbieraj deszczówkę w ogrodzie.
- Narysuj szczęśliwie zaoszczędzoną kroplę wody.

Dr Joanna Knapek jest nauczycielem plastyki w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 2 w Katowicach, Szkole Podstawowej nr 11 z Oddziałami Integracyjnymi w Katowicach.

Adam Pukocz

Edukacja ekologiczna w szkole

Edukacja ekologiczna jest istotnym aspektem nauczania już od najmłodszych lat. Dlatego w zapisach *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej* z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej znajdziemy wiele zapisów wymagających od nauczycieli realizacji treści o tematyce ekologii, ochrony przyrody i ochrony środowiska. Zagadnienia te znajdziemy w zestawach celów kształcenia oraz treściach nauczania zarówno dla I etapu edukacyjnego, którego celem jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, jaki i na dalszych etapach edukacji. I tak np. na pierwszym etapie edukacyjnym (klasy I – III – edukacja wczesnoszkolna) wśród treści nauczania – wymagań szczegółowych znajdziemy zapisy:

IV. Edukacja przyrodnicza.

1. Osiągnięcia w zakresie rozumienia środowiska przyrodniczego. Uczeń: [...]
- 6) planuje, wykonuje proste obserwacje, doświadczenia i eksperymenty dotyczące obiektów i zjawisk przyrodniczych, tworzy notatki z obserwacji, wyjaśnia istotę obserwowanych zjawisk według procesu przyczynowo-skutkowego i czasowego;
- 7) chroni przyrodę, wskazuje wybrane miejsca ochrony przyrody oraz parki narodowe, pomniki przyrody w najbliższym otoczeniu – miejscowości, regionie;
- 8) segreguje odpady i ma świadomość przyczyn i skutków takiego postępowania. [...]
- 11) ma świadomość istnienia zagrożeń ze środowiska naturalnego, np. nagła zmiana pogody, huragan, ulewne deszcze, burza, susza oraz ich następstwa: powódź, pożar, piorun; określa odpowiednie sposoby zachowania się człowieka w takich sytuacjach; [...]

W klasach starszych (IV – VIII) w podstawie programowej z biologii, celem kształcenia – wymagania ogólne są:

VI. Postawa wobec przyrody i środowiska. Uczeń:

- 1) uzasadnia konieczność ochrony przyrody;
- 2) prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych;
- 3) opisuje i prezentuje postawę i zachowania człowieka odpowiedzialnie korzystającego z dóbr przyrody.

W podstawie programowej z geografii jeden z celów kształcenia – wymagań ogólnych brzmi:

I. Wiedza geograficzna. [...]

4. Poznanie różnicowanych form działalności człowieka w środowisku, ich uwarunkowań i konsekwencji oraz dostrzeganie potrzeby racjonalnego gospodarowania zasobami przyrody.
5. Rozumienie różnicowania przyrodniczego, społeczno-gospodarczego i kulturowego świata.
6. Identyfikowanie współzależności między elementami środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego oraz związków i zależności w środowisku geograficznym w skali lokalnej, regionalnej i globalnej.

To oczywiście tylko przykłady zapisów podstawy programowej odnoszące się do realizacji zagadnień dotyczących edukacji ekologicznej. Realizując te treści, warto wspomóc się przygotowanym przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska materiałem edukacyjnym *Przyjaciele klimatu*, którego celem jest przybliżenie w przystępny sposób uczniom szkoły podstawowej kluczowych zagadnień związanych z ochroną klimatu oraz działaniami na rzecz adaptacji do zachodzących zmian klimatu. Prezentowane w pakietach edukacyjnych treści mają wymiar „bazowy” i poza uporządkowaniem podstawowej terminologii obrazują wymiar przyczynowo-skutkowy zachodzących zmian klimatu oraz działań adaptacyjnych (z perspektywy indywidualnej, lokalnej, krajowej i globalnej). Ze względu na interdyscyplinarność tematyki, materiały mają uniwersalny charakter, umożliwiając zrealizowanie lekcji tematycznej nie tylko w ramach zajęć z nauk przyrodniczych, ale także w ramach zajęć z nauk humanistycznych. Wśród przygotowanych materiałów znajdziemy scenariusze zajęć zarówno dla uczniów klas I – III jak i uczniów klas IV – VIII, a także gotowe prezentacje i materiały dydaktyczne.

Materiał jest dostępny na stronie internetowej <https://www.gov.pl/web/klimat/materialy-edukacyjne>.

Adam Pukocz jest konsultantem w Pracowni Doradztwa Metodycznego w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Projekt pt. **Teatr w szkole, szkoła w teatrze** został zorganizowany przez **Śląski Teatr Lalki i Aktora Ateneum** przy współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach. Podczas konferencji podsumowującej całoroczne działania w zakresie edukacji teatralnej, nauczyciele i edukatorzy mieli okazję zaprezentować efekty swojej pracy z młodzieżą w formie prezentacji i filmów. Na szczególne wyróżnienie zasłużyły dwa projekty. Pierwszy: **Lingwistyczna Papuga. O dykcji i nie tylko** Moniki Szydłowieckiej – został przedstawiony w poprzednim numerze „Forum Nauczycieli”. Drugi, wraz ze scenariuszami, prezentujemy poniżej.

STYMULACJA ARTYSTYCZNA W EDUKACJI I TERAPII – program edukacji teatralnej

MATEUSZ GREŃ

Współcześnie, o odpowiedzialnej edukacji mówi się, kiedy jej podstawowym założeniem jest organizacja procesu dydaktycznego w taki sposób, aby sprzyjał on przede wszystkim jednostce uczącej się. W literaturze przedmiotu tak skonstruowane sytuacje dydaktyczne określa się mianem klimatu dla edukacji. W tej koncepcji, zarówno nauczyciele, jak i uczniowie przejmują odpowiedzialność za rozwój jednostki. Przystosowanie określonej partii materiału nie jest już najważniejszą częścią procesu edukacyjnego. Można wręcz powiedzieć, że takie założenie określa się mianem dalekiego od prawidłowego wzorca procesu edukacyjnego. W XXI wieku cenniejsze niż odtwórcze wykonywanie utartych schematów są takie kompetencje, jak: umiejętność współpracy, myślenie krytyczne czy twórcze rozwiązywanie problemów. Przyjazna atmosfera zrozumienia oraz współpracy wzmacnia i umacnia poziom aktywności w procesie edukacyjnym, sprzyjając podejmowaniu wyzwań. Istotna jest więc postawa nauczyciela wobec proponowanych aktywności i problemów; jeżeli zagwarantuje on uczniom poczucie sprawczości i

realnego prawa do podejmowania wyborów lub ponoszenia konsekwencji, to uczeń chętnie podejmie proponowane aktywności, choćby z samej ciekawości poznawczej¹.

Jednym z wielu następstw źle prowadzonej edukacji jest utracenie przez uczniów spontaniczności. Angielski trener improwizacji, który jest jednocześnie nauczycielem, K. Johnstone, w swoich publikacjach zaznacza, że odwaga jest najważniejszym składnikiem spontaniczności. Spontaniczność z kolei pozwala człowiekowi na przezwyciężenie strachu i uzyskanie kontroli nad reakcją na bodźce zewnętrzne. Johnstone krytykuje współczesny model edukacji, zarzucając mu pozbawienie uczniów pewności siebie, umiejętności krytycznego myślenia czy odwagi. Według niego szkolne deficyty są wynikiem relacji między nauczycielem guru a uczniem, ciągle krytykowanym². Johnstone stworzył autorską metodę pracy z dziećmi i młodzieżą, skupiając się na formie opartej na zabawie, a nie na nauczaniu. Według jego rozważań, w tej konfiguracji proces nauki zachodzi dużo sprawniej i,

co najważniejsze, sami zainteresowani pragną go bardziej. Za najważniejsze filary metodyczne Johnstone uważa zaufanie do dziecięcej inteligencji, wyobraźnię, przyzwolenie na spontaniczne wyrażanie stanów emocjonalnych. Zajęcia według improwizatora powinny być organizowane w sposób twórczy i aktywny, czyli poprzez taniec, śpiew, ruch, zabawę i pozwalając na odzyskanie ciekawości poznawanie świata³.

Podążając za ideą odkrywania spontaniczności wyznawaną przez Johnstone'a, postanowiłem opracować własny zbiór metod niezbędnych w edukacji i terapii z dziećmi, opartych na stymulacji artystycznej jednostki. Dzięki wieloletniej obserwacji i pracy w kilku środowiskach, miałem okazję przyjrzeć się, jak działają dzieci w różnych nawet najbardziej kryzysowych momentach życia. Edukacja teatralna od zawsze była formą mojej pracy bez względu na temat. Te same narzędzia i podobnie budowany program działań w różnych warunkach środowiskowych dawały co prawda odmienne rezultaty, jednak finalny efekt był zazwyczaj pozytywny. Uczestnicy teatralnych zajęć *streetworkerskich* uczyli się komunikacji, pracy w grupie. Dla grup z edukacji domowej i szkół demokratycznych był to pretekst do stawiania pytań na temat zastanego świata. Zaimplementowane umiejętności były wynikiem tego, iż dzieci na zajęciach teatralnych uczyły się korzystania z narzędzi najbardziej potrzebnych do funkcjonowania w danym środowisku.

Program edukacji teatralnej: Szkoła to dramat

Po postanowiłem opracować program pracy teatralnej, który służyłby dzieciom z klas 1 – 3 szkoły podstawowej w zdobywaniu wiedzy i umiejętności z zakresu edukacji elementarnej nie jako dodatek, a samodzielny przedmiot, jak język polski czy WF. Głównymi celami projektu, który w roku szkolnym 2020/2021 realizuję w Akademii Montessori, była implementacja treści kształcenia z podstawy programowej i kompetencji kluczowych

¹ B. Śliwerski: *Słowo wstępne*. W: R. Rühner, H. Wenke: *Pedagogika planu daltońskiego*. Sor-man, Zgierz 2011, s. 21 – 24.

² O. Hamerski: *Improwizacja teatralna według Keitha Johnstone'a*. PWST, Kraków 2016, s. 22.

³ Tamże, s. 22.

oraz powiązanie ich ściśle z konkretnymi działaniami teatralnymi; stworzenie ram programowych z zakresu edukacji teatralnej; praca z dziećmi oparta na ich indywidualizmie; rozwój umiejętności miękkich: komunikacji, samodzielności, umiejętności pracy w grupie, wyobraźni; rozwój kompetencji twardych: lateralizacji, impostacji głosu, emisji głosu, umiejętności manualnych; połączenie edukacji elementarnej z edukacją przez sztukę i wdrożenie programu jako elementu codzienności wśród dzieci z klas 1 – 3. Odbiorcami projektu jest ponad 50 uczniów w wieku od 6 do 9 lat, zarówno w normie intelektualnej, jak i z deficytami.

Głównym założeniem programu jest praca metodą projektu, w której to uczniowie przejmują inicjatywę. Pracując od podstaw, mają szansę na rozwijanie wielu kompetencji (technicznych, organizacyjnych, plastycznych...) w ramach jednych zajęć teatralnych. Ponadto, uczniowie biorą udział w warsztatach z impostacji głosu, pracują nad wystąpieniami publicznymi, uczą się improwizacji i animacji przedmiotu. Wszystkie spotkania zajęć teatralnych są prowadzone metodami aktywizującymi, część z nich metodą odwróconego problemu albo wolnej improwizacji (np. z elementami tańca intuicyjnego). Wiele bloków tematycznych kończy się prezentacją etiud lub innych form artystycznego przekazu, co pozwala na rozwój kolejnych, nowych kompetencji. Ze względu na sytuację pandemiczną, metody zostały dopasowane do aktualnych możliwości. Jednak założenia projektu i nastawienie na aktywną jednostkę w procesie twórczym zostało utrzymane. Uczniowie wykorzystując sprzęt do zdalnej nauki, wciąż projektują nowe formy aktywności twórczej, planują

premieri i pokazy swoich etiud, wystaw, koncertów oraz analizują stworzone już dzieła filmowe i spektakle udostępnione w wolnym dostępie. Tej ostatniej formy dotychczas nie było w założeniach projektowych, lecz jest ona cenną metodą rozwoju ekspresji twórczej; uczestnicy uczą się doboru repertuaru i wyczulenia na wartościową sztukę, co rozwija kolejne predyspozycje. Działalność projektu *Szkola to dramat* można podzielić na kilka podstawowych etapów.

- › Etap 1 (czerwiec – sierpień 2020) – tworzenie ram programu wychowania przez sztukę.
- › Etap 2 (sierpień 2020) – organizacja przestrzeni do zajęć z zakresu edukacji teatralnej.
- › Etap 3 (wrzesień 2020) – zapoznanie z uczniami.
- › Etap 4 (wrzesień – październik 2020) – przygotowanie zasobów do pracy – rozmowy z rodzicami w sprawie przygotowania niezbędnej wyprawki, np. obuwia, czarnego stroju.
- › Etap 5 (wrzesień 2020 – czerwiec 2021) – praca z wykorzystaniem zajęć teatralnych opartych na metodzie projektowej – grupa w ramach zajęć teatralnych realizuje

kilka projektów artystycznych wykorzystując treści z podstawy programowej.

Od czasu rozpoczęcia projektu uczestnicy wzięli udział w kilkudziesięciu sesjach teatralnych oraz obejrżeli kilkanaście spektakli, szczegółowo je analizując. Ponadto, ukończyli pracę nad wystawą ***Podział na czynniki pierwsze***, która pozwoliła na zdobywanie kompetencji matematycznych, przyrodniczych, geograficznych i polonistycznych. Regularne warsztaty teatralne rozwijają kompetencje miękkie uczniów, których efekt można obserwować np. w trakcie lekcji na innych przedmiotach, podczas swobodnej rozmowy i w kontakcie z rówieśnikami. Bez wątpienia *Szkola to dramat* przynosi dzieciom wiele radości, czego dowodem są ciągle rozmowy na temat projektu i niekończąca się ekscytacja przed zajęciami.

ZAŁĄCZNIK

Poniżej przedstawiamy Państwu scenariusze zajęć, przeznaczonych do realizacji w szkole, klasach I – III oraz na zajęciach z dziećmi ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi.

■ Bibliografia:

1. Bogdanowicz M.: *Metoda dobrego start.*, Harmonia, Gdańsk 2014.
2. Brudnik E., Moszyńska A., Owczarska B.: *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie.* Jedność, Kielce 2000.
3. Corominas F.: *Wychowywać dziś.* Apostolicum, Żabki 2006.
4. Hamerski O.: *Improwizacja teatralna według Keitha Johnstone'a.* PWST, Kraków 2016, s. 22.
5. Klaus-Stańska D., Nowicka M.: *Sensy i bezsensy edukacji wczesnoszkolnej.* Harmonia, Gdańsk 2013.
6. Niemierko B.: *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki.* Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
7. Robinson K.: *Kreatywne szkoły.* Element, Kraków 2015.
8. Sawiński J.: *Jak zwiększyć skuteczność szkolnej edukacji.* Difin, Warszawa 2015.
9. Śliwerski B.: *Słowo wstępne.* W: R. Rühner, H. Wenke: *Pedagogika planu daltońskiego.* Sor-man, Zgierz 2011.

➤ **Temat zajęć:** Dźwięki muzyki – scenariusz zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym.

➤ **Czas realizacji:** 45 minut.

➤ **Cel główny:** Nauka gamy C-dur.

Cele wynikające z podstawy programowej: *Eksperymentuje rytmem, głosem, dźwiękami i ruchem, rozwijając swoją wyobraźnię muzyczną; słucha, odtwarza i tworzy muzykę, śpiewa piosenki, porusza się przy muzyce i do muzyki, dostrzega zmiany charakteru muzyki, np. dynamiki, tempa i wysokości dźwięku oraz wyraża ją ruchem, reaguje na sygnały, muzykuje z użyciem instrumentów oraz innych źródeł dźwięku; śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru oraz łatwe piosenki ludowe; chętnie uczestniczy w zbiorowym muzykowaniu; wyraża emocje i zjawiska pozamuzyczne różnymi środkami aktywności muzycznej; aktywnie słucha muzyki; wykonuje lub rozpoznaje melodie, piosenki i pieśni, np. ważne dla wszystkich dzieci w przedszkolu, np. hymn przedszkola, charakterystyczne dla uroczystości narodowych (hymn narodowy), potrzebne do organizacji uroczystości np. Dnia Babci i Dziadka, święta przedszkolaka (piosenki okazjonalne) i inne; w skupieniu słucha muzyki.*

➤ **Cele szczegółowe**

Uczeń:

- umie nazwać 7 podstawowych dźwięków gamy C-dur,
- zna słowa piosenki *Do re mi*,
- potrafi odróżnić tonację dur od tonacji mol,
- potrafi reagować na muzykę,
- aktywnie słucha muzyki i przelewa skojarzenia z nią związane na papier.

➤ **Metody pracy:** praktycznej działalności, gier dydaktycznych.

➤ **Formy pracy:** grupowa, indywidualna.

➤ **Środki dydaktyczne:** dzwonki chromatyczne, kastaniety, dzwonki diatoniczne, grzechotki, tambury, trójkąty, talerze, kartki, kredki, odtwarzacz MP3, płyta z wartościową muzyką dla dzieci (np. *Pomelody* lub muzyką klasyczną), plastry drewna, piórka.

➤ **Przebieg zajęć**

Etap zajęć	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	Czas realizacji
Wprowadzenie	1. Nauczyciel wita dzieci i zadaje pytanie <i>Co to są emocje?</i> Dyskusja w formie burzy mózgów .	1. Dzieci witają nauczyciela, odpowiadają na zadane pytanie i tworzą definicję emocji.	10 minut
	2. Nauczyciel proponuje zabawę, w której dzieci będą po usłyszeniu danej melodii pokazywać określoną emocję (smutek – radość). Początkowo nauczyciel podpowiada uczniom, kiedy nastąpiła zmiana muzyki i kiedy należy zmienić rodzaj emocji. Po kilku próbach, nauczyciel pyta dzieci o wrażenia. Opowiada o tym, że te smutne piosenki, nazywają się w muzyce mol, a te wesołe dur. Od tej pory podczas zabawy nauczyciel operuje tylko terminami mol i dur. Zabawa zostaje zakończona w momencie, w którym dzieci potrafią same, bez pomocy nauczyciela, zidentyfikować dany utwór pod względem tonacji.	2. Dzieci biorą udział w zaproponowanej przez nauczyciela zabawie. Słuchając muzyki, pokazując, jakie emocje ona w nich wywołuje.	
	3. Nauczyciel rozdaje dzieciom piórka i prosi, aby kiedy muzyka będzie grała – dzieci starały się utrzymać piórka w powietrzu za pomocą siły oddechu. Kiedy muzyka przestaje grać, następuje przerwa.	3. Dzieci, podczas słuchania dmuchają w piórka, aby utrzymać je w powietrzu.	
Część główna	1. Nauczyciel opowiada uczniom historię o siedmiu sąsiadach, którzy mieszkali na jednej ulicy zwanej pięciolinia. Żeby je lepiej poznać, nauczyciel proponuje nauczanie się piosenki: <i>Do – jak śliczny domek z kart. Re – jak rehot w stawie żab. Mi – jak mgdał albo miś. Fa – jesteście fajni dziś. Sol – jak solone paluszki. La – jak lala do poduszki. Si – sikorek choćby sto. I wracamy już do Do</i>	1. Dzieci powtarzają słowa piosenki, wymyślając dla każdego z nich charakterystyczne gesty, które pomogą im w zapamiętaniu tekstu. Dodatkowo dzieci mają do dyspozycji grzechotki, dzięki którym mogą włączyć się w tworzenie muzyki poprzez wystukiwanie rytmu.	20 minut
	2. Podczas śpiewania piosenki nauczyciel gra na dzwonkach lub pianinie, a reszta uczniów ma do dyspozycji instrumenty perkusyjne (idiofony drewniane). Dzieli grupę na 8 zespołów i każdy zespół uderza w instrument, kiedy usłyszy swoją nazwę (do/re/mi....)	2. Dzieci patrzą na nauczyciela i w określonym momencie grają na swoim instrumencie, dając upust swoim emocjom.	
Podsumowanie zajęć	1. Nauczyciel rozdaje każdemu z zespołów plaster drewna. Informuje, że jest to cała nuta (odpowiednia dla każdej grupy np. cała nuta do, cała nuta re....). Prosi, aby dzieci podczas słuchania utworu zastanowiły się i namalowały na plastrze drewna, jaka ich zdaniem dana nuta jest, gdzie mieszka, czym się zajmuje itp....	1. Dzieci otrzymują plastry drewna i aktywnie słuchają muzyki, tworząc własną nutę.	10 minut
	2. Nauczyciel przygotowuje wielką pięciolinie i prosi, aby każdy z zespołu podszedł i ułożył nutę na odpowiedniej wysokości.	2. Dzieci z pomocą nauczyciela szeregują poznane nuty na pięciolinii.	5 minut

➤ **Temat:** *Terapia pedagogiczna z zakresu analizy i syntezy głoskowej. Scenariusz zajęć dla uczniów z niedosłuchem w wieku 8 – 10 lat (w zależności od stopnia niedosłuchu).*

➤ **Czas realizacji:** 40 minut.

➤ **Cel główny:** Usprawnienie funkcji słuchowych.

► Cele szczegółowe

Uczeń:

- › umie reagować na dźwięki,
- › potrafi zlokalizować źródło dźwięku,
- › umie dokonać analizy i syntezy głoskowej.

► **Metody pracy:** praktycznej działalności, gier dydaktycznych, słowna, czynna.

► **Forma pracy:** indywidualna.

► **Środki dydaktyczne:** głośnik, telefon, karty obrazkowe, koperty,

kolorowe patyczki, kartki papieru, kolorowe kartoniki z ilustracjami, piłka, różne przedmioty wydające dźwięk.

► Przebieg zajęć

Etap zajęć	Czynności nauczyciela	Czynności uczniów	Czas realizacji
Część wstępna – ćwiczenia percepcji słuchowej	1. Nauczyciel siedzi za parawanem i wykonuje różnorakie manipulacje, takie jak: › uderzanie i pocieranie o siebie materiałów twardych (drewno, szkło, metal), › przelewanie cieczy z naczynia do naczynia, › przesypywanie różnych materiałów sypkich (groch, ryż, piasek, kamienie), › zgniatanie różnych gatunków papieru, › odtwarzanie nagranych dźwięków charakterystycznych dla różnych pojazdów mechanicznych: samochód, pociąg, motor, karetka pogotowia, straż pożarna itp., › odtwarzanie nagranych głosów zwierząt: pies, kot, krowa, kura, gęś, koń, świnia, › rozpoznawanie dźwięków różnych instrumentów: bębnek, pianino, skrzypce, gitara, dzwonki itp. 2. Nauczyciel chowa przenośny głośnik i włącza muzykę. Prosi ucznia, aby ten go odnalazł. 3. Nauczyciel wybija rytm plastikowym młotkiem o biurko.	1. Uczeń rozpoznaje zasłyszane dźwięki. 2. Uczeń próbuje zlokalizować głośnik, słuchając dźwięku. 3. Uczeń próbuje odwzorować wybijany rytm.	10 minut
Część główna – ćwiczenia na materiale literowym	1. Nauczyciel kładzie na biurko obrazek tematyczny, np. zdjęcie kota, i czyta proste zdania na ten temat. Prosi ucznia, aby kolorowymi patyczkami zaznaczył liczbę wypowiedzianych zdań. Następnie ponownie czyta, wskazując na zaznaczenie: I – To kotek, I – On pije mleko. Po poprawnym wykonaniu zadania, liczba zadań zostaje zwiększona. 2. Nauczyciel podaje uczniowi określoną liczbę patyczków i prosi go, aby ułożył taką liczbę zdań, ile dostał patyczków. 3. Nauczyciel wręcza uczniowi patyczki innego koloru. Czyta proste zdania składające się z 2 – 5 wyrazów. 4. Nauczyciel podaje określoną liczbę patyczków i prosi ucznia, aby ułożył zdanie z odpowiednią liczbą wyrazów. 5. Prowadzący podaje dziecku obrazek i wypowiada pierwszą sylabę słowa, którego desygnat jest na obrazku, np. pił-ka, pa-jac itp. Dokończenie słów można połączyć z rzucaniem piłką; dziecko odbiera piłkę (łapie) i wypowiada, kończąc, odpowiednie słowo. 6. Nauczyciel rozsypuje obrazki przedstawiające różne przedmioty i prosi ucznia, aby znalazł przedmioty, rozpoczynające się na daną głoskę, np. ro (rogał, rower). 7. Prowadzący rozkłada zestaw obrazków, w których liczba wyrazów jedno-, dwu- i wielosylabowych jest taka sama. 8. Nauczyciel wręcza dziecku kopertę, w której znajduje się określony obrazek. Na kopercie nauczyciel rysuje określoną liczbę kropek, z czego jedna kropka jest równa jednej sylabie nazwy przedmiotu na obrazku. 9. Nauczyciel prosi, aby uczeń znalazł przedmiot rozpoczynający się na jedną głoskę, ułożył liczbę patyczków odpowiadającą liczbie głosek w wyrazie i dokonał syntezy głoskowej.	1. Uczeń słucha wypowiedzi nauczyciela w postaci zdań prostych na temat obrazka o ubogiej treści, np. To kotek. On pije mleko. Dziecko ma ułożyć tyle patyczków, ile jest zdań. 2. Dziecko układa tyle zdań, ile widzi patyczków. 3. Uczeń układa tyle patyczków, ile wyrazów miało dane zdanie, np.: III – Mama je zupę; II – To kot. 4. Uczeń układa zdanie z odpowiednią liczbą wyrazów. 5. Dziecko dopełnia drugą sylabę, np. pił – ka, pa – jac, tor – ba. 6. Uczeń odnajduje przedmioty rozpoczynające się na konkretną głoskę. 7. Dziecko nazywa obrazki i następnie dzieli je na sylaby, liczy je i wystukuje palcem lub ołówkiem. 8. Zadaniem ucznia jest nazwanie obrazka i określenie, czy liczba sylab narysowanych na kopercie jest właściwa. 9. Uczeń próbuje znaleźć przedmiot na określoną literę, określić liczbę głosek oraz przedstawić ją w formie wizualnej za pomocą patyczków i przeliterować wyraz.	20 minut
Zakończenie zajęć – aktywne słuchanie muzyki	Nauczyciel włącza muzykę i prosi ucznia, aby narysował obrazek, z którym kojarzy mu się dany utwór.	Uczeń rysuje obrazek, który kojarzy mu się z utworem.	

Mateusz Greń jest pedagogiem, nauczycielem w Szkole Podstawowej „Akademia Montessori” w Katowicach, aktorem w spektaklach offowych, reżyserem i instruktorem zajęć dla dzieci, autorem kilku programów profilaktyczno-edukacyjno-artystycznych, takich jak „Plac zabaw w chmurze”, „Szkola to dramat” czy „Mikroscena teatru im. Księcia z bajki”.

PEKNIĘTA PORCELANA OBRAZEM RZECZYWISTOŚCI PO WOJNIE

Interpretacja wiersza C. Miłosza

ALICJA CZAUDERNA

Od aukcji w Sotheby przez poezję wojenną Czesława Miłosza po japońską sztukę kintsugi? Dlaczego nie? Jeśli taka ścieżka pobudzi do myślenia, ułatwi wyciąganie wniosków albo zapadnie w pamięć uczniów.

Zaproponowany temat możemy zrealizować zarówno w wersji nauczania zdalnego (on-line), jak i stacjonarnie. Lekcja może przybrać różną formę: jeśli przeprowadzamy zajęcia w tradycyjnych warunkach szkolnych i mamy takie możliwości, możemy zajęcia wzbogacić o część warsztatową. W konspekcie zaznaczę to jako **wariant zajęć**. **Wariant** zakłada pracę stacjonarną i wymaga nakładów finansowych, gdyż decydując się na jego realizację, musimy zakupić filiżankę lub miseczkę porcelanową (koszt ok. 5 zł na 1 osobę) dla każdego ucznia oraz dowolny klej do sklejania porcelany.

▶ **Czas zajęć:** 1 godzina lekcyjna.

▶ **Wariant zajęć:** 2 godziny lekcyjne.

▶ **Poziom:** klasa 8 szkoły podstawowej.

▶ **Cele edukacyjne:**

- › kształcenie umiejętności analizy i interpretacji utworu poetyckiego,
- › przypomnienie sylwetki Czesława Miłosza jako polskiego noblisty,
- › poznanie tekstu Czesława Miłosza *Piosenka o porcelanie*,
- › wskazanie w tekście wyznaczników piosenki,
- › przypomnienie wiadomości dotyczących pojęć: symbol, peryfraza, kontrast, zdrobnienie, epitet, refren,
- › odczytanie symbolu porcelany,

- › kształcenie umiejętności odczytywania różnych tekstów kultury i odnajdywania powiązań między nimi.

▶ **Cele wychowawcze:**

- › uświadomienie na uniwersalne wartości w życiu człowieka;
- › uświadomienie wpływu przeżyć traumatycznych na postawę człowieka;
- › pokazanie, że trudne przeżycia mogą stać się wartością.

▶ **Metody dydaktyczne:** metoda oglądowa; pogadanka, praca z tekstem poetyckim: ćwiczenia praktyczne w analizie i interpretacji tekstu, przekład intersemiotyczny; **wariant:** metoda zajęć praktycznych.

▶ **Środki dydaktyczne:** biografia Czesława Miłosza; tekst *Piosenki o porcelanie*; internetowa aukcja porcelany, np. <https://www.aukcjeostoya.pl/rzemioslo/porcelana-i-ceramika> (dostęp z dnia 14.02.2021 r.); artykuł o najdroższej porcelanowej miseczce sprzedanej na aukcji w Sotheby: <https://rynekisztuka.pl/2014/07/29/najdrozsza-porcelana-swiata-kontro-wersje/> (dostęp z dnia 14.02.2021r.), zdjęcia porcelany sklezionej zgodnie z japońską sztuką kintsugi.

▶ **Wariant:** porcelanowa filiżanka/miseczka i klej do porcelany dla każdego ucznia.

▶ **Przebieg zajęć**

I. **Faza wstępna (uwaga: nauczyciel przychodzi na lekcję z porcelanową filiżanką w miarę możliwości elegancką i ozdobną).**

Czynności organizacyjne: przywitanie uczniów, sprawdzenie obecności.

Nauczyciel pyta o przedmiot, który przyniósł na lekcję (by pobudzić ciekawość uczniów, może pić kawę lub herbatę), następnie zadaje pytanie, z czego zrobiona jest filiżanka. Prosi o wypisanie skojarzeń ze słowem *porcelana*.

Następnie nauczyciel prosi o podkreślenie i odczytanie przymiotników (zazwyczaj pojawiają się przymiotniki: krucho, delikatna, elegancka). Jeśli padnie przymiotnik **wartościowa**, dalsza część fazy wstępnej służy potwierdzeniu jego trafności, jeśli jednak przymiotnik się nie pojawi, kolejne elementy fazy wstępnej mają uczniów naprowadzić na to konkretne słowo.

Nauczyciel wyświetla internetową aukcję porcelany. Uczniowie oglądają przedstawione przedmioty, komentują, nauczyciel zwraca uwagę na ceny.

Nauczyciel prezentuje miseczkę, która została sprzedana za 112 milionów złotych. Może opowiedzieć jej historię, korzystając z artykułu *Skandal wokół najdroższej porcelany na świecie*.

Ponownie prosi o odczytanie, ewentualnie uzupełnienie określeń opisujących porcelanę. Tym razem powinno pojawić się: cenna, wartościowa; nauczyciel naprowadza uczniów tak długo, aż w zeszytach zostanie zapisane określenie **wartościowa**.

II. **Faza właściwa/ realizacyjna.**

Nauczyciel prosi uczniów o przypomnienie sylwetki Czesława Miłosza (ewentualnie prezentuje ją uczniom) oraz wcześniej poznanych utworów poety. Uczniowie odczytują tekst *Piosenki o porcelanie* Miłosza. Nauczyciel zwraca uwagę na datę powstania wiersza – 1945 rok, prosi o doprecyzowanie, z jakim wydarzeniem historycznym wiąże się ta data.

Nauczyciel prosi o oddanie obrazu porcelany i wojny za pomocą barwnych plam. Uczniowie odczytują symbolikę kolorów: jasna porcelana – dobro, niewinność; ciemne barwy wojny – zło, brutalność, okrucieństwo, ewentualnie krew. Dostrzegają kontrast użytych barw.

Nauczyciel prosi o wypisanie z tekstu określeń dotyczących porcelany oraz wojny. Uczniowie nazywają środki stylistyczne, których autor użył do opisu porcelany: **epitety**, np.: **kwieciste filiżan-**

ki, **kruchej piany, różowe** [...] spodeczki, **maleńkich** spodeczków i inne; **metafory**, np.: *Sny majstrów drogocenne, bryzgami suchej piany, zdrobnienia*, np.: *spodeczki, rzeczki, świecidełka, skorupki*. Wskazują wyraz, który oddaje rzeczywistość wojenną: **tanki**. Nauczyciel pyta na jakiej zasadzie zostały zbudowane obrazy porcelany i wojennej rzeczywistości (kontrast na różnych warstwach: złożoności opisu, bogactwa językowego).

Po ponownym przeczytaniu tekstu, nauczyciel prosi o określenie, co może symbolizować porcelana w tekście Miłosa z odwołaniem się do wcześniejszych skojarzeń ze słowem porcelana (coś kruche, ludzkie życie, wartości: dobro, miłość, wiara, nadzieja, szczerość). Uczniowie rozwijają interpretacje, odpowiadając na pytania pomocnicze: W jaki sposób wojna niszczy wiarę? W jaki sposób niszczy szacunek?

Na prośbę nauczyciela uczniowie wskazują fragment, który opisuje krajozobraz po wojnie: *Ziemia, gdzie spojrzysz, zasłana/ Bryzgami kruchej piany*, lub: *Równina do brzegu słońca/ Miazgą skorupki pokryta, / Ich warstwa rześko chrupiąca/ Pod mymi butami zgrzyta*. Uczniowie wyjaśniają znaczenie tych fragmentów.

Przykładowa notatka: „Piosenka o porcelanie” Czesława Miłosa pokazuje, że wojna niszczy ludzkie życie, ale też wszystko, co wartościowe w życiu człowieka: dobro, wiarę w drugiego człowieka, miłość, przyjaźń.

Poeta przedstawia obraz zniszczeń wojennych bardzo subtelnie, nie przywołuje bezpośrednio grozy wojny, nawet krew zastępuje peryfrazą „brzydką zakrzepłą farbą.”

Użycie zdrobnień i przywołanej w tytule lekkiej formy piosenki jeszcze bardziej uwidatnia kontrast z ogromem zniszczeń wojennych.

Podczas tworzenia notatki nauczyciel zwraca uwagę na peryfrazę (w razie konieczności przypomina, na czym polega ten środek poetycki), podkreśla rolę zdrobnień (to co niszczy wojna, jest delikatne, bezbronne).

W klasach o większych możliwościach intelektualnych można spróbować pogłębić odczytanie metaforycznego znaczenia porcelany. Nauczyciel zadaje pytania: Jeśli *porcelanę* odczytać jako symbol poezji, jaka to będzie poezja? Co się z nią stało?

Przykładowa notatka: *Miłosz swoim wierszem dowodzi, że wraz z wojną nastąpił koniec poezji eleganckiej, nstawionej na formę. Okropność wojny pokazała, że taka poezja jest bezużyteczna. Zmieniła się rola poezji, ma ona ocalać pamięć, nawoływać do tego, co dobre, pokazywać prawdziwe, uniwersalne wartości.*

Nauczyciel prosi o wskazanie elementów, które potwierdzają, że utwór można uznać za piosenkę: **rytmiczność, podział na strofy, rymy, refren**. Uczniowie określają, z czym kojarzy im się piosenka: czasy dziecinne, przedszkole, kołysanki, proste słowa.

Nauczyciel po raz kolejny wskazuje **kontrast** jako zasadę porządkującą tekst, tym razem kontrast między formą a treścią. *Okropności wojny nie jest w stanie oddać żaden opis. W poezji trzeba znów sięgnąć po najprostsze słowa i najprostszą formę.*

III. Faza końcowa.

Nauczyciel pyta, czy łatwo skleić stłuczoną porcelanę. Prosi o odczytanie tego obrazu.

► **Wariant:** Nauczyciel rozdaje każdemu uczniowi filiżankę, prosi o jej stłuczenie (z zachowaniem daleko posuniętej ostrożności: fi-

liżanka położona jest na miękkiej ściereczce i tłuczona w obecności nauczyciela małym młoteczkim), następnie uczniowie próbują skleić porcelanę.

Niezależnie od wariantu, następuje refleksja: nie można doskonale skleić stłuczonej porcelany, zostają rysy, odpryski. Każde przeżycie traumatyczne zostawia w człowieku niezatarty ślad.

Nauczyciel zaznaja uczniom z japońską sztuką *kintsugi* – sklepania porcelany za pomocą kleju wymieszanego ze złotem. Prezentuje zdjęcia z porcelaną naprawioną zgodnie z prawidłami sztuki *kintsugi*.

Uczniowie oceniają europejskie i azjatyckie podejście do stłuczonej porcelany: w Europie często ukrywamy dramatyczne przeżycia, traktujemy je jak słabość, skazę. Po trudnych przejściach staramy się tak zlepić nasze życie, żeby nie były one widoczne, jednak każde zostawia w nas ślad. Japońska sztuka *kintsugi* pokazuje, że każde nawet trudne przeżycie może być wartością, zmienia nas, ale nie obniża naszej wartości, ubogaca nas, wzmacnia wewnętrznie, uczy. Rysa, która powstała w wyniku trudnych doświadczeń nie jest skazą.

Nauczyciel kieruje rozmową tak, by sformułowany został wniosek: Dzięki poświęconemu czasowi, cierpliwej i wytrwałej pracy, trudne przeżycie może stać się dla nas cennym doświadczeniem, które ubogaci nas wewnętrznie. Są jednak doświadczenia graniczne, takie jak wojna, które mogą zupełnie zniszczyć wewnątrz człowieka.

► **Uwaga dodatkowa:** Tę lekcję moi uczniowie doskonale pamiętają, często się do niej odwołujemy, a ponieważ w zespole znalazł się miłośnik prac w warsztacie samochodowym, wzbogacił nasze odczytanie metafory o informację, że miejsce spawu staje się najmocniejszym punktem konstrukcji.

ŹRÓDŁO: [HTTPS://PIXABAY.COM/PL/PHOTOS/WAZON-MISKA-KINTSUGI-SZTUKA-5557369/](https://pixabay.com/pl/photos/wazon-miska-kintsugi-sztuka-5557369/)

SPACER ZE SMOKIEM

na lekcjach języka polskiego

URSZULA WYKURZ

Kolorowa okładka zaprasza do odbycia podróży w nieznane. Finezyjnie ułożone litery kuszą. Są tajemnicze i każdego dnia cierpliwie osławiane za pomocą ołówka, kredki, gumki. Wszystko jest interesujące, *to, co nowe, pojawia się zatem zawsze w przebraniu cudu*¹. Bajeczne ilustracje uruchamiają całe pokłady wyobraźni, przy której nawet takie maszyny filmowej radości, jak The Walt Disney Company, pozostają w tyle.

Czytając książki, człowiek nie tylko poznaje nowe słowa, zwroty, konstrukcje zdań, ale też uczy się myśleć, precyzyjnie wypowiadać, formułować swoje myśli. Człowiek, który czyta książki, potrafi się porozumieć z innymi i z sobą samym dużo lepiej niż ktoś, kto ich nie czyta². Książka staje się przyjacielem, przewodnikiem. Taką książkę wypożycza się z biblioteki do domu, pokazuje zapracowanym rodzicom. Taką książkę pragnie się dostać pod choinkę. Taką książkę z dumą prezentuje się koledze, specjaliście od porannych maratonów na szkolnym korytarzu. *Cel pracy z tekstem literackim w klasach młodszych to rozczytanie w książkach i zaprzyjaźnianie się z nimi, a więc nadanie pozytywnej treści temu, co książki i czytanie znaczą dla dzieci. By proponowane uczniom utwory były ciekawe, a zadanie edukacyjne – atrakcyjne, angażujące intelekt i emocje, trzeba respektować to, co dzieci już umieją i wiedzą, co składa się na ich emocjonalne odniesienie do lektury*³. Warto rozmawiać z dziećmi, słuchać tego, co mają do powiedzenia. Spontaniczna wypowiedź ucznia tworzy kolejny rozdział epickiej opowieści wypełnionej bohaterami, magią, radością. Trafnych sądów jest

mnóstwo, bo przecież *postrzegać, to intelektualnie konstruować*⁴. Trajektorią działań na tym etapie edukacyjnym to wielkie wyzwanie dla polonisty. Należy pamiętać, że pedagog jest autorem lekcyjnych emocji, *atmosfera jest dziełem nauczyciela, a wytworzenie atmosfery, pobudzającej dzieci do spontanicznej, radosnej pracy jest głównym i może jedynym sekretem skutecznego nauczania*⁵. Projektowaniu sytuacji dydaktycznych sprzyja literatura, która pozwala *pożeglować z powrotem na drugą stronę roku, z tygodnia w tydzień, przez dzień*⁶.

Na mapie tekstów kultury szczególnie przez młodych czytelników uprzywilejowanych znajdują się utwory o smokach, bo i same smoki to istoty, które budzą zachwyt za sprawą swoich umiejętności i legendarnych już przygód. Zaproszeniem do wyprawy w smocze krainy może być *Dra Ernesta Drake'a Smokologia. Wielka Księga Smoków*. To właśnie z tej publikacji dowiemy się, jak: obłaskawić smoka, wytropić smoka, latać na smoku. Księga ukrywa magiczne oko smoka, zawiera także próbkę smoczego pyłu. Z dzieła doktora Drake'a wyczytamy, że smok europejski jest poliglota, który uwielbia złote bransolety i igraszki z ogniem. Tybetański dragon najlepiej czuje się w wysokich górach, wyższych nawet niż Himalaje, natomiast lung azjatycki trzyma w swojej jamie śnieżnobiałe perły i wcale się tego nie wstydzi. Skrzydlate drapieżniki doskonale wiedzą, że *życie dzieci nie może upływać w ciszy*⁷. Warto kontynuować smocze przygody na zajęciach, wykorzystując w tym celu wiersze i opowiadania z... pazurkami.

Propozycje zadań dla klas 4 – 5

➤ **Zadanie 1.** Dokończ poradnik *Cała prawda o smokach*. Cz. 1. Smocze umiejętności. Zapisz, co potrafią robić smoki.

Przykładowe odpowiedzi⁸

Smoki walczą z rycerzami. Porywają książeczki, straszą ludzi, mówią po smoczemu i po ptasiemu. Doskonale śpiewają, wskazują na drzewa, chowają się w górach i jaskiniach. Jakby tego było mało, pluą – a raczej zioną – ogniem. Robią wiatr i wielkie zamieszanie. Od lat naukowcy z całego świata spierają się o to, czy smoki mają małe, czy wielkie brzuchy. Prawda jest taka, że niektóre z nich mają brzuszki, a inne dźwigają brzuchy, na dodatek okropnie sapią podczas chodzenia.

➤ **Zadanie 2.** Dokończ poradnik *Cała prawda o smokach*. Cz. 2. Smocze prezenty. Zapisz, z jakich prezentów ucieszyłby się smok.

Przykładowe odpowiedzi

Smoki lubią telefony komórkowe, bo dzięki nim mogą wysyłać SMS-y do skrzydlatych drapieżników zza Oceanu Zielonego Skorpiona. Cieszą ich także kolorowe plecaki, w których chowają termos i kanapki (oraz inne potrzebne rzeczy). Irlandzkie smoczycy uwielbiają nosić okulary przeciwsłoneczne, a małe smoczątka z Wyspy Kula-Bula tęsknią za waniliowymi przysmakami, bo też chcą mieć zdrowe kości.

➤ **Zadanie 3.** Dokończ poradnik *Cała prawda o smokach*. Cz. 3. Smocze buty. Zastanów się, czy smoki mają chodzić w butach, czy powinny z butów zrezygnować. Swoje propozycje zanotuj na kolorowej kartce papieru.

Przykładowe odpowiedzi

Smoki powinny chodzić w butach. Będzie im ciepło w jesienne wieczory. Mając buty na łapach, mogą skakać po kałużach, mogą robić błotne fontanny. Ale im dłużej o tym myślę, dochodzę do wniosku,

¹ H. Arendt: *Kondycja ludzka*. Przeł. A. Łagodzka. Aletheia, Warszawa 2010, s. 208.

² K. Majgier: *Świat według Vanessy*. Akapit Press, Łódź 2012, s. 100.

³ D. Świerczyńska-Jelonek, G. Walczewska-Klimczak: *Dziecko w dialogu z tekstem literackim*. ORE, Warszawa 2015, s. 6.

⁴ J. Piaget: *Rozwój ocen moralnych dziecka*. Przeł. T. Kołakowska. PWN, Warszawa 1967, s. 173.

⁵ H. Read: *Wychowanie przez sztukę*. Przeł. A. Trojanowska-Kaczmarek. Ossolineum, Wrocław 1976, s. 334.

⁶ M. Sendak: *Tam, gdzie żyją dzikie stwory*. Przeł. J. Jędras. Dwie Siostry, Warszawa 2014, s. 38.

⁷ R. Gloton, C. Clero: *Twórcza aktywność dziecka*. Przeł. I. Wojnar. WSiP, Warszawa 1976, s. 120.

⁸ Przykłady odpowiedzi powstały na potrzeby niniejszego artykułu (przyp. Autorki).

że buty nie są dla smoków najlepszym rozwiązaniem. Trzewiki przeszkadzają smokom w polowaniach, co gorsza, mają sznurówki, a smoki nie lubią się schylać. Wreszcie najważniejsza kwestia: smocze pazury błyskawicznie podziurawią każdą parę obuwia.

➤ **Zadanie 4.** Przeczytaj wiersz.

4.1. Narysuj portret smoczy baletnicy.
Nadaj jej oryginalne imię.
Włosy pięknie wykręcone.
Uszy dobrze wyczyszczone.
A w nich złote dwa kolczyki,
co się świecą jak druciki.
Sukieneczka w kropki białe i buciki doskonałe.
Kolanka ugina powoli,
aż ją smoczy główka boli.
Robi skłony, piruety, które trudne są, niestety.
Kto to taki, zapytacie?
Powiem Wam: oto prawdziwą baletnicę macie.

4.2. Pomyśl, jak może wyglądać smok, który pije mleko. Przygotuj jego opis. Skorzystaj ze wskazówek Wielkiego Podróżnika, który zapisał w swoim pamiętniku: *Smok Mleko pij z Wyspy Kula-Bula nosi biały sweterek z zieloną koniczynką, bo mleko jest białe, a krówki lubią trawę. Ma duże oczy, gdyż od mleka poprawił mu się wzrok. Nie musi już nosić okularów. Teraz trzyma je w niebieskiej skrzyneczce razem z muszlami i kamykami.*

Zadanie 5. Przeczytaj wiersz.

5.1. Narysuj portret smoka karateki. Nadaj mu oryginalne imię.
*Od rana do nocy pilnie trenuje,
bo do turnieju się przygotowuje.
Skłony, kopnięcia i strzały z bicia
to jego ćwiczenia rodem z Wiśnicza.
Czarny pas od dawna mu się marzy,
a on nie boi się groźnych korsarzy.
Któż to taki? Czy Wy wiecie?
To smok karateka, znany na całym świecie.*

5.2. Pomyśl, jak może wyglądać smok, który uwielbia... żółty ser. Przygotuj jego opis w zeszycie. Skorzystaj ze wskazówek Wielkiego Podróżnika który zapisał w swoim pamiętniku:

Smok Serojad z Wyspy Kula-Bula paraduje po okolicy w żółtym kombinezonie z czte-

rema dziurami, dzięki którym może podrapać się po brzuchu. W wolnych chwilach bierze udział w smoczych mistrzostwach piłki nożnej. Chodzi na długie spacery tam, gdzie mieszkają smocze wróżki.

➤ **Zadanie 6.** Przeczytaj tekst. Ułóż kołysankę dla smoka.

Przykładowe odpowiedzi

*Księżyc nad jaskinią świeci,
na piękną bajkę czekają dzieci.
Gwiazdy z nieba parami spadają
i wielką nowinę o skrzatach rozgłaszają.
A małe smoki złote łuski już umyły*

Ogromny smok wyszedł wczoraj ze swojej jaskini. Rozpostarł piękne, czerwone skrzydła i szybko wleciał w niebo. Długo latał nad malowniczą doliną. Szukał zielonych porzeczek.

A.	16				
17	9				
		10		12	
	30				13
	14				
					7
			11		8
					15

B.				
		18		
26				28
		29	22	6
25		20	21	
			27	
				19

[illegible]

*i cztery pazurki dawno wyczyściły.
Teraz skrzydłem czerwonym się wachlując
i płomieniem na ścianie tygrysy malując.
A smocza mama cichutko mruczy:
Śpij, mój smoku ukochany,
niech ci się przyśnią białe barany.
Śpij, mój smoku ukochany,
niech ci się przyśnią błękitne oceany⁹.*

► **Zadanie 7.** Wpisz ze zdań do diagramu **A** rzeczowniki, do diagramu **B** przymiotniki, a do diagramu **C** czasowniki. Litery z ponumerowanych kratek **1 – 32** utworzą hasło.

Rozwiązania

	16 J	S			P
17 S	9 A	K			O
M	S	10 R	N	12 D	R
O	30 K	Z	I	O	13 Z
K	14 I	Y	E	L	E
	N	D	B	I	7 C
	I	t	11 O	N	8 Z
		A		A	15 E
					K

B.				
	P	18 C		
26 O	I	Z	M	28 Z
G	Ç	29 E	22 A	6 I
R	K	R	L	E
O	N	W	O	L
25 M	E	20 O	21 W	O
N		N	N	N
Y		E	I	Y
			27 C	C
			Z	19 H
			A	

	R	W		
1 W	O	Z	5 K	4 L
Y	Z	L	R	A
24 S	P	3 E	A	T
Z	O	C	Z	A
E	S	2 I	32 Y	t
D	T	A	23 t	
t	A	t		
	R			
	31 t			

Hasło: **WIELKI CZARODZIEJ SCHOWAŁ SMOCZE KŁY**

Zadanie 8. Na podstawie poznanych opowieści i własnych obserwacji udowodnij, że trzeba się cieszyć z drobnostek – [...] bo nigdy nie wiadomo, jakie urwisko czeka na nas jutro¹⁰. Zapytaj rodziców, z czego cieszą się na co dzień, co sprawia im radość.

⁹ U. Wykurz: *Dostojne drapieżniki. O smokach z Baśnioboru, Śródziemia i Hogwartu. Ćwiczenia dla klasy VI.* „Język Polski w Szkole IV – VI. Zeszyty Kieleckie” 2016/2017, nr 2, s. 65.

¹⁰ B. Krupska: *Sceny z życia smoków*. Wydawnictwa Radia i Telewizji, Warszawa 1987, s. 16.

Karta pracy nr 1

Przeczytaj wiersz *Smok turysta*, a następnie wykonaj zadania 1 – 6, wybierając poprawne zakończenie zdania.

*Był raz smok, co miał lat trzysta.
Prawdziwy to był turysta.
Choć już widział świata kawał,
wciąż w podróże się udawał.
Kufer nadziewał na rogi
i szykował się do drogi.
Skrobał łuski, czyścił uszy
zanim w wielki świat wyruszył.
Głośno kufer zatrzaskiwał,
rodzinie głowami kiwał.
Brał lornetkę, pistolety
(bo obawiał się niestety,
że go jacyś rozbójnicy
mogą napaść na ulicy);
laskę, niejeden kapelusz
(zawsze mało dla głów wielu).
Myślał: „co by wziąć tu jeszcze,
chociaż więcej nic nie zmieszczę”.
Lecz raz podróż krótko trwała,
bowiem miarka się przebrała.
Gdy wyleciał gdzieś w przestworza,
nad przepastną głębią morza,
pękł kuferek! W morskie fale
wpadł i nie wypłynął wcale¹¹.*

Zadanie 1.

Bohaterem wiersza jest

- A) stary smok.
- B) smok o złotych łuskach.
- C) smok podróżnik.
- D) stary smok, który zwiedził cały świat.

Zadanie 2.

Bohater wiersza lubi

- A) odkrywać nowe miejsca.
- B) czyścić uszy i pazury.
- C) pokazywać znajomym swój podróżny kufer.
- D) poznawać tajemnice smoczego świata.

Zadanie 3.

Smok, wyruszając w podróż, zabiera ze sobą

- A) pistolet, kapelusz, laskę.
- B) lornetkę i pistolety.
- C) lornetkę i pistolet.
- D) pistolet, kilka kapeluszy, laskę.

Zadanie 4.

Smok wie, że podróże

- A) są męczące.

- B) są doskonałym sposobem na nudę.
- C) mogą być niebezpieczne.
- D) muszą być bardzo długie.

Zadanie 5.

Przed podróżą smok

- A) czyścił skrzydła i pazury.
- B) czyścił uszy i żegnał się z rodziną.
- C) porządkował swój pokój i żegnał się z rodziną.
- D) poszedł na strych po stary kufer.

Zadanie 6.

Udawał, szykował to

- A) czasowniki czterosylabowe.
- B) czasowniki rodzaju nijakiego.
- C) czasowniki rodzaju niemęskoosobowego.
- D) czasowniki w czasie przeszłym.

Odpowiedzi do Karty pracy nr 1

Nr zadania	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Odpowiedź	C	A	B	C	B	D

Karta pracy nr 2

Przeczytaj wiersz *Smok komputerowy*, a następnie wykonaj zadania 1 – 6, wybierając poprawne zakończenie zdania.

*Był raz smok komputerowy.
Wielki, chyba aż stu-głowy!
W każdym ze stu strasznych pysków
miał po jednym twardym dysku.
Urządzeniem zaś na grzbiecie
mógł serfować w internecie.
Możliwości miał bez liku,
tylko sięgnąć do pulpitu!
Smok więc latał i serfował,
wieści do stu głów ładował.
Gdy skakał po internecie,
zapomniiał o całym świecie.
Nie pamiętał o jedzeniu,
obowiązkach, o straszaniu...
Jak pokonać tego smoka?
Nowy program lub grę pokaż.
Nowe części sobie wstawi,
uzależnień się nabawi¹².*

Zadanie 1.

Bohater wiersza

- A) miał sto głów i sto ogonów.
- B) miał dostęp do internetu.
- C) mógł serfować po morzu.
- D) miał twardy grzbiet.

Zadanie 2.

Smok zdobywa informacje

- A) z internetu.
- B) z serfowania po morzach i oceanach.
- C) z obserwacji świata.
- D) z twardego dysku.

Zadanie 3.

Komputer sprawia, że smok

- A) staje się uprzejmy i łagodny.
- B) nie wie, co dzieje się dookoła niego.
- C) zapomina o przyjaciółach i rodzinie.
- D) przestaje zachowywać się swobodnie.

Zadanie 4.

Z tekstu wynika, że smok

- A) będzie latał wieczorem po okolicy i straszył ludzi.
- B) musi jak najszybciej doładować swoje sto głów.
- C) lubi serfować po internecie.
- D) będzie jadł wieczorem kolację ze znajomymi.

Zadanie 5.

Bohater wiersza jest

- A) groźny i brzydki.
- B) piękny i niebezpieczny.
- C) uzależniony od serfowania.
- D) uzależniony od komputera.

Zadanie 6.

Wyraz **możliwości** jest

- A) rzeczownikiem.
- B) czasownikiem.
- C) przymiotnikiem.
- D) przysłówkiem.

Odpowiedzi do Karty pracy nr 2

Nr zadania	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Odpowiedź	B	A	B	C	D	A

Urszula Wykurz jest nauczycielem języka polskiego w Szkole Podstawowej nr 80 im. Wojciecha Bogusławskiego w Krakowie.

¹¹ B. Derlicka: *Był raz smok*. Wydawnictwo WAM, Kraków 2010, s. 10.

¹² Tamże, s. 16 – 17.12

ŚLADAMI JANA PAWŁA II – PATRONA NASZEJ SZKOŁY

ALEKSANDRA BŁASZCZAK

Poniższe dwa scenariusze powstały w ramach kursu doskonalącego *Jak przygotować interaktywne lekcje on-line na smartfony i tablety?* prowadzonego przez Marka Szafrança – konsultanta w Pracowni Zarządzania i Analiz Oświatowych RODN „WOM” w Katowicach.

Scenariusz lekcji on-line z wykorzystaniem mobilnych aplikacji edukacyjnych

➤ **Przedmiot:** Zajęcia wychowawcze.

➤ **Grupa docelowa:** klasa 5 szkoły podstawowej (24 osoby).

➤ **Czas trwania zajęć:** 2 jednostki lekcyjne – 90 minut.

➤ **Krótki opis lekcji:** Celem zajęć jest pogłębienie i utrwalenie wiedzy uczniów na temat życia i pontyfikatu Jana Pawła II, a także kształtowanie umiejętności współpracy w zespole i kreatywnego korzystania z aplikacji mobilnych. Wychowankowie poznają materiały wizualne oraz dźwiękowe o Janie Pawle II, dostępne w domenie publicznej. Następnie, korzystając z tabletów i smartfonów oraz aplikacji mobilnej StoryJumper¹, uczniowie wcielą się w rolę twórców e-książeczki o św. Janie Pawle II. Na zakończenie zajęć zaprezentują efekty swojej pracy.

➤ **Wiedza i umiejętności zdobyte przez uczniów**

Uczeń:

- potrafi korzystać z tabletu/smartfona i aplikacji mobilnych, które

- rozwijają jego kreatywność, innowacyjność oraz samodzielność,
- zna najważniejsze wydarzenia z życia patrona szkoły Jana Pawła II,
- rozumie, co to są otwarte zasoby edukacyjne,
- umie pozyskać informacje o Janie Pawle II z różnych źródeł internetowych i wykorzystać je w sposób twórczy,
- potrafi korzystać z aplikacji Microsoft Teams oraz rozwiązywać quizy w aplikacji Quizizz,
- zna aplikację StoryJumper i potrafi ją wykorzystać do stworzenia e-książeczki,
- umie współpracować w grupie przy realizacji wspólnego zadania,
- potrafi – w sposób kreatywny – wykorzystać cechy i funkcjonalności tabletu/smartfona.

➤ **Potrzebny sprzęt lub oprogramowanie:**

- tablety lub smartfony uczniów (ewentualnie laptop lub komputer stacjonarny),
- prezentacje o Janie Pawle II na platformie YouTube: <https://youtu.be/9ntcUXMztKc>, https://youtu.be/zl9fn_iGrVY,
- wirtualny spacer po Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II: <https://domjp2.pl/muzeum-online/>
- quiz interaktywny w aplikacji Quizizz: <https://quizizz.com/admin/quiz/5f3d76b092b0d0001c170341/quiz-o-janie-pawle-ii>,
- album fotograficzny o Janie Pawle II dostępny on-line: <https://ekai.pl/album-fotograficzny-o-papieżu-polaku-dostepny-online/>,
- dostęp do aplikacji Microsoft Teams, na której pracuje się w placówce edukacyjnej,
- dostęp do aplikacji StoryJumper.

➤ **Co należy przygotować przed zajęciami:**

- zapoznać się z aplikacjami używanymi podczas lekcji,
- założyć konto użytkownika w aplikacji Quizizz oraz stworzyć własny quiz, aby móc udostępnić go uczniom podczas zajęć,
- założyć konto użytkownika w aplikacji StoryJumper z opcją tworzenia e-książeczek z własnymi uczniami (z tego powodu należy podać kod i nazwę szkoły), a następnie udostępnić każdemu uczniowi login i hasło,
- opracować dla uczniów kalendarium z najważniejszymi wydarzeniami z życia Jana Pawła II,
- zorganizować lekcję wychowawczą on-line w aplikacji Microsoft Teams (tu również tworzymy swój zespół i nadajemy mu nazwę, np. Zajęcia wychowawcze kl. 5a, a następnie dodajemy do zespołu uczniów),
- sprawdzić poprawne działanie tabletów/smartfonów.

➤ **Kompetencje osoby prowadzącej zajęcia:**

- potrafi dostosować treść scenariusza do poziomu edukacyjnego, możliwości uczniów i posiadanego przez nich sprzętu oraz do treści nauczania,
- zna aplikacje: StoryJumper, Quizizz, Microsoft Teams oraz umie posługiwać się zasobami Internetu.

➤ **Przebieg zajęć**

1. Wprowadzenie (5 minut)

Nauczyciel wita uczniów, sprawdza obecność oraz przedstawia temat lekcji. Następnie informuje uczniów, że podczas zajęć będą mieli okazję stać się twórcami e-książeczki o Janie Pawle II, a chcąc zmotywować wychowanków podkreśla, że dzięki temu nie tylko pogłębią swoją wiedzę o patronie szkoły, ale również zdobędą nowe umiejętności. Poza tym efekty ich pracy mają zostać opublikowane w mediach społecznościowych szkoły.

2. Część główna (20 minut)

Nauczyciel – zadając pytania dotyczące życia i pontyfikatu Jana Pawła II

¹ Aplikację StoryJumper autorka poznała dzięki szkoleniu *Tworzenie opowieści w aplikacji StoryJumper*, które było prowadzone przez Aldonę Ferdyn – konsultanta w Pracowni Edukacji Międzykulturowej i Informacji Pedagogicznej RODN „WOM” w Katowicach.

– diagnozuje, co uczniowie wiedzą na temat papieża Polaka. Pogadanka dodatkowo wzbogacona jest fragmentami prezentacji multimedialnych zamieszczonych na YouTube, które odtwarza nauczyciel, udostępniając uczniom swój ekran i dźwięk systemowy w ramach aplikacji Microsoft Teams. Poza tym uczniowie mają możliwość obejrzenia unikatowych zdjęć dostępnych on-line (pochodzących z publikacji Chucka Fishmana pt. *Jan Paweł II – Pielgrzym stulecia*), które dokumentują podróżę Jana Pawła II.

Następnie nauczyciel zaprasza wychowanków do wspólnego odwiedzenia on-line Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II i odbycia wirtualnej podróży śladami Jana Pawła II.

3. Rozwiązywanie i omówienie quizu (15 minut)

Na zakończenie pierwszej części zajęć poświęconych patronowi szkoły uczniowie mają za zadanie rozwiązać quiz złożony z 14 pytań, który sprawdzi stan ich merytorycznej wiedzy na temat papieża Polaka.

Nauczyciel udostępnia uczniom link do quizu przez aplikację Microsoft Teams. Po dołączeniu wszystkich uczniów do interaktywnej zabawy, nauczyciel ma możliwość śledzenia ich postępów, a po rozwiązaniu quizu ma dostęp do indywidualnych wyników każdego gracza.

4. Podsumowanie I części zajęć (5 minut)

Nauczyciel dziękuje uczniom za aktywny udział w lekcji i przypomina, że na kolejnej staną się autorami e-książeczki o Janie Pawle II, która z okazji setnej rocznicy urodzin papieża Polaka będzie opublikowana na stronie facebookowej szkoły. Dlatego nauczyciel prosi uczniów, aby przed kolejnymi zajęciami jeszcze raz obejrzyli filmy, do których odwoływano się podczas tej lekcji. Poza tym dzieli uczniów na 4 sześciuosobowe grupy, w ramach których będą współpracować na kolejnych zajęciach nad stworzeniem e-książeczki *Lolek, Karol, Jan Paweł II – historia życia papieża Polaka*, złożonej z czterech rozdziałów:

- › I grupa (6 osób) – Rozdział I: *Dzieciństwo i młodość Lolka*
- › II grupa (6 osób) – Rozdział II: *Kapłaństwo Karola Wojtyły*
- › III grupa (6 osób) – Rozdział III: *Pontyfikat papieża Polaka*
- › IV grupa (6 osób) – Rozdział IV: *Santo Subito – Jan Paweł II świętym*

Część II (45 minut)

1. Wprowadzenie (2 minuty)

Nauczyciel wita uczniów i pokrótce odnosi się do poprzednich zajęć, których obecne są kontynuacją.

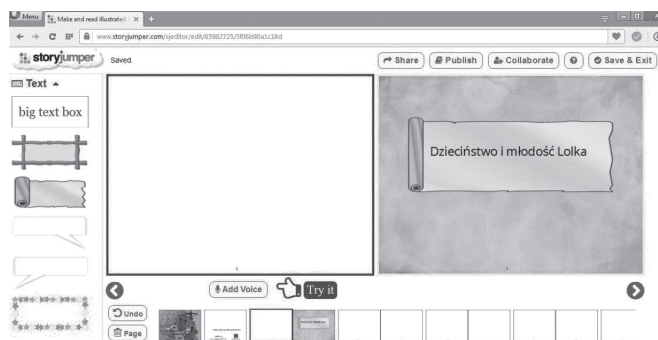
2. Zapoznanie uczniów z aplikacją StoryJumper i jej dostępnymi zasobami (8 minut)

Nauczyciel podkreśla, że aplikacja StoryJumper umożliwia stworzenie e-książeczki, a także udostępnianie jej innym². Każdy użytkownik Internetu może zapoznać się z jej możliwościami (w ograniczonej jednak wersji) bez ko-

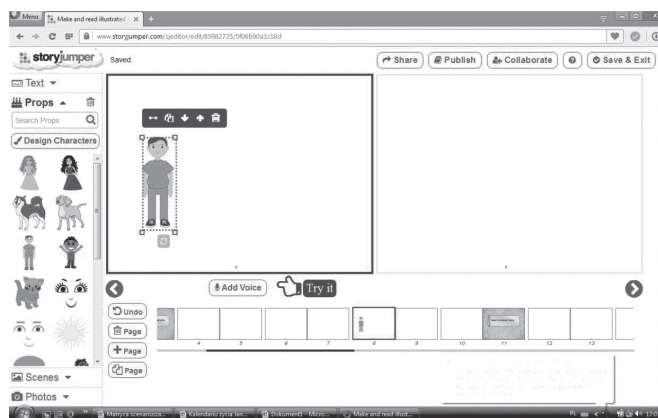
nieczności rejestracji. Może spróbować stworzyć e-booka, ale efektów swej pracy nie będzie mógł zapisać. Nauczyciel prezentuje również przykładową, stworzoną przez siebie e-książeczkę³.

Uczniowie nie muszą rejestrować się w StoryJumper, gdyż to nauczyciel założył konto użytkownika, stworzył swoją klasę i dodał do niej uczniów, a następnie udostępnił każdemu z nich login i hasło (przy pierwszym logowaniu wszyscy uczniowie posługują się tym samym hasłem, więc system poprosi każdego z nich o podanie nowego hasła). Po zalogowaniu uczeń widzi e-książeczkę, którą wstępnie przygotował nauczyciel, a nad którą będzie pracował wspólnie ze swoimi koleżankami i kolegami⁴.

Nauczyciel wspólnie z uczniami omawia poszczególne możliwości aplikacji StoryJumper. Strona e-książki, na której można pracować, a więc dodać np. tekst jest obramowana na ekranie na fioletowo. Tekst (z ang. *text*) wpisujemy w pole tekstowe. Po lewej stronie mamy kilka ramek do wyboru. Oczywiście tekst można sformatować.

Po kliknięciu w wybrany rekwizyt (z ang. *prop*) pojawia się on w lewym górnym rogu aktywnej strony (obramowanej na fioletowo). Taki rekwizyt możemy np. powiększyć lub pomniejszyć, obrócić, umieścić w dowolnym miejscu na stronie bądź skopiować.

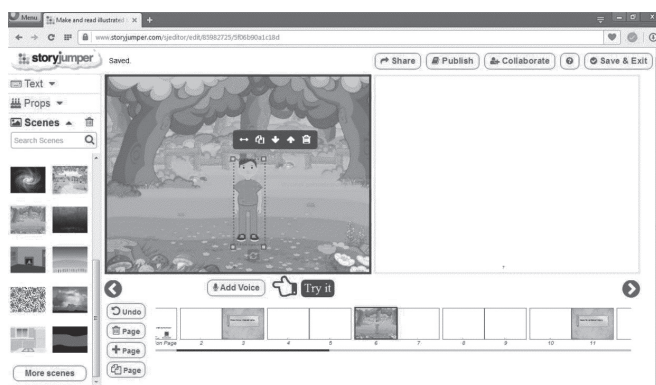

² Aplikacja dostępna jest pod adresem: <https://www.storyjumper.com/>.

³ <https://www.storyjumper.com/book/read/86095895/5f0eb97319783>.

⁴ <https://www.storyjumper.com/book/read/85982725/5f06b90a1c18d>.

Mamy również do wyboru różne tła (z ang. *scenes*). Po kliknięciu w wybrane tło zostaje nim wypełniona strona obramowana na fioletowo.

Możemy także dodać zdjęcia (z ang. *photos*), które pochodzą z bezpłatnej witryny, np. pixabay.com lub polona.pl. Przy tej okazji warto zaznaczyć, że z otwartych zasobów, np. pochodzących z wymienionych stron możemy korzystać legalnie, podczas gdy inne zdjęcia czy grafiki są chronione prawem autorskim i na ich wykorzystanie musimy koniecz- nie uzyskać zgodę autora.

Nauczyciel wyjaśnia również, że istnieje możliwość do- dania do książeczki własnej narracji, muzyki lub innych efek- tów dźwiękowych. Aby np. nagrać głos, należy kliknąć w *Add Voice*, a po pojawieniu się okna do nagrywania w *Record*.

3. Grupowa praca uczniów przy tworzeniu e-książeczki (30 minut)

Uczniowie zostali wcześniej podzieleni na cztery grupy po 6 osób. Każda z grup ma za zadanie stworzyć jeden roz- dział e-książeczki, a każdy uczeń ma za zadanie edytować jedną stronę. Przed zajęciami nauczyciel opracował dla każ- dej grupy kalendarium z najważniejszymi wydarzeniami z życia Jana Pawła II, aby praca nad stworzeniem poszczegól- nych rozdziałów przebiegała sprawniej. Każdy uczeń otrzy- mał je na tydzień przed lekcją.

4. Podsumowanie (5 minut)

Gotowa e-książeczka zostaje udostępniona na stronie facebookowej szkoły. Nauczyciel, dziękując uczniom za duże zaangażowanie i kreatywność podczas lekcji, zwraca im uwagę, że używane na zajęciach aplikacje doskonale pokazały, jak można uczyć się, bawiąc oraz jak racjonalnie i mądrze korzystać z zasobów internetowych. Poza tym pod- kreśla, że uczniowie, korzystając z tych narzędzi cyfrowych, przestali być biernymi obserwatorami czy słuchaczami, a weszli w role twórców, czego trwałym efektem będzie upa- miętnienie – w postaci wspólnie stworzonego e-booka – pa- trona szkoły Jana Pawła II.

Aleksandra Błaszczak jest nauczycielem-wychowawcą świetlicy w Szkole Podstawowej nr 17 im. Jana Pawła II w Chorzowie.

Aldona Ferdyn StoryJumper

Aplikacja StoryJumper została przygotowana z myślą o rozwijaniu twórczości literackiej uczniów. Umożliwia tworzenie indywidualnych oraz grupowych książeczek w formie ebooków oraz audiobooków. Zawiera bogatą bibliotekę udostępnionych e-książeczek napisanych w różnych językach, w tym po polsku, którą można przeglądać bez zalogowania się.

StoryJumper pozwala na zaplanowanie działań twórczych i literac- kich nawet na cały rok szkolny. Aplikacja świetnie sprawdzi się w roz- wijaniu kreatywności uczniów na wielu przedmiotach czy do realiza- cji zajęć edukacyjnych metodą projektu. Można ją wykorzystać np. na zajęciach wychowawczych do działań integrujących zespół klasowy. Autorskie ebooki lub audiobooki przygotowane przez nauczyciela mogą stanowić wsparcie w pracy z uczniami o specjalnych potrze- bach edukacyjnych.

StoryJumper daje możliwość założenia przez nauczyciela wirtualnych klas i zarządzania nimi.

Działa przez przeglądarkę internetową oraz na urządzeniach mobil- nych. Stworzone w aplikacji e-książeczki w łatwy sposób można udo- stępniać w sieci, osadzić na stronie internetowej czy blogu.

▶ **RODN „WOM” w Katowicach zaprasza na szkolenia w zakresie funk- cjonalności tej aplikacji. Oferta na stronie: www.womkat.edu.pl**

Aldona Ferdyn jest konsultantem w Pracowni Edukacji Międzykulturowej i Informacji Pedagogicznej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

Kurs doskonalący: Biblioterapia w szkole

Serdecznie zapraszamy do udziału w kolejnych edycjach kursów do- skonalących nauczycieli bibliotekarzy, języka polskiego we wszyst- kich typach szkół, wychowawców, pedagogów, psychologów oraz nauczycieli zainteresowanych tematyką.

Zajęcia dostarczą Państwu wiedzy i umiejętności praktycznych z za- kresu doboru i wykorzystania odpowiednich tekstów terapeutycz- nych dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Pomogą rozwinąć umiejętności samodzielnego prowadzenia zajęć bibliotera- peutycznych z elementami muzykoterapii, choreoterapii i arteterapii w bibliotekach, na zajęciach lekcyjnych oraz w świetlicach.

Poszerzycie Państwo wiedzę z zakresu doboru odpowiedniej litera- tury i pracy z uczniem trudnym, mającym kłopoty w nauce, skupie- niu się, zapamiętywaniu, z uczniem dyslektycznym, z ADHD oraz z uczniem zdolnym. Zapoznacicie się z metodami stymulacji pamięci i szybkiego czytania.

Stworzycie scenariusze zajęć i cyklicznych programów bibliotera- peutycznych, indywidualnie dostosowanych do potrzeb i możliwości uczniów danej placówki.

Każda edycja kursu została bardzo wysoko oceniona przez uczestni- ków. Poniżej kilka opinii uczestników ostatniej edycji:

Bardzo dziękuję za wspaniałe szkolenie. Jestem pod ogromnym wraże- niem wiedzy i osoby Pani doktor, która prowadziła szkolenie.

Kurs super, a pani prowadząca rewelacyjna!!!

▶ **Zapraszamy do RODN „WOM” w Katowicach.**

NIE SZATA ZDOBI CZŁOWIEKA, ALE... JAK CIĘ WIDZA, TAK CIĘ PISZA

DOROTA GAJEWSKA

Scenariusz lekcji on-line z wykorzystaniem mobilnych aplikacji edukacyjnych

► **Przedmiot:** plastyka, historia kultury i sztuki.

► **Krótki opis lekcji:** Celem lekcji jest zapoznanie uczniów z elementami historii mody, pokazanie znaczenia ubioru dla ludzi w różnych czasach oraz uświadomienie istnienia obszaru przenikania się mody ze sztuką. Podczas lekcji uczniowie poznają wybrane cyfrowe zasoby związane z modą i ze sztuką, portfolio interesującej współczesnej artystki oraz otrzymają do samodzielnego wykonania projektowe zadanie plastyczne. W toku zajęć uczniowie zyskają możliwość uporządkowania swojej wiedzy o modzie i utrwalenia jej poprzez wykonanie interaktywnych ćwiczeń teoretycznych powiązanych z tematem, przygotowanych przez nauczyciela lub odnalezionych w wolnych zasobach cyfrowych.

► **Wiedza i umiejętności zdobyte przez uczniów**

Uczeń potrafi:

- › posługiwać się tabletem, smartfonem, laptopem, komputerem stacjonarnym w celu zdobycia wiedzy o modzie i o sztuce,
- › wykorzystać poznane cyfrowe zasoby w celach związanych ze zdobywaniem wiedzy i rozwijaniem umiejętności,
- › indywidualnie i samodzielnie rozwiązywać interaktywne zadania,
- › poprawnie posługiwać się terminami i pojęciami związanymi z

modą i sztuką, a będącymi przedmiotem zajęć,

- › samodzielnie i zgodnie z poleceniem wykonać zadanie plastyczne zaproponowane przez nauczyciela,
 - › przekazać nauczycielowi informację zwrotną dotyczącą swojej aktywności, wykorzystując dostępne narzędzia cyfrowe (aparat fotograficzny, e-mail, aplikacja Microsoft Teams)
- oraz
- › wie, jak w przestrzeni cyfrowej odnaleźć źródła informacji o sztuce i o modzie,
 - › zna zawartość wybranych cyfrowych zasobów odnoszących się do tematu sztuki oraz mody.

► **Grupa docelowa:** II etap edukacyjny, klasa 6, dowolna liczba uczniów wg liczebności klasy.

► **Czas trwania zajęć:** 3 jednostki lekcyjne – maksymalnie 135 minut (2 lekcje teoretyczne + 1 lekcja praktyki plastycznej).

► **Potrzebny sprzęt lub oprogramowanie:** smartfony, tablety, laptopy lub komputery stacjonarne, aparat fotograficzny; mobilne aplikacje edukacyjne:

- › www.mozaweb.com
- › www.epodreczniki, temat: *Od Coco Chanel do Jacoba – projektanci mody*,

cyfrowe zasoby edukacyjne:

- › strony internetowe domów mody,
- › strony internetowe projektantów,
- › strona internetowa Château de Versailles, Élisabeth Louise Vigée Le Brun,
- › strona internetowa Kunst Histori-

sches Museum w Wiedniu,

- › cyfrowe portfolio artystki Asyi Koziny,
- › słownik polskich przysłów on-line,
- › internetowa encyklopedia wiedzy ogólnej,
- › *Słownik Języka Polskiego PWN*, wersja on-line,

inne zasoby edukacyjne:

- › zdjęcie tradycyjnego stroju szlacheckiego z opisem, *Plastyka*, podręcznik kl. 6, WSiP, Warszawa 2019, s. 99,

materiały plastyczne:

- › papier o różnych fakturach, biały i/ lub kolorowy, klej, nożyczki.

Co należy przygotować przed zajęciami:

- › sprawdzić jakość połączenia internetowego oraz działanie koniecznego sprzętu elektronicznego,
- › zalogować się do szkolnej strony aplikacji Microsoft Teams,
- › przygotować materiały plastyczne.

Kompetencje osoby prowadzącej zajęcia:

- › posiada niezbędne kwalifikacje i kompetencje merytoryczne w zakresie nauczania przedmiotów artystycznych,
- › potrafi dostosować treść scenariusza do poziomu edukacyjnego, możliwości uczniów i posiadanych przez nich urządzeń oraz do treści nauczania,
- › zna wymienione wyżej aplikacje i zasoby cyfrowe (powinna się z nimi zapoznać przed rozpoczęciem realizacji zajęć).

► **Przebieg zajęć**

Zajęcia zostaną przeprowadzone w systemie online. Uczniowie będą wykorzystywać własny sprzęt elektroniczny. Otrzymają od nauczyciela prezentację multimedialną, która krok po kroku przeprowadzi ich przez poszczególne etapy lekcji. Uczniowie mogą pracować zupełnie samodzielnie lub – jeśli to możliwe – nauczyciel może również spotkać się z nimi na czacie wideo, np. w aplikacji Microsoft Teams, Google Meet lub innej. Nauczyciel prowadzi wówczas zajęcia, dokonując prezentacji i udostępniając swój ekran

uczniom. Zadanie plastyczne uczniowie wykonują samodzielnie w domu, a dowody jego realizacji przysyłają nauczycielowi w formie fotografii, poprzez aplikację Microsoft Teams lub pocztę elektroniczną.

► FAZA WSTĘPNA

Nauczyciel zapoznaje uczniów w temacie zajęć, wprowadzając przysłowia odnoszące się do ubioru. Uczniowie samodzielnie wyjaśniają znaczenie przysłów i sprawdzają poprawność swojego rozumienia, posiłkując się zasobami cyfrowymi www.pl.wictionary.org. Przysłowia: *Nie ształa zdoła człowieka, Jak cię widzq, tak cię pisałq.*

Następnie nauczyciel prosi uczniów o refleksję na temat przyczyn, dla których ludzie w ogóle się ubierają i szczególnie dbają o jakość swoich strojów. Odpowiedzi uczniów prawdopodobnie będą uwzględniać charakter ochronny odzieży, możliwość podkreślenia własnego charakteru i własnej urody, dbałość o tradycję czy etykietę w danym środowisku.

► FAZA REALIZACYJNA

► Etap I

Korzystając z cyfrowych zasobów edukacyjnych w postaci *Słownika Języka Polskiego PWN*, sjp.pwn.pl – nauczyciel wprowadza pojęcia: moda, sztuka, sztuka użytkowa. Celem jest uświadomienie uczniom, że moda – sztuka ubioru – jest zaliczana do obszaru sztuki użytkowej.

W kolejnym kroku zaprasza uczniów na wirtualny pokaz mody przez wieki, korzystając z cyfrowych zasobów edukacyjnych (www.mozaweb.com) oraz z materiałów zaczerpniętych z podręcznika do plastyki. Uczniowie samodzielnie eksplorują udostępnione materiały Wirtualny pokaz europejskiej mody przez wieki¹:

- › ubiory barbarzyńców, V w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, V – X w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, X – XII w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, XIII w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, XIV w.

- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, XVI w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, XVII w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, XVIII w.
- › ubiory mieszkańców zachodniej Europy, XIX w.
- › ubiory z lat 20. XX w.
- › ubiory z lat 60. XX w.
- › ubiory z lat 80. XX w.
- › ubiory z lat 90. XX w.
- › stroje XXI w.

Po przejrzaniu zaproponowanych materiałów – jeśli lekcja odbywa się w formie rozmowy wideo – uczniowie mogą wymienić się uwagami na temat ubiorów z różnych czasów. Powinna pojawić się refleksja, że moda wraca, tzn. pewne trendy pojawiają się po czasie w nowych odsłonach, co oznacza, że współcześni projektanci inspirować się przeszłością, podobnie jak artyści.

► Etap II

W kolejnym etapie zajęć, korzystając z zasobów platformy www.epodreczniki.pl, nauczyciel zaprasza uczniów do świata wielkiej mody. Śledząc lekcję: *Od Coco Chanel do Jacoba – projektanci mody*, uczniowie będą mieli możliwość poznać nazwiska uznanych europejskich projektantów mody oraz nazwy tzw. domów mody, a także dowiedzieć się, co oznaczają terminy: *haute couture*, *pret-a-porter*, *must have* (coś bardzo modnego w danym sezonie).

Lekcja na platformie www.epodreczniki.pl obejmuje również interaktywne ćwiczenia odnoszące się do zaproponowanego materiału. Ćwiczenia porządkują przedstawioną wiedzę, dlatego zainteresowani uczniowie mogą je wykonać, jednak nie jest to zadanie obowiązkowe.

Ponadto chętni uczniowie mogą samodzielnie eksplorować strony wybranych domów mody i obejrzeć aktualne kolekcje uznanych projektantów, jak np.:

- › www.chanel.com,
- › www.dior.com,
- › www.louisvuitton.com,
- › www.ysl.com/pl/,

- › www.balenciaga.com,
- › www.alexandermcqueen.com.

Po przejrzaniu zaproponowanych materiałów – jeśli lekcja odbywa się w formie rozmowy wideo – uczniowie mogą wymienić się uwagami na temat propozycji ubrań wybitnych projektantów na bieżący lub przyszły sezon. Wśród uczniów z pewnością pojawi się refleksja, kto może sobie pozwolić na noszenie tak drogich ubrań oraz pytanie, czy ta odzież naprawdę warta jest swojej ceny.

► Etap III

Ta część zajęć poświęcona jest historii, modzie i sztuce. Nauczyciel krótko przedstawia uczniom postać Marii Antoniny, żony króla Francji Ludwika XVI. Królowa ta zyskała sławę – m.in. – za sprawą swoich ekstrawaganckich strojów i wyszukanych fryzur. Te niezwykle kreacje zawdzięczała swojej osobistej projektantce i stylistce Rose Bertin. Marię Antoninę odzianą w wyszukane suknie i noszącą na głowie wymyślne koafiury uwieczniła na swoich obrazach Elisabeth Louise Vigée Le Brun, które możemy obecnie podziwiać w kolekcjach europejskich muzeów.

Nauczyciel proponuje uczniom obejrzenie dwóch portretów:

- › Élisabeth Louise Vigée Le Brun, Château de Versailles
- › Élisabeth Louise Vigée Le Brun, Kunst Historisches Museum w Wiedniu.

Następnie nauczyciel zwraca uczniom uwagę na fakt, że stylizacja fryzur wiąże się z modą, z projektowaniem, ze sztuką. W dalszej kolejności informuje uczniów, że wyszukane fryzury Marii Antoniny zainspirowały współczesną artystkę Asję Kozinę do stworzenia serii wyjątkowych dzieł – artystycznej kolekcji papierowych peruk. Po czym zaprasza uczniów do obejrzenia cyfrowego portfolio artystki (asyakozina-art.com). Prosi o to, by uczniowie zidentyfikowali materiał, z którego prace powstały, by przyjrzeć się formom, by ocenili precyzję wykonania i określili sposób, w jaki artystka nawiązuje do przeszłości i do mody.

Po przejrzaniu zaproponowanych materiałów – jeśli lekcja odbywa się

¹ Poniższe zestawienie jest wykazem linków w zasobach cyfrowych.

w formie rozmowy wideo – uczniowie mogą wymienić się uwagami na temat prac projektantki. Uczniowie prawdopodobnie będą pod dużym wrażeniem obejrzanych projektów, zwłaszcza że zostały one wykonane wyłącznie z białego papieru (papieroplastyka).

► Faza końcowa

Na zakończenie nauczyciel proponuje uczniom zadanie plastyczne: Spróbuj stworzyć własny – płaski lub przestrzenny – projekt peruki inspirowany pracami Asyi Koziny oraz stylem królowej Marii Antoniny. Tnij lub targaj papier na różne kawałki, tj.: paski, kółka, itp.... zwijaj, skręcaj, składaj... i przyklejaj, konstruując perukę. W przypadku projektu płaskiego możesz sama/ sam naszkicować na kart-

ce kontur głowy, a następnie doklejać papierowe elementy według własnego pomysłu. Potrzebujesz: papieru o różnych fakturach, białego i/ lub kolorowego, kleju, nożyczek.

Po zapoznaniu uczniów z treścią zadania plastycznego nauczyciel wyznacza czas na wykonanie projektu. Prosi także, by uczniowie sfotografowali gotowe prace i przesłali ich zdjęcia e-mailem jako potwierdzenie wykonania zadania. Nauczyciel może też jednocześnie zaplanować zadanie na platformie Microsoft Teams lub w innej aplikacji wykorzystywanej w celu komunikowania się z uczniami. Uczniowie mogą również umieszczać gotowe projekty w stworzonej dla nich wirtualnej galerii, np. za pomocą aplikacji padlet (pl.padlet.com).

Ewaluacja – zadania sprawdzające umiejętności uczniów zdobyte podczas zajęć: Po otrzymaniu zdjęć prac uczniów nauczyciel dokonuje ewaluacji i wysyła uczniom informację zwrotną w postaci oceny i komentarza dotyczącego realizacji zadania plastycznego.

Wskazówki dla nauczyciela prowadzącego zajęcia:

- › Bądź otwarty!
- › Bądź kreatywny!
- › Nie przywiązuj się do scenariusza!
- › Zostaw uczniom przestrzeń dla indywidualnych poszukiwań!
- › Eksploruj i działaj!

Dorota Gajewska jest nauczycielem w Niepublicznej Szkole Podstawowej „Otwarte Okno” z Oddziałami Integracyjnymi i Specjalnymi w Tychach.

Dr Mirella Zajęga

Ad dress code

Antoine Saint-Exupéry w IV rozdziale *Małego Księcia* opisuje historię tureckiego astronoma, który w 1909 roku odkrył gwiazdę B-612. Swoje odkrycie ogłosił na Międzynarodowym Kongresie Astronomów, nikt mu jednak nie uwierzył, ponieważ był ubrany w tradycyjny strój turecki, jak na przyzwyczajenia Europejczyków, dość dziwnie. Jakiś czas później ogłosił swoje odkrycie ponownie, ale tym razem miał na sobie elegancki frak. Opisana przez Exupéry'ego historia nie jest bynajmniej fantazją literacką, tacy jesteśmy.

Moda to zjawisko złożone, wypadkowa wielu zjawisk: norm, zwyczajów, stylów życia. Moda to przestrzeń kulturowa i mentalna ściśle powiązana z językiem, przestrzeń, którą kształtujemy i która kształtuje nas. Ma wpływ na to jak wygląda nasze życie.

W Karcie Nauczyciela czytamy w rozdz. 3 art. 9 punkt 2, że stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która przestrzega podstawowych zasad moralnych, dotyczy to także wyglądu. Wizerunek i przekaz powinny do siebie pasować, to zwiększa naszą wiarygodność, osoby, która wie, czego chce nauczyć. Strój nauczyciela powinien być nieco bardziej oficjalny niż ubrania uczniów, czy rodziców na zebraniu i oczywiście współgrać z naszą osobowością.

Ważną rolę odgrywają kolory¹, wpływają na nas i na to jak jesteśmy postrzegani. Według specjalistów kolory, które pomagają budować autorytet to czarny, biały, granatowy, szary, grafitowy, według niektórych poradników także bordowy.

Czarny kojarzy się z żałobą, ale ma też wiele pozytywnych skojarzeń: elegancja, siła, niezależność, autorytet. Czarna stylizacja może stanowić rodzaj zbroi, w której trudno nas przejrzeć i tym samym dawać poczucie bezpieczeństwa. Zawsze są modne czarne spodnie, spódnica, buty, czy kreacje wieczorowe.

Biały to chłodna elegancja, ale też skojarzenia z tym, co czyste, niewinne. Trzeba jednak pamiętać, że nadmiar bieli wywołuje poczucie dyskomfortu, utrudnia koncentrację, w białych pomieszczeniach szybciej się męczymy i częściej się mylimy.

Niebieski to ukochany kolor polityków, sprawia, że jesteśmy postrzegani jako godni zaufania, uczciwi i wiarygodni. Ta chłodna barwa kojarzy się ze spokojem, warto na nią postawić, gdy chcemy sprawić wrażenie ludzi kompetentnych i poważnych. D. Thurmman-Moe pisze, że istnieją wyniki badań sugerujące, że oskarżeni, którzy na rozprawy przychodzili w niebieskich strojach, otrzymywali niższy wymiar kary niż inni za te same czyny.

Szary to punkt pośredni między bielą i czernią, wyraża neutralność, kolor sam w sobie monotony, ale w zestawach daje efekt konserwatywnej i wyrafinowanej elegancji.

Granatowy, niebieski, czarny, biały, szary – te kolory wzbudzają autorytet, stąd tak często pojawiają się w strojach osób występujących publicznie. Pomagają skoncentrować się na twarzy osoby mówiącej, nie dekoncentrują.

Dr Mirella Zajęga jest konsultantem w Pracowni Edukacji Międzykulturowej i Informacji Pedagogicznej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

¹ D. Thurmman-Moe: *Kolorowa rewolucja*. Agora, 2017.

BALLADYNA

JULIUSZA SŁOWACKIEGO

na warsztatach plastyczno-teatralnych

BARBARA KWAS, ANGELIKA KRZUS

► **Czas trwania:** 5 jednostek lekcyjnych po 30 minut każda, na platformie Teams.

► **Odbiorcy:** klasa 7 szkoły podstawowej.

► **Materiały:** plansze stworzone na platformie Learning Apps, tablica w aplikacji Padlet.

I. Ćwiczenia integracyjne.

Prowadzące zachęcają uczniów do włączenia kamer oraz mikrofonów w swoich komputerach.

1. Nauczyciel mówi: powiedz swoje imię. Wymyśl czynność zaczynającą się od pierwszej litery imienia, która Cię w jakiś sposób określa (co lubisz robić, Twój nastrój np. *Ania – angażować się w projekty*).

2. Zadaje 5 pytań i prosi, aby młodzież odpowiedziała na pytania: TAK – wstając z krzeseł, lub NIE – siedząc na nich:

- › Czy *Balladyna* była dla Ciebie ciekawą lekturą?
- › Czy któraś postać spodobała Ci się szczególnie?
- › Czy polecił(a)byś tę książkę rówieśnikom z innego kraju?
- › Czy poszedłbyś/łaś na *Balladynę* do teatru?
- › Czy *Balladynę* można uwspółcześnić, przenieść w XXI wiek?

II. Wprowadzenie do problematyki dramatu.

3. Prowadzący podaje 10 cech pewnych postaci i prosi młodzież o ukazanie ich przed ekranem komputera za pomocą przyjętej pozy:

- › bezwzględna koleżanka,
- › niewinny uczeń,
- › zaborcza ciocia,
- › skromny lekarz,
- › interesowny żołnierz,
- › mistyczny dziadek,

- › prymitywny cyrkowiec,
- › zazdrośna menager,
- › usługowe dziecko,
- › romantyczny nauczyciel.

Nauczyciel pyta o wrażenia uczniów. Jak się czuli podczas wcielania się w różne postacie?

III. Praca z interaktywną tablicą Learning apps. (Daje ona możliwości linkowania. Każdy uczeń może zrobić to ćwiczenie samodzielnie i dostać informację zwrotną, czy prawidłowo je wykonał.)

Polecenia:

4. Przywołując postacie z *Balladyny*, przyporządkuj jej cechę.
5. Przyporządkuj cytaty do postaci. *Kto to powiedział?*

IV. Ćwiczenie teatralne.

Polecenia:

1. Przejdź się po mieszkaniu i wybierz przedmiot, który pasowałby do wybranej przez Ciebie postaci z dramatu. Pokaż go w kamerze, ale nie mów, o kim pomyślałeś. Reszta grupy zgaduje, pisząc na czacie lub wypowiadając się na forum. Dzięki temu ćwiczeniu uczniowie rozszerzają perspektywę postrzegania danej postaci.

2. Ustal kolejność dialogów między Goplaną, Grabcem a Skierką. Nauczyciel zwraca uwagę na ukazanie przez J. Słowackiego w dramacie dwóch światów: rzeczywistego i fantastycznego.

3. *Bohater szuka żony*. Wybierz postać z listy. Nagraj filmik, w którym zaprezentujesz się, wypromujesz jako ta postać, kandydat(ka) na męża/żonę, z programu *Bohater szuka żony*.

- › Postacie damskie: *Balladyna*, *Gopłana*, *Alina*
- › Postacie męskie: *Kirkor*, *Fon Kostryn*, *Grabiec*

Pamiętaj: Mów językiem współczesnym, ale trzymaj się charakteru postaci. Możesz wykorzystać kostium, rekwizyt, ale tylko wtedy, kiedy jest on niezbędny, bo tak naprawdę najważniejszy jesteś Ty i to, co mówisz. Reszta to dodatek. Filmik ma trwać maksymalnie 30 s.

Na kolejnej lekcji prowadzący wraz z uczniami omawiają prace.

V. Część plastyczna: 1,5 lekcji.

1. *Balladyna* w sztukach plastycznych i teatrze. Nauczyciel prezentuje konkretne przykłady dzieł, zwraca uwagę na ich ilustracyjny i interpretacyjny charakter. Wykorzystuje utworzoną tablicę Padlet:

- › Michał Elwiro Andriolli *Balladyna*
- › Leon Wyczółkowski *Alina* (dwie wersje obrazu, przedstawienie zabitej Aliny realistycznie oraz w sposób symboliczny)
- › Adam Setkowicz *Balladyna*
- › Maksymilian Gierymski *Balladyna* (interpretacja szafu *Balladyny* po zabójstwie siostry)
- › Wojciech Gerson *Balladyna* (interpretacja *Balladyny* jako postaci tragicznej)

2. Nauczyciel omawia wygląd postaci fantastycznych dramatu: *Gopłany*, *Skierki* i *Chochlika*. Odnosi się do fragmentów *Balladyny* oraz prezentuje przykłady dzieł plastycznych.

► **Gopłana:**

a) Tytus Pilecki *Przebudzenie Gopłany* (1884)

CHOCHLIK

Ona ma wianek na głowie...

Czy to kwiaty? czy sitowie?

SKIERKA

O nie... to na włosach wróżki

Uśpione leżą jaskółki.

Tak powiązane za nóżki

Kiedyś, w jesienny poranek,

Upadły na dno rzeczułki:

Rzeczółka rzuciła wianek,

Wianek czarny jak hebany

Na złote włosy Gopłany.

b) Tadeusz Gadowski *Balladyna*

A cóż to za panna?

Ma twarz, nogi, żołądek, lecz coś niby szklana.

Co za dziwne stworzenie z mgły i galarety!

► **Skierka i Chochlik:** diabliki, inne skojarzenia: elfy, gnomy, skrzaty, duszki. W tekście brak opisu wyglądu zewnętrznego. Ilustracja z *Bestiariusza słowiańskiego*. Część pierwsza i druga

a) **SKIERKA**

Co mi rozkażesz, królowo?

Zadaj piękną jaką pracę.

Winąć tęczę kolorową,

Albo budować pałace,

Powojami wiązać dachy.

I opierać kwiatów gmachy

Na kolumnach malw i dzwonów

Lazurowych.

b) **CHOCHLIK**

Radzę ci, uciekajmy, mój Skierko kochany,
Wiedźma gotowa zaraz nową pracę za-
dać.

Albo obracać młyny, skąd woda uciekła
Biednemu młynarzowi, lub każe spowia-
dać

Leniwego szerszenia, nim pójdzie do pie-
kła

Za kradzież słodkich miodów... lub ma-
lować pawie

3. Nauczyciel prezentuje przykłady scenografii oraz projektów kostiumów teatralnych:

- Zofii Stryjeńskiej dla krakowskiego teatru im. J. Słowackiego,
- Adama Kiliana dla Teatru Powszechnego w Warszawie, przedstawienie z 1994 r.,
- Justyny Łagowskiej *Balladyna*. *Wojna wewnętrzna*, z Teatru Polskiego w Bydgoszczy z 2018 r.,

- kostium Grabca w Teatrze Capitol we Wrocławiu,
- przedstawienie *Balladyny* według Kantora.

4. Zadanie plastyczne do wykonania: Asamblaż z inspiracji *Balladyną*.

Nauczyciel wyjaśnia, czym jest asamblaż: **Asamblaż** – przestrzenny kolaż, kompozycja z przedmiotów gotowych. Poszczególne fragmenty asamblażu mogą zostać ze sobą związane, sklejone, umieszczone we wspólnym pojemniku, luźno położone bądź powieszone obok siebie. Za pomocą asamblażu budowanych z fragmentów tworzy się nowe znaczenia, a także powstają nowe związki między znaczeniami, zanikają podstawowe funkcje przedmiotów. Temat i zasady tworzenia asamblażu: Postać z dramatu *Balladyna* J. Słowackiego. Kompozycja i w efekcie gotowa praca musi mieć uzasadnienie w tekście, odnosić się do konkretnych fragmentów, ale być także artystyczną wizją. Każdy wybiera takie fragmenty, które według niego najlepiej obrazują, przedstawiają daną postać. Postać ta poprzez technikę asamblażu ma mieć symboliczny charakter. Gotowe prace mają być przesłane na maila, by stworzyć z nich kolaż. Nauczyciel zachęca do eksperymentów z perspektywą, światłem i filtrami. Prezentuje przykład asamblażu wykonanego na potrzeby warsztatów. Uczestnicy mają za zada-

nie odgadnąć, która z postaci dramatu została przedstawiona symbolicznie.

Prace plastyczne mają powstać w grupach. Uczennice mają do wyboru: Grabca, Kirkora, Kostryna oraz Pustelnika, uczniowie: *Balladynę*, *Alinę*, *Goplanę* i *Wdowę*.

Podsumowanie – 1 lekcja

1. Prowadzący prezentuje wykonane asambláže w formie kolażu, omawia ciekawe zabiegi artystyczne, które zostały wykorzystane.

2. Jaka to postać? Uczniowie próbują odgadnąć przedstawione postacie na wybranych asamblażach.

3. Skojarzenia z postacią – praca grupowa z wykorzystaniem tablic utworzonych na Learning Apps. Uczniowie wchodzi na tablicę postaci, którą realizowali w formie asamblażu. Każdy wpisuje swoje skojarzenia i to, co zapamiętał na temat danej postaci.

Skojarzenia są odczytywane przez wybranych uczniów.

Zarówno utworzony Padlet, jak tablice na Learning Apps mają służyć uczniom także po zakończonych warsztatach. Są miejscem, gdzie wiedza jest zebrana i usystematyzowana.

4. Prowadzący dziękuje uczestnikom za udział w warsztatach i zaleca wypełnienie ankiety ewaluacyjnej, utworzonej na platformie Learning Apps.

Angelika Krzus jest nauczycielem kontraktowym, instruktorem zajęć plastycznych w Powiatowym Młodzieżowym Domu Kultury, absolwentką Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach, instruktorką warsztatów artystycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Barbara Kwas jest nauczycielem dyplomowanym, instruktorem teatralnym w Powiatowym Młodzieżowym Domu Kultury w Tarnowskich Górach, logopedą, reżyserem spektakli z udziałem dzieci, młodzieży i dorosłych. Autorką trzech wydanych programów z obszaru edukacji teatralnej.

Dr Mirella Zajęga: *Balladyna* – inspiracje

Balladyna to oryginalne dzieło, które powstało w wyniku połączenia wielu konwencji. Odnajdujemy w niej elementy baśniowe, legendę, tragedię historyczną, groteskę, czy wpływy dramatu szekspirowskiego (*Król Lear*, *Sen nocy letniej*, *Makbet*). Nic więc dziwnego, że dramat Słowackiego stał się inspiracją twórczą dla kolejnych pokoleń.

- Na podstawie *Balladyny* powstała opera Władysława Żeleńskiego (1837 – 1921) pt. *Goplana* (premiera: 1896, Kraków). Libretto napisał Ludomił German. Utwór ten powraca co jakiś czas, w październiku 2016 r. wystawiono go Teatrze Wielkim – Operze Narodowej w inscenizacji Janusza Wiśniewskiego.
- *Balladyna* ma też swoją wersję musicalową. Jeremi Przybora *spłynął i uprzystępnił* (jak sam mówił) tekst Słowackiego, a Jerzy Wasowski napisał do niego muzykę. *Balladynę 68* zaprezentował w 1968 r. Teatr Nieduży, śpiewali: Alina Janowska, Jan Kobuszewski, Barbara Wrzesińska, Wieńczysław Gliński, Jeremi Przybora, nagrania dostępne w Internecie.
- W 2019 r. *Balladynę* wzięło na swój warsztat ośmiu polskich pisarzy: Max Czornyj, Gaja Grzegorzewska, Robert Małecki, Łukasz Orbitowski, Małgorzata Rogala, Alek Rogoziński, Marek Stelar oraz Marcel Woźniak. Dramat Słowackiego jest punktem wyjścia dla kilku opowieści, tak powstała książka *Balladyna. Zło nie zna upływu czasu. Antologia opowiadań kryminalnych*.
- Na cześć tytułowej bohaterki Słowackiego powstało nawet ciasto *Balladyna*. Jest to wielowarstwowy deser na bazie biszkoptu, warstwy serowej, kajmaku przełożonego herbatnikami, całość przykryta jest galaretką i oczywiście świeżymi owocami malin.

Dr Mirella Zajęga jest konsultantem w Pracowni Edukacji Międzykulturowej i Informacji Pedagogicznej w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE

z perspektywy dwudziestu pięciu lat w RODN „WOM” w Katowicach

MARIANNA KŁYK

W obrębie szkolnych przedmiotów dydaktycznych wychowanie do życia w rodzinie jest jedynym przedmiotem, w obrębie którego nauczanie jest sprzężone z wychowaniem. Rzetelny poziom nauczania w aspekcie teoretycznym i praktycznym powinien spowodować uwolnienie go z wszelkich sporów doktrynalnych, ideologicznych i politycznych. Przedmiot zasługuje na uzyskanie rangi przedmiotu obowiązkowego. Pozostaje problem rzetelnego przygotowania nauczycieli do merytorycznego prowadzenia zajęć. Artykuł inauguruje cykl poświęcony różnym aspektom nauczania tego przedmiotu.

Wprowadzenie. Podstawą przedmiotu szkolnego o nazwie *Wychowanie do życia w rodzinie* są: *Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* [art. 4, Dz. U. 1993 Nr 17 poz. 78] oraz *Rozporządzenie MEN z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego* [Dz.U. 1999 Nr 67, poz. 756]

Pierwszy akt prawny MEN to *Zarządzenie MEN nr 26 z dnia 18 sierpnia 1993 r. w sprawie szkolnego programu nauczania obejmującego wiedzę o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia poczętego oraz metodach i środkach świadomej prokreacji* [Dz.U. MEN 1993 Nr 7, poz. 31]. Zgodnie z zarządzeniem tematyka realizowana była na

różnych przedmiotach: w ramach lekcji wychowawczych, lekcji biologii i ochrony środowiska, historii, geografii, języka polskiego, wychowania fizycznego i języków obcych. Konsekwencją zarządzenia MEN było utworzenie w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Katowicach w 1993 r. stanowiska konsultanta ds. wychowania prorodzinnego oraz powołanie 21 nauczycieli doradców metodycznych. W 1993 r. rozpoczęto doskonalenie nauczycieli w formie 120-godzinnych kursów pn. *Wychowanie prorodzinne*. Realizacja kursów odbywała się według programu zatwierdzonego przez Komisję Programową Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego. Uwzględniając potrzeby nauczycieli, w 1993 r. powołano *Klub Nauczyciela Wychowania Prorodzinnego* oraz zaczęto prowadzić warsztaty metodyczne, a także zainaugurowano coroczne wojewódzkie konferencje. *Rozporządzenie MEN z 21 maja 1998 r. w sprawie wprowadzenia do nauczania szkolnego przedmiotu „Wiedza o życiu seksualnym człowieka” oraz zakresu jego treści programowych* [Dz.U. 1998 Nr 58, poz. 369] spowodowało, że w roku szkolnym 1997/1998 pojawił się przedmiot pn. *Wiedza o życiu seksualnym człowieka*.

Warto odnotować fakt, że zajęciom tym towarzyszyły (i towarzyszą) ideologiczne i światopoglądowe spory wokół przedmiotu, programów i podręczników, które przyczyniły się do obniżania ich rangi. Doszło do tego, że zajęcia pn. *Wiedza o życiu seksualnym człowieka* były traktowane przez organ prowadzący i nadzorujący jako zajęcia marginalne. Wtedy też pojawiały się programy i podręczniki, które wiedzę o życiu seksualnym człowieka próbowały sprowadzić do instruktażu bezpiecznych stosunków seksualnych.

Efektom różnych działań negatywnych było to, że rodzice zabraniali swoim dzieciom udziału w tychże zajęciach, co doprowadziło do tego, że młodzież została pozbawiona rzetelnej wiedzy o życiu seksualnym.

Rozporządzenie MEN z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego [Dz.U. 1999 Nr 67, poz. 756] stanowiło podstawę, by w roku szkolnym 1999/2000 wprowadzić przedmiot pn. *Wychowanie do życia w rodzinie*, w miejsce dotychczasowych zajęć pn. *Wiedza o życiu seksualnym człowieka*. Od 1999 r. rozpoczęto kursy nadające kwalifikacje nauczycielom do prowadzenia zajęć edukacyjnych pn. *Wychowanie do życia w rodzinie*. Podstawowa kadra prowadząca zajęcia składała się z pracowników naukowych Uniwersytetu Śląskiego i Śląskiej Akademii Medycznej. Do 2015 r. 1300 nauczycieli uzyskało kwalifikacje do prowadzenia zajęć edukacyjnych.

Ewaluacje kursów a wraz z nimi opinie uczestników świadczą o wysokim poziomie kursów prowadzonych w RODN „WOM” w Katowicach i ich trafności merytorycznej:

- › *Jeśli dobrze wychowamy dziecko w rodzinie, to równocześnie dobrze wychowamy dziecko do życia w społeczeństwie, państwie. Chcesz, żeby Twoje dziecko było szczęśliwe, uczyni wszystko, żeby Twoje małżeństwo było szczęśliwe.*
- › *Radość życia, życzliwość wobec innych wyzwalają we mnie pozytywne uczucia wobec ludzi. Myślę, że zdobyta wiedza na kursie pozwoli mi tak kształtować i rozwijać postawy uczniów, aby mogli oni w przyszłości zbudować „sвій dom – życie rodzinne” na mocnych fundamentach.*
- › *Mam ważne zadanie: wspomóc naturalne mechanizmy rodzinne lub tam, gdzie ich nie ma czy są okaleczone, przekazać, jak ważny jest drugi człowiek. Jak poznać siebie, jak nawiązać kontakt z drugim człowiekiem? Pokazać im różne drogi, ale*

ze świadomością, że wyboru mogą dokonać sami.

W związku z wprowadzeniem w 1999 r. zajęć edukacyjnych pn. *Wychowanie do życia w rodzinie*, działający od 1993 r. *Klub Nauczyciela Wychowania Prorodzinnego* zmienił nazwę na *Klub Nauczyciela Wychowania do Życia w Rodzinie*. Zajęcia klubu odbywają się do dziś, raz w miesiącu w formie seminarium. Na przestrzeni 26 lat w spotkaniach klubu uczestniczyło ponad 500 nauczycieli.

Tematyka spotkań nakierowana jest na teorię i metodykę zajęć edukacyjnych pn. *Wychowanie do życia w rodzinie*, a w szczególności na:

- › teorię rodziny i pedagogikę rodziny,
- › teorię człowieka i teorię wychowania moralnego,
- › seksuologię i teorię wychowania seksualnego,
- › teorię nauczania z uwzględnieniem programu zajęć,
- › metodykę nauczania z uwzględnieniem scenariuszy.

Teoretyczną podstawę zajęć uczestnicy klubu czerpią z książek prof. A. E. Szołtyska.

Na przestrzeni lat 1998 – 2019 zorganizowano w WOM w Katowicach 41 konferencji naukowo-dydaktycznych związanych z przedstawioną w artykule tematyką.

Zwieńczeniem współdziałania z nauczycielami w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach jest opracowanie trzech programów z wychowania do życia w rodzinie, które decyzją Ministra Edukacji Narodowej zostały dopuszczone do użytku szkolnego:

- › dla szkoły podstawowej: nr dopuszczenia DKOS-5002-42/05,
- › dla gimnazjum: nr dopuszczenia DKOS-5002-6/06,
- › dla szkoły ponadpodstawowej: nr dopuszczenia DKOS-5002-41/07.

Programy – zgodnie z wymogami rozporządzenia MEN – uwzględniają dwa bloki tematyczne. Blok tematyczny A zawiera teorię rodziny oraz teorię wychowania w rodzinie, teorię osoby oraz teorię wychowania moralnego. Cztery wymienione teorie, przedstawiane w bloku A, umożliwiają przyjęcie dwóch kolejnych teorii: seksuologii i teorii wychowania seksualnego, przedstawiane w bloku B. Tematy zajęć edukacyjnych

są tak sformułowane, iż odwołują się do zapisów podstawy programowej kształcenia ogólnego¹, ale w swych treściach respektują poziom rozwoju psychofizycznego ucznia, poszerzając się siatkę pojęć, lecz przede wszystkim uwzględniają formowanie postaw moralnych ucznia oraz uwrażliwiają go na wartości takie jak: dobro, godność, szacunek, odpowiedzialność, prawdę, miłość, wolność, piękno, sprawiedliwość. Program definiuje wychowanie do życia w rodzinie następująco: *Wychowanie do życia w rodzinie jest to proces oparty na wychowaniu personalnym człowieka jako osoby, kształtujący harmonijne splatanie się klimatu moralnego z klimatem intelektualnym, ale i człowieczej duchowości z człowieczą płciowością, w celu przygotowania młodego człowieka do bycia ojcem lub bycia matką w rodzinie jako wspólnocie osób, osadzonej w więziach intymnych i prywatnych*².

Programy zakładają sekwencyjne narastanie wiedzy oraz systematyczną formację postaw moralno-etycznych. Zachowana jest ciągłość procesu wychowawczego, którego konsekwencją w przyszłości mają być trwałe małżeństwa i zdrowe więzi rodzinne.

Marianna Kłyk jest nauczycielem konsultantem ds. wychowania w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach.

RODN „WOM” w Katowicach zaprasza na szkolenia!

▶ Kursy doskonalące:

- › **Metodyka nauczania przedmiotu: wychowanie do życia w rodzinie w szkole podstawowej.** Tematyka: Podstawa prawna przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie. Struktura programu nauczania. Struktura formalna lekcji. Analiza przykładowych scenariuszy lekcji wg programu autorskiego Marianny Kłyk. Współpraca z radą pedagogiczną i rodzicami w realizacji przedmiotu. Liczba godz. 40.
- › **Metodyka nauczania przedmiotu: wychowanie do życia w rodzinie w szkole ponadpodstawowej.** Tematyka: Podstawa prawna przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie. Struktura programu nauczania. Struktura formalna lekcji. Analiza przykładowych scenariuszy lekcji wg programu autorskiego Marianny Kłyk. Współpraca z radą pedagogiczną i rodzicami w realizacji przedmiotu. Liczba godz. 40.

- ▶ **Klub Nauczyciela Wychowania do Życia w Rodzinie.** Uczestnikiem klubu może być nauczyciel posiadający kwalifikacje do nauczania przedmiotu. W ramach Klubu odbędzie się pięć szkoleń.

▶ Sieci tematyczne wsparcia, samokształcenia i współpracy nauczycieli:

- › Program wychowawcy klasowego
- › Problematyka zachowań agresywnych w rodzinie i w szkole
- › Problematyka rozwiązywania problemów zdrowia psychicznego i fizycznego w rodzinie i w szkole
- › Problematyka uzależnień w rodzinie i w szkole

W ramach każdej sieci odbędzie się pięć szkoleń. Każdy uczestnik sieci zobowiązany jest do przygotowania materiałów metodycznych, z którymi chętnie się podzieli z uczestnikami sieci.

- ▶ Wyjazdowe szkolenie rady pedagogicznej: **Zajęcia integracyjne z elementami emisji głosu.**

Kontakt: Marianna Kłyk: tel.: 32 258 13 97 w. 224; mk@womkat.edu.pl

Informacje: www.womkat.edu.pl

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. poz. 467).

² A. E. Szołtysek: *Filozofia pedagogiki. Podstawy edukacji: Teoria – metodyka – praktyka*. Wyd. ESSE Katowice 2003, s. 492.

**REGIONALNY OŚRODEK DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI „WOM”**

40-132 Katowice
ul. ks. kard. Stefana Wyszyńskiego 7

adres internetowy:
strona internetowa:
centrala telefoniczna:

DYREKTOR
dr Jerzy Grad

WICEDYREKTOR
Iwona Kruszevska-Stoły

**ZASTĘPCA DYREKTORA DS.
ADMINISTRACYJNO-EKONOMICZNYCH**
Beata Żurowicz

**PRACOWNIA WYCHOWANIA, KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO
I ZAWODOWEGO**

Anna Czarlińska-Wężyk – kierownik
Elżbieta Brol
dr Barbara Czwartos
Joanna Drązek
dr Tomasz Grad
Maria Kaczmarek
Marianna Kłyk
Mariola Lux
Maria Syta

PRACOWNIA ZARZĄDZANIA I ANALIZ OŚWIATOWYCH

Cezary Lempa – kierownik
Krzysztof Bednarek
dr Ewa Chorąży
dr Paweł Matyszkiewicz
Marek Szafranec

**PRACOWNIA EDUKACJI MIĘDZYKULTUROWEJ
I INFORMACJI PEDAGOGICZNEJ**

Andrzej Musiał – kierownik
Aleksandra Gorzelik
Aldona Ferdyn
Maria Wilk
dr Mirella Zajęga

PRACOWNIA DORADZTWA METODYCZNEGO

Adam Pukocz – kierownik

DZIAŁ SZKOLEŃ

GŁÓWNY KSIĘGOWY – Elżbieta Wiktorzak

KADRY – Gabriela Wróbel
Dorota Lis

sekr@womkat.edu.pl
www.womkat.edu.pl
32 258 13 97, 32 203 59 67

tel. 32 258 22 09; e-mail: jgrad@womkat.edu.pl

tel. 32 258 22 09; e-mail: istoly@womkat.edu.pl

tel. 32 203 59 67 w. 220; e-mail: bzurowicz@womkat.edu.pl

tel. w. 223; e-mail: aczarli@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 48; w. 212; e-mail: ebrol@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 258 38 01; w. 122; e-mail: bczwartos@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 258 38 01; w. 122; e-mail: jdrazek@womkat.edu.pl
tel. w. 208; e-mail: tg@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 48; w. 212; e-mail: mkaczmarek@womkat.edu.pl
tel. w. 224; e-mail: mk@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: ml@womkat.edu.pl
tel. w. 119; e-mail: msyta@womkat.edu.pl

tel. w. 221; e-mail: cezaryl@womkat.edu.pl
tel. w. 221; e-mail: kb@womkat.edu.pl
tel. w. 203; e-mail: echorazy@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 259 98 35; w. 203; e-mail: pm@womkat.edu.pl
tel. w. 217; e-mail: mszafranec@womkat.edu.pl

tel. bezp. 32 203 78 46; w. 120; e-mail: amusial@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: agorzelik@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: aferdyn@womkat.edu.pl
tel. bezp. 32 203 78 46; w. 120; e-mail: mw@womkat.edu.pl
tel. w. 201; e-mail: mzajęga@womkat.edu.pl

w. 223; e-mail: apukocz@womkat.edu.pl

tel./fax 32 203 66 56; 32 203 66 40; w. 206, 207
e-mail: kursy@womkat.edu.pl, szkolenia@womkat.edu.pl

tel. bezp. 32 259 98 69; w. 204 i 205

tel. w. 214; e-mail: kadry@womkat.edu.pl
tel. w. 209; e-mail: ddis@womkat.edu.pl

*Po wojnie nad Polską przeszła kometa poezji.
Głową komety był Różewicz, reszta to ogon.*

S. Grochowiak: *Poeci o Różewiczu*, „Śląsk” 1996, nr 10.

TADEUSZ RÓŻEWICZ (1921 – 2014)

W tym roku przypada 100. rocznica urodzin i siódma rocznica śmierci Tadeusza Różewicza, Sejm ogłosił go jednym z patronów 2021 roku. Tadeusz Różewicz już za życia stał się klasykiem, wywarł ogromny wpływ na rozwój poezji i dramatu XX wieku. Jego twórczości warto poświęcić uwagę, bo rezonuje ze światem, w którym żyjemy.

*Szukam nauczyciela i mistrza
niech przywróci mi wzrok słuch i mowę
niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia
niech oddzieli światło od ciemności
Ocalony, w: Niepokój, 1947*

*Czasy są niby duże, ludzie trochę mali
Kartoteka, 1960*

*Dzieciństwo jest jak zatarte oblicze
na złotej monecie która dźwięczy
czysto
Kasztan, w: Czerwona rękawiczka, 1948*

*Dopóki nie poczujesz się nieszczęśliwy, nie narodzi się w tobie „poezja”
Przygotowanie do wieczoru autorskiego, 1971*

*zapominają
że poezja współczesna
to walka o oddech
Zdjęcie ciężaru, 1959, w: Zielona róża, 1961*

*Właśnie was szukam
w tym ogromnym mieście
co rośnie
przybywa
Was szukam
Na tej wyspie
bezludnej
nie omyliłem się
wy jesteście ludzie
moi bliźni
Obcy człowiek, w: Rozmowa z księciem, 1960*

*Kłamstwo zamienia się w prawdę, a ludzie mają opuszczone oczy. Między
prawdą i kłamstwem zapanowała tu zgoda. Mają one jedno oblicze.
Mgła, w: Rozmowa z księciem, 1960*

*Mój wiersz
mnie tworzy
ja nie tworzę wierszy
***, w: Poezja, t. 2*

Wybór: dr Mirella Zajęga

